kadınlara mahsus gazete

PAZARTESİ

ISSN 1300-6533

SAYI: 66 EYLÜL 2000

750.000 TL. (KDV DAHİL)

KATE MILLETT
PAZARTESİ İÇİN YAZDI:
F TİPİNİ PROTESTO EDİYORUM

• GERÇEKLEŞEMEYEN FEMİNİST KONFERANS • FUHUŞ YASASI DEĞİŞİRKEN HEDEF "AHLAK" MI, MÜŞTERİ Mİ • FEMİNİST İKTİSAT KONFERANSINDAN PORTRELER

kadınlara mahsus gazete PAZARTESİ

Depremin çocukları: Merhamet etme, öfkelen!...

Seks işçisi olmak, sosyal hakları getirecek mi?

Gökçeadalı Meri, korkusuzluğunun bedelini ödüyor...

Mine Kırıkkanat: Mağrur olma sultanım...

Merhaba,

Her yıl 1 Eylül, Dünya Barış Günü olarak kutlanıyor. Tüm dünyada barışın yerleşmesini en çok biz kadınlar istiyoruz. Çünkü savaşmasak da, militarist şiddetin her türlüsü dolaylı dolaysız bizi de hedef alıyor. Bu nedenle Dünya Barış Günü'nde meydanlarda, şenliklerde yer alıp savaşlara karşı çıkan topluluklardan biri de biziz. *Pazartesi* kadınların barış talebini daha önce ele aldı. 2000 Küresel Kadın Platformu'nun düzenleyeceği barış etkinliklerine siz de katılabilirsiniz.

17 Ağustos depreminin ilk yıldönümünde, deprem bölgesinde hüzün ve öfke vardı. Yıldönümü etkinliklerinde devlet yine "yaptıklarıyla" övünürken, haberciler sansasyon peşindeydi. Arkadaşımız Beyhan Demir bölgedeki izlenimlerini yazdı.

Neredeyse düzenledikleri her etkinlikte gözaltına alınıyorlar. Yerlerde sürüklenip tartaklanıyorlar. Ve nedense çoğunluğu kadın. Hiç tanımadıkları insanlar uğruna türlü eziyet gören insan hakları mücadelecisi kadınlarla Necla Akgökçe görüştü.

Geçtiğimiz ay duyurduğumuz Feminist İktisat Konferansı'nı izledik. Konferansa yerli ve yabancı pek çok kadın katıldı. *Pazartesi* olarak bir de stand açtığımız konferansın katılımcılarıyla Ayşe Düzkan ve Necla Akgökçe söyleşi yaptı.

Genetik mi, *psikolojik* mi tartışmaları süre dursun, binbir çare önerilen şişmanlık kadınların korkulu rüyası olmaya devam ediyor. Bu ay orta sayfamızda, normal sayıların üstünde kiloya sahip kadınlar yaşadıkları sorunları konuştular.

Feminist yazar Kate Millett, *Zulüm Politikaları* adlı kitabında kapatılma ve işkenceyi ele almıştı. *Pazartesi* için Hücre Tipi Cezaevlerini yazdı.

Sevgili okurlarımız. Türkiye gündemi ve kadınlar açısından oldukça yoğun bir ay geçirdik. Sizlerden de çok sayıda yazı geldi. Ancak yoğun gündem nedeniyle bunları değerlendiremedik. Anlayışınıza sığınarak yazılarınızı gelecek sayılarda değerlendirmek üzere saklıyoruz.

Önümüzdeki sayı size bir anket sunacağız. Bu ankette dergimizle ilgili çeşitli konularda fikirlerinize başvurmak istiyoruz. İlginizden dolayı teşekkür ediyor, hepinize barış ve özgürlük dolu günler diliyoruz. Bir dahaki sayıya kadar hoşçakalın...

Araplar ve İsrailliler birlikte toplantı yapabilir mi?

feminist bir toplantıya uluslararası politika engeli

Kadının İnsan Hakları Projesi, Ortadoğu ve Akdeniz toplumlarında kadın cinselliği ve toplumsal değişim üzerine bir konferans örgütlerken, aklına getirmediği bir şey vardı; bir İsrail Yahudisi'yle aynı toplantıya katılmak Arap kadınları için tehlikeliydi. Bunun üzerine davet etmekten vazgeçtikleri İsrailli katılımcı ısrarlı olunca konferansı iptal etmek zorunda kaldılar.

Kadının İnsan Hakları Projesi'ni duymuşsunuzdur. Uzun zamandır Türkiye'de kadınların hakları için çalışma yürütüyor. Bu kurum, geçtiğimiz günlerde bir konferans örgütlemeye karar verdi. Konu, kendilerinin de uzun zamandır üzerinde çalıştıkları kadın cinselliğiydi. Birçok ülkeden bu konuda çalışan kadınları çağırdılar. İsrail'de bu konuda çalışan birisini bulmakta zorlandılarsa da, sonunda Marilyn Safir'le temasa geçip onu da toplantılarına davet ettiler ve olumlu cevap aldılar. Ancak katıldıkları Londra'daki bir toplantıda, konferansa bir İsrail Yahudisi'nin katılımı halinde, Arap kadınlarının katılmasının mümkün olmayacağını, o sırada Safir'in Amerika'da olduğunu ve İsrail'e beş yıl önce göç ettiğini, güvenliklerinin tehlikeye gireceğini öğrendiler. Bunun üzerine Marilyn Safir'le ilişkiye geçip davetlerini geri aldıkları söylediler. Ama Safir umdukları anlayışı göstermiyor ve her koşulda konferansa katılmakta ısrarlı olduğunu belirtti. Kadının İnsan Hakları Projesi de toplantıyı iptal etmek zorunda kaldı.

Filistinli katılımcı Bayan Süleyman: "Ortadoğulu kadınları Batılı bir araştırmacı mı temsil edecek?"

Ben de İsrailliyim, İsrailli Yahudiler'le birlikte yaşıyorum ve çalışıyorum. Bizim durumumuz farklı. Ancak Arap devletlerinde yaşayanların durumunu biliyorum. Bence geldiğimiz noktada konu bağlamından çıktı, gerçek bir tartışma yürütmüyoruz. Feminist kavramlar başka bir amaç için kullanılıyor. İsrail'in bir normalleştirme politikası var. Arap kadınlar çok dikkatli olmak zorundalar. Çünkü bu kadınlar Arap dünyasında bir değişiklik sağlamak istiyorlar ve saygınlıklarını korumak zorundalar. Normalleştirmeye hizmet ettikleri yönündeki bir intiba bunu tersine çevirecektir. Ayrıca katılımcıların güvenliği de tehlikede, bu can güvenliği olmayabilir. Ama mesleki güvenlikleri tehlikededir. Bir çok mesleki birlik ve sendika, normalleştirme politikasına hizmet ettikleri için onları birlikten atabilir. Arapların bu politikaya bu kadar karşı çıkmaları ırkçılıkla açıklanamaz. Normalleşme söz konusu değildir, işgal ve siyasi çelişkiler sürmektedir. Marilyn durumu nasıl böyle tersine çevirebildi bilmiyorum. Ortadoğudaki ülkelerin çoğu Müslüman ülkeler. Arap katılımcılar olmadan böyle bir konferans nasıl olabilir? Marilyn, Batılı bir araştırmacı olarak Ortadoğulu kadınları temsil edebileceğine nasıl inanabiliyor?

Philippa Strum: "Şiddetle protesto ediyorum."

Boğaziçi Üniversitesi'nde bir sömestr ders vermiş bir feminist araştırmacı ve eylemci olarak yazıyorum; "İnsan Hakları ve Cinsiyet Sorunları" adındaki bir çalışmam 1995'te *Turkish Women's Studies Review*'da yayımlandı. İnsan Hakları İçin Amerikan-İsrail Koalisyonu'nun eski başkanıyım ve Filistinli feministlerin kendi hareketlerini incelemek için beni davet etmeleri üzerine "Kadınlar Yürüyor: Filistin Devriminde İkinci Cins" adlı çalışmayı da yazdım. Marilyn Safir'e "Ortadoğu ve Akdeniz'de Kadın, Cinsellik ve Toplumsal Değişim" adlı konferansa yapılan davetin geri çekilmesini şiddetle kınıyorum. Benim anlayabildiğim kadarıyla, yüzyıllar boyunca kadınları bölmüş olan hataları tekrarlamak feminizmin amaçları arasında olmaktan uzaktır. (...)

Feminizm dışlayıcı değil, dahil edicidir.

Marcia Free: "İnsani adaletin sağlanması için bazılarımızın daha azla yetinmek zorunda kalması gerekebilir."

Marilyn'e özensiz davranıldığına katılıyorum ve bunun bir özrü olamaz. Olup bitenin İsrailli Yahudiler'e atılmış bir tokat olduğunda da hemfikirim. Ama bu dışlamanın bir insan hakları ihlali olduğunu düşünmüyorum. Ve uluslararası dayanışma ilkesi bu noktada bir İsrailli Yahudi'nin de toplantıya dahil edilmesini gerektirmiyor bence. Biz, yani İsrail, bölgede bir süper gücüz. Bizim egemenliğimizle rekabet edenler eşit güce sahip oyuncular değiller. Bunu, kendi sorumluluğumuzla, gözardı ettiğimizi düşünüyorum. "Biz" denklenmek için onlardan çok daha fazlasını teslim etmek zorundayız. Ümit ediyorum ki feministler olarak denklenmeyi istiyoruz.

Yıllardır, Filistin politikası, İsrail solu ve İsrail barış hareketi de dahil olmak üzere, İsrailliler'le işbirliğini reddetti. Çünkü bu işbirliğinin simgeleyeceği şey gerçekte olan değildi. Filistin hâlâ işgal altında bir ülke. "Özyönetim"in olduğu varsayılan A bölgesinde bile durum aynı. Filistinliler hareket özgürlüğüne, su haklarına sahip değiller ve idari ceza var.

Biz İsrailliler'in hayatındaki politik gerçeklerin ele alındığı bu giriş pek hoşa gitmeyebilir. Ama İsrail devletinin yaratılmasıyla ortaya çıkan Filistin-Arap gerçekliğini göz önünde bulundurmadan Marilyn'in yaşadıklarına tepki vermek doğru olmaz. Feministler olarak biz tabii ki insan haklarından yanayız ama bundan daha fazla, insani adaletten yanayız -ki bu da her zaman ortak pastayı yeniden dağıtmak anlamına gelir. Bunun anlamı bazen, bazılarımızın daha azla yetinip bundan memnun olması anlamına gelebilir.

Ortadoğu'da egemen güç olup da İsrailli Yahudiler, Arap-Ortadoğu ortamlarında kabul görmediği zaman bunu insan hakları ihlali olarak değerlendirmesi beni rahatsız ediyor. Ayrıca bu ülkelerdeki kadınların cinsellikle ilgili bir konferans için bir araya gelmelerinin ne kadar zor ve cesur olduğunu ve bunu Avrupalı beyaz bir kadınla "paylaşmak"tan rahatsızlık duyabileceklerini hissediyorum.

Toplantının iptal edilmesi üzerine Kadının İnsan Hakları Projesi'nden Pınar İlkkaracа ile görüştük.

Düzenlediğiniz toplantının kapsamı neydi?

"Ortadoğu'da ve Akdeniz'de Kadın Cinsellik ve Sosyal Değişim" başlıklı bir toplantıydı. Ben aşağı yukarı on yıldır Müslümanlık ve cinsellik üzerine çalışıyordum. Sırf cinsellik üzerine değil ama işte Müslüman kültürün de bir parçası. Bunun da nedeni bize göre cinselliğin ataerkilliğin son kalelerinden biri olması. Bu toplumda bunun tabu olması erkek egemenliğini destekliyor. Bu tabuyu yıkmaya, kadınları da buna davet etmeye, kadınların bu konudaki yaşadıklarını seslendirmelerini sağlamaya çalışıyoruz. Bu seferki toplantıya, aslında Ortadoğu ve Akdeniz ülkeleri katıldı diyoruz ama mesela Pakistanlılar da vardı. Konularımız Ortadoğu'da da Müslümanlar'ın çoğunluk olması nedeniyle, cinsellik konusunda yapılan kadının insan hakları ihlalleri, biraz da Güney Akdeniz. Sadece bu toplantı olmayacaktı, daha uzun süreli bir çalışma olacaktı. Bu ilk toplantılardan biri olacaktı. İleride İspanya'yı, Fransa'yı, Avrupa Akdeniz'ini de katmayı düşünüyorduk. Buradaki amacımız bir beyin fırtınası, çok küçük bir grup oluşturmaktı, sadece yirmi kişiyi davet ettik. Bu yirmi kişi, cinsellik üzerine çalıştığını bildiğimiz çeşitli ülkelerden kadınlar. Uzun süre İsrail'den katılacak birini aradık, en zor bulunacak yerlerden biri orası. Özellikle cinsellik üzerine yazmış, çalışmış birini arıyorduk. İki yerden bulduklarımız daha çok akademik oldu. Oysa bu kesinlikle akademik bir toplantı olmayacaktı. Acaba böyle bir dayanışma ağı kurmak mümkün mü bu ülkeler arasında, mümkünse bunun stratejileri nasıl olmalı?

Nasıl bir dayanışma neye hizmet eden bir dayanışma?

Şimdi mesela son zamanlarda artan bir şekilde kulağımıza geliyor, belki bir anlamda cinsellik konusunda çalışan kadınların artmasıyla da oldu bu. Çeşitli ülkelerde cinsellik konusunda araştırma yapanlara yönelik saldırılar olmaya başladı. Ürdün'de hâlâ namus cinayetlerinin cezası yok. Birtakım çevrelerden, bu yalnızca dinci kesimler de değil, bu kadınlara saldırılar başlıyor. Siz bu toplumu parçalayacaksınız, mahvedeceksiniz gibi suçlamalarla, kültürümüzü ahlakımızı bozuyorsunuz filan gibi. Ve de bu saldırının bir parçası da şu söylem; "Batılı ülkelerin verdiği destekle oluyor bunlar, projeleri var, bu projelerin paralarını da Batı'dan alıyorlar" Mesela Tunus'ta da böyle bir çalışma oldu. Bir kadın kuruluşu, kadın cinselliği üzerine bir çalışma yapıyor, bunun üzerine Tunus'ta aşırı radikal basın filan değil, çok satan basın bu kadınlara karşı bir kampanya başlatıyor. Bunlar lezbiyenler, eşcinseller diye ve bu ithamların karşılığı da çok ağır çünkü orada lezbiyenlik yasak, yani o kadınların yaşamlarını tehlikeye atacak bir kampanya başlatılıyor. Bu toplantının amacı bir bilgi paylaşımı, çünkü bilgiyi paylaştığın zaman bir bakıyorsun ki, orda İslam adına, ötekinde gelenekler adına yapılıyor baskı. İkincisi tabii ki bu konuda çok az çalışan var, dolayısıyla sınırlarötesi, daha büyük gruplar oluşturmak önemli. Ayrıca artık kadın politikasını bir tek kendi ülkende yapmak yeterli değil.

Müslümanlık açısından ele aldığınıza göre, neden İsrail'den birini çağırdınız?

Biz Avrupa Akdenizi hariç her yerden birilerini çağırmak istedik, yalnızca İsrail'den değil. Çünkü ayrımcılığa karşıyız.

Kimler kabul etti?

Mesela Fatma Mernisi'nin Akademisi'nden bir temsilci gelecekti. Fas'tan, Filistin'den, Ürdün ve İran'dan iki kişi gelecekti. Pakistan, tabii ki Türkiye, Lübnan, Cezayir. Ortadoğuda olan her ülkeden birini bulmak için çaba sarfettik. İsrail'de Yahudiler'le Araplar birlikte çalışmıyorlar diye birşey yok. Buna güvenerek çağırdık biz. Sonra bazı ülkelerden, örneğin Ürdün, Mısır, Lübnan ortaya çıktı ki katılımcıların söylediği, biz kesinlikle Museviler'e karşı değiliz ama böyle bir toplantıya katılırsak kendi ülkemizde son derece büyük bir baskı altına gireriz. Mesela Suriye'yle Tunus'ta bu bir devlet politikası, İsrail'lilerle aynı toplantıya katılanlar hakkında resmen soruşturma açılıyor. Biz bu tür sorunlar olduğunu biliyorduk. Şuna güvendik, bu çok küçük bir toplantı, konusu da cinsellik, bu kadar olay çıkarılmaz. Sonradan öğrendik ki İsrailliler kendi politikaları için böyle şeyleri kullanmışlar. Dediler ki bu bizim başımıza geldi, biz küçük toplantı dive gidiyoruz, sonra İsrailler bunu kendi politikaları için kullanıyorlar. Dolayısıyla bizim güvenliğimiz tehlike altına girer, biz çok hassas konularda, kadın ve cinsellik konularında çalışıyoruz, bu da tehditi daha da artırır zaten, biz bu durumda katılamayız. Zaten yirmi kişilik küçük toplantıydı, bu durumda Lübnan, Ürdün, Mısır, Tunus, Fas gelmeyecekti. Söz konusu toplantıyı iptal etmekten başka çaremiz yoktu. Çok çalışmıştık toplantı için, o emeğe de çok yazık oldu. Ayrıca çok sevinçli mektuplar gelmişti, toplantıyı düzenliyoruz diye. Bütün bu emek boşa gitmesin diye son bir çağrı olarak, feministim diyen bu kadına güvenerek biz böyle böyle duyumlar olduğunu söyleyerek, ne yapacağımızı şaşırdığımızı, böyle bir toplantı tehlikeye girmesin diye toplantıya katılmamasını rica ettik. Başından itibaren son derece sert bir tepkiyle, "Hayır ben geleceğim, benimle, bizimle çalışamayan Araplar toplantıya gelmesin," dedi. Şöyle bir durum olacaktı, toplantıya yalnızca Türkler, bir de yurt dışında yaşayan bir iki katılımcı vardı, onlar katılacaktı. Zaten amacımıza ulaşamayacaktık bu sırada. Bunun üzerine İsrail hükümetiyle konuşma fırsatımız olmadan o şahıs kendisi İsrail hükümetine başvuruyor. İsrail hükümeti Türkiye hükümetine baskı yapsın ki Türk hükümeti de bize baskı yapsın diye. Bu kabul edilemez bir davranıştı çünkü bir sivil toplum kuruluşu ahlakına aykırı bir durumdu. İşte durum bu.

Depremzede sessiz ve öfkeli

başka gölcük yok!

"Tüm acılara karşın yaşam sürüyor. Kaybettiğimiz bebeklere, gençlere, annelere babalara ve hepsine saygı ve hüzünle elveda. Bizlerse, yeniden yaşama merhaba diyoruz, zor da olsa..." (Bahar, 21)

Bu cümleler, 17 Ağustos depreminin yıldönümünde Değirmendere'de açılan deftere hissettiklerini yazan yüzlerce depremzededen birine ait.

Kaybedilenlerin özlemi, yaşanan acılar ve darmadağın olan bir hayatı her anlamda yeniden inşa etme çabasıyla geçen bir yıl, anı defterlerine en samimi biçimde yazılıyor. Depremin yıldönümü, bir yıldır bölgede yaşama savaşı veren herkes tarafından büyük bir gerilimle bekleniyordu. Etkinlikleri dışarıdan izleyenlerin sayısı da oldukça yüksek. Bölgede gönüllü faaliyet yürütmüş olanların çoğu gelmiş. Gönüllülerin destek oldukları depremzedelerle kucaklaşması çok duygulandırıcı.

Etkinlikleri izlemek için önce Değirmendere'ye gittik. Çınarlık meydanında televizyon kameralarından ve gazetecilerden geçilmiyor.

Zaten bölgenin bütününde sanki NASA'nın yeni bir uzay üssü kuruluyormuşcasına hummalı bir faaliyet hâkim. Her yerde koca koca urlar var. Bir daha bir arada göremeyeceğim kadar çok kameradan, ahtapot gibi her yanı saran kablolardan adım atılmıyor.

Çınarlık meydanına dikilen mumun yakılması ve saygı duruşu sırasındaki hüzünlü sessizlik, kameraların çekimleriyle dağılıyor. Depremzedeler, TV-8 kameralarına şikâyetlerini söylüyorlar. Öfkeliler, çünkü hâlâ prefabriklerde yaşıyorlar. Öfkeliler, çünkü hâlâ evlerinin onarımları bitmemiş durumda. Öfkeliler, çünkü evlerinin onarım ihaleleri, yaptıkları inşaatların neredeyse tamamı depremde yıkılan inşaat şirketlerine verilmiş durumda. Öfkeliler, konuşmaya açlar, muhatap bulamamaktan rahatsızlar, suya yazılan yazılardan bıkmışlar. Konuşmak istiyorlar, çünkü ekrandan herkese ölü sayısını bile yanlış söyleyen, bölgeyi yeniden toparladığını iddia edenlerin yerine bir kaç dakika bile olsa söz söyleme şansları var. Televizyon çekimleri bir kaç saat sürüyor. Değirmendere DEP-DER'in öncülüğünde gece Yüzbaşılar Mahallesi'ne mumlarla yürünüyor. 03.02'de Gölcük'e geçiyoruz. Burada da herkes sokakta. "Uyuma Türkiye Ben Uyumuyorum" diyor herkes. Değirmendere'de insanların görünüşlerindeki sakinlik Gölcük'te yok. Kaldırılmış enkazların arsalarında öbek öbek ağlayanlar, sinir krizi geçirenler arasında soğukkanlılığını korumak çok zor. Fenalaşan bir kadına yardım etmeye çalışırken gazetecilerin ısrarla "ağlayan kadın resmi" çekme sevdalarından dolayı kadıncağız bayılıyor. Basının orada oluşu bir yanıyla depremzedelere seslerini duyurma olanağı sağlıyor. Fakat bir yanıyla da insanları Reha Muhtar tarzı sorularıyla boğuyor. Bölgede neredeyse sabahı beşe kadar kimse uyumadı. Ertesi gün Değirmendere'de depremde sakat kalanların, sakatlar derneğiyle birlikte yaptıkları basın açıklamasında devletin depremzedelere ilgisizliğinden, verilen sözlerin tutulmamasından bahsedildi. Sakat ailelerinin bir kısmı medyanın kendilerini acmacak malzeme gibi göstermesinden rahatsız olduklarını ileterek basın açıklamasına katılmadılar. Basın açıklaması "Devlet, eğer bizimle ilgilenmeye, yaşamımızı kolaylaştırmak için çaba harcamamaya devam edecekse, ötenazi hakkımızı versin, çünkü böyle yaşamak istemiyoruz," sözleriyle bitirildi. Aynı gün Gölcük'te Barbaros Hayrettin Lisesi'nin mezuniyet töreni yapılacağı için oraya gittik. İki yüze yakın arkadaşını kaybetmiş olan öğrencilerin konuşmaları hepimizi ağlattı.

Gölcük Kavaklı'da demokratik kitle örgütlerinin katılımıyla yapılan mitingde konuşmacıların hepsi bir yıldır devletin bölgeye olan duyarsız yaklaşımını anlattı. Bölge insanlarının dayanışma içinde sorunlarını aşmaya çalıştıklarını belirtti. Depremin yıldönümünün son anma etkinliği kilometrelerce yol boyunca oluşturulan insan zinciri oldu. Depremzedeler bölgedeki sorunlarına ve sorumlulara duydukları öfkeyi, sessizce ama elele tutuşarak söylediler: "Başka Gölcük yok!"

Beyhan Demir

"Gözyaşından gülümsemeye" diye kocaman pankartlar asılar her yere. Fotoğraflarda, gülümseyenin ve gözyaşı dökenin kimler olduğu belli olmuyor mu?

cinayet aleti olarak habercilik

Show TV'nin fuhuş yapıyor diye evine baskın yapıp görüntülerini yayınladığı Fatma Derin yeğeniyle iki kere intihara kalkıştı.

Kameralarını insanların yatak odalarına kadar sokan özel TV kanalları polis gibi "suç üstü" yapıyor, mahkeme gibi yargılıyor! Geçtiğimiz günlerde İstanbul'da yaşanan bu örneklerden birinde. Show TV'nin yaptığı yayın sonucu Fatma Derin yeğeniyle birlikte önce Boğaz Köprüsü'nden atlamak istedi. sonra da kendini yakmaya kalkıştı. Show TV'nin fuhuşla suçlayıp yaptığı yayın sonrası kocasının boşanma davası açtığı Fatma Derin. yeğeni Ayşe Fıçıcı ile İHD'de bir basın açıklaması yaptı. Show TV aleyhine açtığı tazminat davasını kazanamadığı takdirde kendini öldüreceğini söyleyen Fatma Derin'in başına gelenler inanılır gibi değil.

29 Temmuz tarihinde çalınan evin kapısını yeğen Ayşe Fıçıcı açıyor. Karşısında duran iki adam , "Biz müşteriyiz, onun için geldik." diyor. İlk önce adamları pazarlamacı sanan Ayşe Fıçıcı, "müşteriyiz" lafını duyunca kapıyı adamların yüzüne kapatıyor. Daha sonra olanları halasına anlatıyor. Hala bir süre sonra evli olan kızlarından birine gitmek için aşağı inip taksiye biniyor. Tanı o sırada Show TV'nin kameramanı Süleyman Bey ve Gülten Evren taksiyi durduruyor. "İnin arabadan. siz fuhuş yapıyormuşsunuz. Oz kızlarınızı satıyormuşsunuz." diverek ve hakaret ederek Fatma Derin'i arabadan zorla indiriyorlar. Gülten Evren kadının tüm itirazlarına rağmen, onu tartaklayarak elinden evin anahtarını alıp içeri giriyor kameraman ve iki adamla birlikte. Adamların iddiasına göre, Fatma Derin'le onar milyon liraya anlaşıp iki kızıyla birlikte oluyorlar, evden ayrıldıktan sonra ceplerindeki birer milyar paralarının olmadığını görüp soyulduklarını anlıyorlar. Ve şikâyetçi olmak için gittikleri karakol polisleri onlara şu cevabı veriyor, "Ava giden avlanır." Bunun üzerine Alo Reha Muhtar hattını arayarak Show TV'den yardım istiyorlar. Kahraman "haberciler"de, kamera ve mikrofonlarıyla silahlanarak eve baskın yapıyor. Fatma Derin in biri sekiz biri on beş yaşındaki çocuklarının ve yanında kalan yeğeninin gözü önünde fuhuş yaptığı suçlamasıyla çekim yapıp gidiyorlar.

Ertesi gün Show TV'ye giden Fatma Derin'i yine kameraman Süleyman Bey karşılıyor ve çekimlerin yayınlanmaması için yalvaran kadını kamerasıyla çekmeye devam ediyor. Birgün sonra yayınlanan "haberde", Fatma Derin'in dört kızını evinde sattığı, müşterisi olan iki adamı da dolandırdığı cümle aleme ilan ediliyor. Show'un yayınından sonra kimsenin yüzüne bakamayan Fatma Derin de soluğu Boğaz Köprüsü'nde alıyor ama neyseki kurtarılıyor. Kocası boşanmak için mahkemeye başvuruyor. Evli olan dört kızının kocaları ise "Biz karılarımıza güveniyoruz, böyle bir şey olmadığını da biliyoruz," diyorlar. Ama tabii onlar da yayın sonrası büyük sıkıntılar çekiyor ailece.

Mahkemeye intikal etmemiş, suçluluğu kesinleşmemiş insanları tartaklayarak, çocuklarının gözü önünde aşağılayarak yayın yapma hakkı hangi habercilik anlayışına sığar? Kaldı ki fuhuş bile yapsalar, yayın için izin vermeyen insanları damgalamaya kimin ne hakkı olabilir?

Gerçi ana haber bülteninde Sibel Can'ın hamile olduğunu. Ajda Pekkan'ın ayağının üstünden fare geçtiğini haber yapan bir kanaldan başka ne beklenebilir ki?

Haberci olmak cesaret ister!

İHD'de basın açıklaması yapan Fatma Derin'i dinlerken, gecikmeli gelen bir televizyon kanalı tüm basın görevlilerinin dikkatini çekti. İki kişi olarak gelen televizyon ekibinin ne mikrofonunda ne de kamerasında hangi kanaldan olduğunu gösteren bir işaret yoktu.

Biri çekim yaparken diğeri de kimseye fırsat vermeden Fatma Derin ve yeğeni Ayşe Fıçıcı ya ard arda sorgulayıcı şekilde sorular sorup duruyordu.

Televizyon ekibinden görevliyle Fatma Derin'in arasında geçen konuşma aynen şöyleydi:

"O iki adam size neden böyle bir şey yapmış olabilir?"
"Bilmiyoruz."
"Geçiminizi nasıl sağlıyorsunuz?"
"Eşim güvenlik görevlisi."
"Nerde güvenlik görevlisi?"
"Başak konutlarında."
"Bir komploya kurban gittiğinizi mi söylüyorsunuz?"
"Evet öyle."
"Peki siz İHD'ye nasıl geldiniz?"
"Bir avukata gittik o söyledi."
"Sizi kim getirdi buraya söyler misiniz?"
"Kardeşim bir taksiye binip geldik buraya."
"Hayır, sizi gerçekten kim getirdi buraya, onu söyleyin?"
"Kardeşim anlamıyor musun, taksiye binip geldik."
"Nerden biliyordunuz İHD'yi?"
"Televizyondan da görmüştük, avukat da söyledi."

Bu sorgulama sürerken basın mensupları olarak müdahale ettiğimiz kişiye hangi kanaldan olduğunu sorunca. Samanyolu Televizyonu'ndan olduğunu söyledi. İşini bitirir bitirmez ortadan yok olan ekip. İHD'nin defterine Cenk Başarır isimiyle imza atıp Samanyolu TV adını kaydetmişti. Fakat bıraktıkları telefon numarasını aradığımızda bunun doğru olmadığını öğrendik. Aradığımız Samanyolu TV ise o isimde bir çalışanı olmadığını söyledi. Show TV'nin çalışanları olduklarını tahmin ettiğimiz ekibin davranışı Show TV'nin haber toplama anlayışını. yorum yapmaya fırsat vermeyecek netlikte ortaya koyuyor.

Nevin Cerav

Hediye Aksoy'a ikinci tahliye

Hediye Aksoy'u hatırlayacaksınız: nisan sayımızda onunla bir görüşme yapmıştık. On yedi yaşında yakınında patlayan mayınla yaralanıp cevaevine girmişti. Gözleri görmüyor ve birçok sağlık sorunu var.

Hediye, çeşitli çabalar sonucunda, altı ay önce tedavi olması için tahliye edilmişti. Fakat verilen altı aylık süre onun tedavisini tamamlamasına imkân vermeyecek bir süreydi. 18 Ağustos'ta tekrar cezaevine girmesi gereken Hediye, nihayet yapılan başvurular sonucunda tahliyesi bir altı ay daha uzatıldı.

Gerçi doktorların verdiği bilgilere göre, bu ek süre de onun tedavi olmasına yetmeyecek ama durumunun ağırlığı nedeniyle hiç olmazsa doktor gözetiminde olabilecek.

Nadire Mater yargılandı

"Gerçeği yasaklamak onu yok etmiyor."

Dördüncü baskısı yayınlandıktan sonra, toplatılarak haklarında "devletin askeri kuvvetlerini tahkir ve tezyif ettiği" gerekçesiyle, TCK 159. Maddeden dava açılan Melmedin Kitabı nın yazarı Nadire Mater ve yayıncısı Senih Sökmen, 24 Ağustos 2000'de Beyoğlu 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde yargılandılar. Nadire Mater savunmasında "Gerçeği yasaklamak onu yok etmiyor. Melmetler'in konuşmasına yasak getirmek, şimdilerde yine otogarlarda, gözyaşlarını saklayarak oğullarını askere gönderen annelerin, babaların, eşlerin, sevgililerin kaygılarını yok etmiyor. Gençlerin arkadaşlarını son on beş yıldır, "asker gidecek, sağ dönecek," gibi sloganlarla havalara atarak uğurlamaları bana çok şey anlatıyor, içimi acıtıyor. Sadece bu slogan bile, savcılık makamı dahil, hepimiz için bir şeyler ifade etmiyor mu?" dedikten sonra, bilirkişinin verdiği olumlu rapor doğrultusunda, Melmedin Kitabı üzerindeki yasağın kaldırılmasını ve beraatini talep etti.

Karar 29 Eylül 2000'de.

Barış ve demokrasi için el ele

1 Eylül Dünya Barış Günü dolayısıyla, çeşitli kurum ve partiler biraraya gelerek bir basın açıklaması yaptılar. Barış haftasındaki ortak etkinlikler de belirlendi.

DBP, EMEP, HADEP, İHD, KESK, ÖDP ve TMMOB'den meydana gelen platform açıklamada;

"Emekten, barıştan, demokrasiden ve özgürlükten yana olan herkes; iktidarın anti demokratik, totaliter, inkarcı, ırkçı, yayılmacı, savaş yanlısı, yasakçı uygulamalarına dur diyebilecek kitlesel bir mücadeleyi yükseltmek için 1 Eylül'de biraraya geliyor. MGK'nın ve İMF'nin talimatları ile değil halkın iradesi ile hareket edecek özgürlükçü, demokratek bir siyasal düzen kurulması için özgürlük, barış ve demokrasi mücadelemiz devam edecektir," dedi.

Platform'un eylül ayında düzenleyeceği etkinlikler;

1 Eylül Cuma: "Barış ve Demokrasi İçin Elele", "İnsan Zinciri" (Tünel-Taksim arası, Saat 19.00),

3 Eylül Pazar: "Barış ve Demokrasi Mitingi" Abide-i Hürrivet Meydanı (Şişli, Saat 12.00),

17 Eylül Pazar: "Barış ve Demokrasi Şenliği" Yedikule Zindanları, olarak açıklandı.

HADEP, istanbul 1. kadın kolları kongresi yapıldı

Devlet güçleri Kongre'ye özel ilgi göstermişlerdi, HADEP Kadın Kolları Başkam ve Merkez Yönetim Kurulu üyesi Fatma Kurtaran'ın ifadesiyle, erkeklerin düzenlediği kongrelerde yapmadıkları bir şeyi yapıp, kongreye gelen kadınların adreslerini tespit etmek istediler. Kadın yöneticilerin direnci ve katılan kadınların zılgıtlarıyla bu uygulama engellendi. Yine Fatma Kurtaran, görevli polislere "Evdeki erkek nasıl höt derse, siz de buradaki kadınlara övle höt demek istiyorsunuz," diyordu.

HADEP'li kadınlar, daha önce, kadın komisyonlarında örgütleniyorlardı. Siyasi partiler kanunundaki değişiklikten sonra, kadın kolları olarak örgütlenmeye geçtiler. İstanbul İl Kadın Kolu ilk kongresinde yöneticilerini ve 134 merkez kongre delegesini seçti. Kongrede, yüzlerce delege oy kullandı. Dicle Kadın Kültür Merkezi. Barış Anaları, Mezopotamya Kütür Merkezi'nden kadınların söz aldığı Kongre'de konuk olan *Pazartesi*'den Ayşe Düzkan da kürsüye davet edildi. Söz alan kadınlar, erkeklerin kadınlar üzerindeki binlerce yıllık egemenliğinin yıkılması gerektiği üzerinde durdular ve kadının iktidarlaşmasının erkeklere benzememesi gerektiğine dikkat çektiler. Kongrenin tek erkek konuşmacısı olan HADEP İl Başkam Kemal Peköz ise, Kürtler'in mücadelesinde kadının geleneksel yerini vurguladı.

HADEP Merkez Yönetim Kurulu üyesi ve Kadın Kolları Başkanı Fatma Kurtaran, kol tipi örgütlenmeye geçişle ilgili sorularımızı cevapladı.

Kadın kolları, biliyorsunuz, eskiden yürürlükte olan ve askeri darbeyle ortadan kalkan bir uygulama. HADEP gibi, kadın çalışması derin olan bir partide, biz kol tarzında örgütlenmeyi önemsiyoruz. Çünkü komisyon tarzı yarı resmi olan bir uygulamaydı. Biz de kadınlar olarak partinin bel kemiğini teşkil eden bir kesimiz. Örgütlülüğümüz de güçlü. Kadın örgütlenmesinin kendi ayağı üstünde durması, kendi yöneticisini seçmesi gerekiyor. Partimizde kadın emeği çok yoğun, kadın çabası oldukça güçlü. Kol tarzını, her türlü yönetim ekseninde kadının taşınmasını, güçlenmesini sağlayacak bir örgütlenme olarak görüyoruz. Kadının birlik ruhunu daha da pekiştirecek bir örgütlenme olduğu inancıyla biz bu çalışmayı başlattık.

Yeni örgütlenme modelinin farkı nedir?

Bu yeni örgütlenmeyle yarı özerk diyebileceğimiz bir örgütlenme biçimine kavuşacak, kendi kararını alacak, partiyle özdeş bir durumda, uyumlu bir çalışma hedefleyerek çalışmasını sürdürecek.

Kadın kolları herhangi bir etkinlik kararını nasıl alacak?

Kendi karar alabilir. Yönetime sunar, ortaklaşır.

Reha İsvan:
kürtleri içine almayan barış hareketi olamaz

Reha İsvan, soğuk savaş yıllarında barış için mücadele etti, hapis yattı. Ya şimdi? Ayşe Düzkan ve Necla Akgökçe İsvan'la görüştü.

Bir Eylül Barış Günü. Bir zamanlar bu ülkede Barış Derneği isimli bir dernek vardı ve iki yıl faaliyet gösterdikten sonra 12 Eylül'le birlikte kapatıldı. yöneticileri tutuklandı, yargılandı. Barış Derneği yöneticileri arasında 12 Eylül döneminde öne çıkan bir isim vardı: Reha İsvan. Barışa inanıyor hâlâ... İçeriğini biraz farklılaştırmış zaman içinde... Söyleşi boyunca İslamcılara ve Kürtlere karşı hoşgörüsünü açıkladı.

29 Ekim 1925 yılı doğumlu Reha İsvan. Baba tarafından Makedonya göçmeni. Robert Koleji nde okumuş. Bahşan Ecevit'le sınıf arkadaşı, zamanında çok yakınlarmış. Ziraat Fakültesi mezunu. Kendisi Ziraatte okuyayım filan diye düşünüyormuş ama kararını kesinleştirmesinde Ahmet İsvan'nın önemli rolü var. Onunla bir lise çayında tanışıyorlar. Sonra daha sık görüşmelerin sonunda ise evlilik gerçekleşiyor. Siyasetle arası oldum olası pek iyi değil. "Hiçbir partiye üye olmadım. Benim tabiatım buna pek uygun değil. Ben başına buyruk ve dikkafalı bir insanım" diyor.

Peki Barış Derneği deneyimi: ^Mahmut Bey benim barışsever bir insan olduğumu farkettiler galiba. teklif ettiler. Hâlâ dört elle savunurum barışı." Reha İsvan. özgün yapısı nedeniyle tercih etmiş biraz da Barış Derneği'ni, çünkü bir siyasi partiden farklı bir birleşimi olan dernek, farklı düşüncelerden barışa inanan insanları barındırıyor: "İKD'li kadınlar da vardı aralarında. Onlar gibi düşünmüvordum ama çok severdim onları. Hala sevgim devamı eder"...

Ona göre barış insanın tüm duygularını kapsayan tüm karakterine sinen bir şey. İki ordu arasında vuku bulan bir ateşkes durumu değil. Şimdilerde Fazilet Partisi üzerine yapılan baskıları anlamsız buluyor: "Onlar gerici değiller, düşüncelerine göre biz şöyle bir devlet istiyoruz diyorlar. Ceza vereceğimize onlardan iyisini yapsak. Barışçıysak önce buradan başlamalıyız"

Reha İsvan milliyetçiliğin Türkiye'de geçerliliği olamayacağı görüşünde. Çünkü: ülkemizde Kürtler'den Çerkezler'e, Ermeniler'den Rumlar'a, onun deyimiyle "yetmiş iki milletten " insan yaşıyor. Ve bu hep böyle olmuş. Asırlardır barış içinde bir arada yaşamışlar. Siz başkasınız diye baskı yaptığımızda da elbette sorun oluyor...

Köylü kadın örgütlenmesi

Gençliğinde Soroptimistlerle çalışmış. Bir akrabasının aracılığıyla tanışmış onlarla. Akrabası onun toplumsal bir hareket içinde yer almasını istiyormuş. Ona göre Soroptimistler çok mücadeleciymişler o günlerde, bir süre "gittim geldim` diyor. Onlarla birlikte birkaç yurtdışı gezisine katılıyor. Barış Derneği davasında iddianameye de geçmiş bu seyahatler.

Reha İsvan'ın bir de köylü kadınları örgütleme girişimi var: Köy Kadınlar Derneği... Bu dernek bünyesinde hala oturdukları Yalova köyünde pek çok panel ve tartışma toplantıları düzenlemişler. Dernek çalışmaları çerçevesinde çeşitli ülkelere seyahatlerde bulunmuş. Yaptıklarının etkisinin o yörede hala sürdüğünü düşünüyor. "Bir Reyhan vardı. Bütün köy erkeklerini konuşmalarda sustaya durdururdu" diyor.

12 Eylül döneminde kaldığı koğuşta asker baskısına direnmesiyle ünlü Reha İsvan. "Hazırolda. ayaklarımızın arasında 5 cm. olacak, derlerdi. Ay olmuş mu, yapabildim mi diye dalga geçerdim" diyor. Orada bulunanların içinde yaşı en büyük olanmış. "Elli beş, elli altı yaşlarındaydım. ● nedenle de pek bir şey yapamıyorlardı" diyor.

Peki barış hareketi için çağrı yapsalar her koşulda katılır mı?

Barışa inanıyor bu konuda elinden geleni yapacağını düşünüyor. Bize tam da bu noktada bir öğüt veriyor ama... Yaşlıları bu işe bulaştırmamak lazım... Yaşlılık derken zihni yaşlılığı kastediyor; çünkü bedeni çok genç fakat zihni kendi deyimiyle "noksan`. Her şeyi birbirine karıştıran yaşlı zihinlerden olumlu şeyler çıkmaz...

CHP ile ilgili eşiyle epey tartışıyor Reha Hanım. özellikle "milliyetçilik ve devletçilik" konusunda. Devletçilik her meseleye karışan baskıcı bir devlet anlamına gelmemeli. Sağlık ve hizmet sektörlerinde devletin varolması iyi bir şey ama kimseye şen bizden değilsin diye baskı yapılmamalı.

Barış açısından bugünkü durumu elverişli bulmuyor. MHP'nin hükümet ortaklarından biri olduğu bir dönemde barışın zor olduğunu düşünüyor. Milliyetçilik durmadan kışkırtılıyor çünkü. Kürtlere bu kadar ayrımcılık yapılmasına da karşı. Onların dillerini özgürce kullanmaları gerektiğine inanıyor. " Bugün Kürtleri içine almayan bir barış girişimi olamaz" diyor.

Kadınların ezildiğini fakat toplumsal hayatta yer aldıkları ölçüde bu ezilmeyi aşabileceklerini söylüyor. Siyaset ise en önemli yol. Parlamentoda kadın temsilcilerinin sayısı arttığı oranda kadınların bir şeyleri değiştirebilme olanakları da artar ona göre... Ayrıca çalışan kadınların sayısının artması da kadın haklarının garanti altına alınması açısından önemli. Fakat kadınla erkek arasında doğuştan bir takım farklılıklar var. Örneğin çocuk. Onunla kadın ilgilenmeli çünkü erkekler bu tür bakım işlerinde çok başarısızlar. Bu değişmez mi, diye soruyoruz; bir an düşünüyor, "Hayır" diye cevap veriyor.

Söyleşinin bitmesine yakın sallanmaya başladık. 5,8 Hendek depremi... Beha Hanım büyük depremi Yalova'da atlattığı için gayet sakindi... Bize de sakin olmamızı öğütledi. Sonra *Pazartesi*'nin tahta merdivenlerinden bir genç kız çevikliği ile hemen iniverdi... Arkasından bakakaldık. "Bedenim bir genç kız kadar dinç" diyordu konuşmanın pek çok yerinde... Gerçekten de öyleymiş.

kadınlar iktisado

Feminist İktisat Konferansı'nda bir sürü ilginç şey dinleme ve öğrenme imkânını yakaladık. Katılımcıların tamamı akademik çevrelerden değildi, bu da oturumları yer yer daha hareketli kıldı. Hem tecrübe aktarımı hem de metodolojik tartışmalar yapıldı. Bütçe darlığı, ilk günün dışındaki oturumlarda çeviri olmasına yol açmıştı, bu yüzden İngilizce bilmeyenlerin ikinci ve üçüncü günleri izlemesi mümkün olmadı. Bu gerçek bir kayıp çünkü gerçekten bir çok ilginç tebliğ verildi. Gelecek sayılarımızda zaman zaman bunları özetlemeyi planlıyoruz. Sonuç olarak, iktisadın feminizme ihtiyacı olduğu kadar feministlerin de iktisada ihtiyacı var.

Rhonda ile Bina

"Hindistan'ın bağımsız iktisadi yapısı küreselleşmenin etkilerini azaltacak."

Bina Agarwal, Hintli. Tarım alanında kadınların toprak mülkiyeti üzerine araştırma yapıyor. Aynı zamanda konferansın yönetim kurulunda.

Güney Asya'da ve özellikle Hindistan'da kendi işini yapan kadınların örgütlenmeleri dünyanın her yerinden daha fazla. Bunun sebepleri sizce neler?

Bence öncelikle kendi işini yapan kavramını ele almak gerekiyor. Bu kavramın daha çok, küçük işletme sahibi, ufak satıcılar için kullanılması eğilimi söz konusu. Oysa bütün çiftlikler kendi işlerini yapıyorlar ve bunlarda çalışan kadınlar, istatistiklerde kendi işlerini yapmıyor olarak görülüyorlar. Ama aslında bu çiftliklerdeki kadınlar üretim yapmaktalar. O yüzden bu tanımı alırsanız kendi işini yapan kadınların örgütlenmeleri güçlü değildir. Güney Asya'da durum farklı. Çünkü bir çok kadın ekonominin önemli bir kısmını oluşturan kayıt-dışı tarımda çalışıyor. Toplam kadın emekçilerin yüzde 70'i tarımda çalışıyor. Bu kadınlar, kendi işini yapan tanımı altında dikkate alınanlar değil. Tarımdan bahsettiğimizde bunlardan bahsedebiliriz.

Hindistan'da kadın örgütlenmelerinin köylere kadar yayılmış olduğundan bahsediliyor.

Hindistan'da orta sınıftan insanların taban hareketlerinde çalışma geleneği çok eskidir. Ta Gandi'nin zamanına kadar uzanır. Hindistan'ın bağımsızlığı için yapılan hareketlerde buna çok rastlarsınız. Ama bu tür faaliyetlerin yapısı zaman içinde değişti. Örneğin 1970'lerdeki dönem var. Bu dönemde Hindistan'da partilerle bağı olmayan, politik olmayan oluşumların ortaya çıktığını görüyoruz. İnsanlar bu şekilde de etkili olabilme ihtimalleri olduğunu gördüklerinde bunlara yöneldiler. Sonra, 80'lerde ve 90'larda yurtdışından ya da başka biçimlerde mali destek alan, hükümet dışı örgütlenmelere rastlıyoruz. Birçok çeşidi vardır bunların. Yani bu tür örgütlenmeler hep oldu Hindistan'da, yalnızca yapıları değişti.

Batı'daki ekolojik hareketlerin Gandi'nin politikalarından etkilendiğini düşünüyor musunuz?

Bunun kolaylıkla iddia edilebileceğini sanmıyorum. Gandicilik içinde belirli bir çevreci eğilimin olduğunu biliyoruz. Ama Hindistan'da bile bütün çevreci hareketleri Gandici saymak mümkün değil.

Pasifizm gibi ortak noktaları kastediyorum.

Sadece pasifizm de değil. Temel bir fikri var Gandi'nin: herkesi doyurmamız mümkün ama herkesin açgözlülüğünü doyurmamız mümkün değil. Bu çok önemli bir fikir. Bunun anlamı tüketimciliğe bir sınır getirmemiz gerektiği. Çünkü dünya servetinin çok önemli bir bölümünü çok küçük bir insan topluluğu kullanıyor. Bu fikirler Hindistan'dakiler de dahil, çevre hareketleri açısından çok önemlidir. Ama Yeşil hareketin başka kökenleri de var. Örneğin Marksizm. Ayrıca bazıları da teknolojiye yönelik bir Yeşil Hareketten bahsediyorlar. Küçük güzeldir diyenler, teknolojinin zararlarını fark edenler. Aynı zamanda feminist bir çevre hareketi de var. Bir çok kökten bahsetmek mümkün yani. Gandicilik önemlidir ama tek kök değildir. Ayrıca buna itiraz edenler de var çünkü Gandicilik sınıf ya da kast ya da cinsiyet gibi yapısal eşitsizlikleri dikkate almaz. Birçoklarımız bunların merkezi bir öneme sahip olduğunu düşünüyoruz. Ama bir çok köylü hareketi, örneğin Chiappas hareketi sizin dediğiniz gibi çevreci köklere sahip.

Yapısal uyum politikaları ve özelleştirmeyle gelen teknolojik gelişmelerin Hindistan'da tarımın kalitesini düşürdüğü söyleniyor. Buna katılıyor musunuz?

Hindistan'da kimyasal gübrelerin kullanılması 50'lere kadar uzanıyor. O dönemde büyük seller oldu ve tarımda yeni teknolojiler kullanılmaya başlandı. Bu açıdan iki nokta olduğunu düşünüyorum. Birincisi üretimi arttırmak amacıyla yeni teknolojik girdilere duyulan ihtiyaç. Çünkü nüfus çok hızlı artıyor. İkincisi ise çevre sağlığıyla ilgili endişelerdir çünkü kimyasal gübrelerin toprak ve işçiler üzerinde zehirli etkisi olabildiği gözlemlendi. Bunlar önemli kaygılar. Yapmamız gereken bu kaygıları da göz önünde tutarak üretimi artırmak yönünde ilerlemek. Bu da sosyal bilimlerle tarım bilimlerinin bir arada çalışması gereken bir konu.

Sizce küreselleşme Hindistan'da tarımda çalışan kadınları etkileyecek mi?

iktisat kadınlara baktı

Hindistan büyük bir ülke ve burada yapılan tarımın önemli bir kısmı halen geçime yönelik. Küçük bir oran satılsa da çoğunluk halen değişik biçimlerde tüketiliyor. Yani pazardan ve dünya pazarından bağımsız. Bu yüzden etki, tarım ihracatına bağımlı küçük bir ülkeye göre daha az olacaktır. Ama tarım ürünlerinin ithalatı politikaları ve fiyatlardaki değişiklikler bir ölçüde etki yapacaktır. Öte yandan ülkenin bazı bölümlerinde bu, ticari tarımı teşvik edecektir. Bunun anlamı toprağın mülkiyetinin daha az sayıda kişide yoğunlaşmasıdır. Çünkü küçük çiftçiler ticari tarım yapmazlar. Bunun da her cinsten nüfusun ama özellikle toprak mülkiyetine ulaşmakta daha zorluk çeken kadınlar üzerinde olumsuz etkisi olacaktır.

Zhu Ling: "Devrim başka, gelenekler başka."

Zhu Ling, Pekin'deki Çin Sosyal Bilimler Akademisi İktisat Enstitüsünde çalışıyor. Tarım Bakanlığı'na bağlı Kırsal İktisat Politikaları Araştırma Merkezi'nden Jiang Zhangyi (o erkek) ile birlikte Çin'de pazar ekonomisine geçişten sonra toprak mülkiyetinde yapılan değişikliklerin kadınlar üzerindeki etkileri ile ilgili çalışmalarını aktardılar.

Zhu Ling'le Çin toplumunda kadınlar üzerine görüştük.

Çin'deki yeni ekonomik yapılanmanın kadınlar üzerindeki etkilerini anlatır mısınız?

Bugünkü durumun etkilerinden bahsetmek için Çin'deki iki ayrı kadın grubu bulunduğumdan bahsetmek gerekmektedir. İyi eğitim almış kadınlar için durum iyidir çünkü şehirde, yüksek teknoloji kullanılan sektörlerde iyi işler bulacaklar ve aynı işi yapan erkeklerle eşit ücret alacaklardır. Kırsal kesimdeki kadınlar için toprak edinmek hayat memat meselesidir. Öyle görünüyor ki, kırsal alanda tarım sektörü hızlı gelişememektedir. O yüzden birçok erkek işçi tarım sektörüne yöneldi. Bu nedenle bir çok kadın geçici olarak toprağa sahip olamasalar bile tarımda yönetici konuma yükseldi. Çünkü onlar uzun zamandır tarım sektöründeler, oysa bu sektöre erkeklerin katılımı henüz çok yeni. Bu ailelerdeki iş bölümüne dayanıyor. Erkekler köylerini bırakıp şehre gitseler bile kadınlar köyde kalıp tarım yapıyorlar çünkü. Türkiye'de de durum böyleymiş ya.

Değişim döneminde Çin'de devlet mülkiyetindeki büyük çiftlikler battı. Bunun üzerine işsiz kalan kadın erkek birçok işçi yeni işler aramak zorunda kaldı. Ama iş değiştirmek o kadar kolay değil. Şehirde bir miktar ücretsiz çalışan kadın işçi var. İşsiz nüfusun oranları arasında yapılacak bir karşılaştırma bu konudaki gerçekleri ortaya çıkaracaktır. Tekstil sektöründe çok fazla sayıda kadın çalışan var.

Çin'de kadın örgütlenmelerinin durumu nasıl?

Çin Kadınlar Birliği ulusal düzeyde her köyde ve şehirde örgütlü.

Bu kuruluşun devletle bağlantısı var mı?

Yarı yarıya.

Bu örgüt kadınların sorunlarıyla gerçekten ilgili mi?

Evet, bu sorunları büyük ölçüde yansıtıyor, kadınların taleplerini temsil ediyor. Ama kadınların sorunları yalnızca kadınlarla çözülecek gibi değil, bütün toplumun bunlarla ilgilenmesi lazım. Bunların merkezi politikalara yansıması, o düzeyde çözülmesi gerek. Tarım politikaları, istihdam politikaları, kültür ve eğitim politikaları...

Çin'de ev işlerini kadınlar mı yapıyor?

Evet.

Devrimden bu kadar yıl sonra da?

Kesinlikle. Aile oldu mu ev işi orada yapılır ve kadın yapar. Devrimden sonra gittikçe daha fazla erkek karılarıyla ev işlerini paylaşmaya başladı, özellikle şehirde ve entelektüeller arasında. Ama nüfusun çoğunluğunun yaşadığı kırsal alanda kadınlar hâlâ ev işlerini yapıyorlar. Bu devrim meselesi değil, gelenekler meselesi ve bunların zaman içinde, ekonomik politikalarla değişmesi gerekir.

Bu gelenekler her yerde böyle.

Gerçi Çin'de şehirlerde erkekler ev işlerini epeyce paylaşır. Böyle yapmak zorundalar. Kadınlar çok çalışıyor. Herkes çok çalışıyor.

Pazar ekonomisine geçilmeden önceki dönem mi, şimdi mi kadınlar açısından daha olumlu oldu?

Konunun değişik yönlerini değerlendirmek gerek. Endüstriyel sektörde kadınlar ve erkekler eskiden eşit iş için eşit ücret alıyorlardı. Pazar ekonomisinde, erkekler bir işe talip oldukları zaman kadınlar işe girme şanslarını kaybettiler. Erkekler her zaman tercih ediliyor.

Çin'de evlilik önemli mi?

Çinliler için evlilik ve aile en önemli toplumsal değerdir. Çekirdek aile geçmişe oranla yaygınlaşıyor. Geniş aileler azalıyor.

Yalnız yaşayan kadınlar var mı?

Var, özellikle bazı genç entelektüeller var. yalnız yaşıyorlar ya da birlikte yaşıyorlar ama çocuk yapmıyorlar. Bunlara pinko aile adını veriyoruz. Ama bunların oranı çok az, çünkü Çin toplumu çok çocuk sever bir toplumdur.

Bekâret önemli mi? (anlamadan bakıyor) Yani kız cinsel ilişkide bulunmamış olmak. (Yine anlamadan bakıyor) Yani evlenmeden önce ilişki kuruluyor mu Çin'de? Yani ilk ilişki evlilikte mi oluyor?

Evet evet, bu Çin'de çok önemlidir.

Devrimden sonra da?

Belki bunun dışında kalanlar vardır ama toplumun geneli için bu önemli. Çin'de tekeşlilik hâkimdir.

Erkekler arasında da mı?

(Şaşırarak bakıyor) Tabii erkekler de. Bir erkek bir kadınla birlikte olur.

Fuhuş var mı?

Çok yaygın değil ama var. Bu konuda cezalar çok sert ve dikkatinizi çekerim, ceza kadına değil, hani satan adam var ya, ne diyorlar...

Pezevenk.

Hah, pezevenklere veriliyor. Ölüm cezası bile var.

Fotoğraflar: Lale Aykent Tunçmun, Tuna Yıldırım

Deniz Kandiyoti:

türkiye'de kadın işgücü yeraltında

Feminist İktisat Kongresi'nin açılış oturumunda Profesör Deniz Kandiyoti konuşmasına, "kadınlar açısından iyimser bir tablo yok Türkiye'de" diye başladı. Bilmiyoruz Deniz Kandiyoti'yi tanıtmaya gerek var mı? Şu anda Londra'da yaşıyor ve Londra Üniversitesi'nde öğretim üyesi olarak çalışıyor. İlgilenenler bilirler Türkiye'de de Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar diye feminist teori açısından son derece önemli bir kitabı da yayımlandı. Hem ithal ikameci hem de ihracaata yönelik sanayileşme modellerinin Türkiye'de kadın istihdamında görünür bir artışa yol açmadığını anlattı sonra. Küreselleşme ile birlikte reel sektörlerin yatırımlardaki payının azaldığını bunun ise kadınların iş olanaklarını iyice kısıtladığını vurgulayan Kandiyoti, tarımın çözülmesi ile birlikte kadınların bu alandaki isdihdam olanaklarının da azaldığını belirtti. Tablo gerçekten kötümserdi. Deniz Kandiyoti ile iki oturum arasında konuştuk.

Türkiye'nin kadın emeğinin istihdamı ve niteliği açısından diğer azgelişmiş ülkelerden farkını anlatırmısın?

Turkiye'nin bence büyük farkları var. En önemli fark da ekonomik gelişme düzeyi. Türkiye'nin sanayileşme düzeyi onlardan daha ileri bir durumda ve iç pazarı zengin. Dolayısıyla Afrika ülkeleri gibi, ya da daha fakir Bangladeş gibi Asya ülkelerinde gördüğümüz, kadının bazı hizmetleri yaratması, vermesi çok zor. Çünkü onlara organize işyerleri el koymuş durumda. Yani bugün Türkiye'de Nijerya köyünde olduğu gibi üç kadının bir araya gelip, bir atolye kurup sabun üretmesi mümkün değil. Öyle değil mi? Türkiye'de öyle bir sabun endüstrisi var ki, en ücra köye kadar fabrika sabunu girmiş. Aynı şekilde bir kadının oturup, şekerleme yapıp, sokakta satması da mümkün değil. Türkiye'nin bu gelişmişlik düzeyinde, hizmet sektörü gelişmiş ülkelerinki kadar gelişkin değil. Kadınların iş imkânları oradan da kısıtlanmış. Fakat bir ölçüde bir endüstrileşme gerçekleştirildiği için de çok fakir ülkelerdeki yan uğraşlar da yok. Bu da kadın istihdamını olumsuz etkiliyor.

Ulusal sermaye yaratmak için izlenen ithal ikameci sanayileşme politikaları da kadınlara yaramadı demiştiniz.

Aslında yaradı ve yarayabilir de. İthal ikameci endüstrileşmeden sonra bir hizmet sektörü patlaması olması gerekirdi. Fakat bu patlama Türkiye'de belki şu sebepten olmadı; 80 sonrasında izlenen ekonomik model gereği yüksek faiz hadli bir finans politikası uygulandı. Bu bütün yatırımın finansa kaymasına, üretime yönelik sektorlerde yatırım yapılmamasına yol açtı. Boyle olunca yeni işyerleri yaratılamadı ve bunlara bağlı olarak da yeni hizmet sektörleri konusunda bir aksama oldu. Bu da kadın istihdamını etkiledi tabii.

Peki, ithal ikameci model kendi doğal sürecine bırakılsaydı kadın çalışması açısından ne tür bir durum ortaya çıkardı?

Bu durumda sanayileşmenin hangi branşlara yöneleceği önem kazanırdı. Çünkü, bazı sanayi kolları hiçbir zaman kadınlara açık olmamıştır. Mesela otomotiv endüstrisi, Tofaş'tı, şuydu, buydu... Bunlar dünyanın her yerinde zaten erkek egemen sanayiler. Ama Türkiye'de de Tayvan'daki gibi elektronik sanayiine yoğun vatırım yapılsaydı durum değişirdi. Orada bilgisayar endüstrisinde müthiş bir kadın emeği patlaması yaşanıyor. Bu dallara giremedi Türkiye, girebilseydi durum değişirdi.

Küreselleşme gereği 80 sonrasında ihracata yönelik sanayileşme modeline yönelmenizle birlikte biz zaten bu olanağı yitirdik diyebilir miyiz?

Orada Türkiye tekstil üzerinden bütünleşti Avrupa pazarlarıyla. Esas patlama ise kapalı devre üretilen tekstil ürünlerindeydi. O patlama da kadın istihdamının enformel sektor içinde gelişmesine yardımcı oldu. Vakko gibi bir işyerini alalım, orada çok kadın çalışıyor. Fakat dışarıya satış yapanlarda, fabrikalarda çalışan kadınlar, aysbergin su üzerinde kalan kısmı. En büyük kısmı ise on kişiden az kadın çalıştıran atölyelerde. Buralarda da karma bir işgücü var. Ütücüler, kesiciler erkek ve sigortalı, kayıtlı. Overlokçular kadın, onlar sigortasız ve kayıtsız . Buna bir de evde çalışan kadınları katarsak, kocaman bir yeraltı kadın işgücü oluyor, hiçbir hakkı olmayan, istatistiklere bile yansımayan.

Bankacılıkta kadın istihdamının yoğun olduğunu söylediniz. Şöyle bir şey denilebilir mi, finans sektörü Türkiye'de ağırlık kazandıktan sonra eğitimli kadınların durumları görece düzeldi ama vasıfsız yoksul kadınların istihdam olanakları iyice kısıtlandı.

Bence evet. Örneğin bir öğrencim Adanalı, çok tutucu bir muhitten geliyordu. İngiltere'de okudu ve bir bankanın mudürü oldu Adana'da. Yaşı 26 ya da 27 idi, gencecik bir kadın yani. Sonra orayı küçük buldu, İstanbul'da, başka bir bankaya geçti. Bankalar arasında bu genç kadınların mobilitesi yüksek. Giderek daha yüksek ücretlere doğru gidiyorlar.

Bankaların üst yönetimlerinde hiç kadın yok. Kadınlar bir yere kadar gelebiliyorlar finans sektöründe, ama en yukarıda yoklar.

Evet onun da bir sebebi var. Bankacılık sektöründe bir çalışma yaptık biz. Orada ilginç bir durum var. Birtakım bankalarda üst kademeye geçmek, dışarıya goreve atanmakla mümkün. Kadınlar bu evden uzaklaşma ve göreve gitme konularında kostekleniyor ve bir noktadan sonra yükselmiyor. Özel bankalarda başka sorunlar ortaya çıkıyor, kamu bankalarında başka. Ama yine de bir yere gelebiliyorlar.

Kadın istihdamındaki bu farklılıkların politik sonuçları ne olabilir. Örgütlenme modelleri üzerine etkileri ne?

Türkiye'de kadınların Hindistan'da kurdukları SEWA (Kendi İşini Yapan Kadınlar Birliği) gibi dernekler olmuyor. O yapı, evde elle sigara saran kadınların örgütlenmesiyle başladı. Şimdi siz Türkiye'de böyle sigara saran kadınları düşünebiliyor musunuz? Bu pivasa yok. Demek ki Türkiye'de, enformel soktörde kadının üretimde çalışması çok kısıtlı. SEWA'nın kadınları üretimde çalışıyor. Evde çalışıyor, atölyede çalışıyor. Türkiye'de kadınların yiyecek maddesi, sabun, sigara, parfümeri, oyuncak gibi ürunleri imal etmesi aşağı yukarı olanaksız. Ben oyle görüyorum. Bu pazarda kadınlar yapamaz diyorum. Ama belki yanlıyorum. Bize benzeyen başka ülkelere baktığımızda örgütlenme modelleri bu tür ortamlardan çıkıyor. Sonra bu kadınlar mikro kredi alıyorlar ve bu mikro kredi ile bir takım işler çeviriyorlar.

Peki başka bir model yok mu?

Var. Ama kırsal alanlarda var. Mesela Hindistan'a, Nepal'e baktığımızda kadınların toprak hakkı mücadeleleri oluyor. Ticari ormancılığın girdiği yerlerde kadınlar orman üzerindeki tasarruflarını ileri sürerek, yabancı kereste firmalarının girmesini önlüyor, ağaçların kesilmesini önlüyor. Toprağa ve ekolojiye sahip çıkıyorlar. Tabii burada biraz olanaksız, çünkü toprak düzeni malum.

Bizde de Bergama gibi örnekler var. Köylülerin uluslararası tekellere karşı toprağını koruma mücadelesi...

Türkiye'de tarıma uluslararası toprak tekelleri girmedi

Ama Bergama böyle bir örnek.

Gerçekten mi, bu çok ilginç.

Bu noktada Deniz Kandiyoti bizden Bergama olayları hakkında belge istedi.

"evlilik dışı çocuk doğurmanın bedeli yalnızlık"

İmroz'da her yıl Meryem Ana'nın ölüm yıldönümünde çeşitli etkinlikler düzenleniyor. Kiliselerde ayinler yapılıyor, sabahlara kadar Rumca şarkılar eşliğinde danslar ediliyor, kurbanlar kesiliyor. Öldüğünde yalnızca ruhunun değil bedeninin de Allahın yanına gittiğine inanılan Meryem Ana'nın ölümü bu nedenle yas yerine kutlamayla anılıyor.

Şu anda çoğunlukla Türkler'in yaşadığı bir yer haline gelen adada çoğu yaşlı az sayıda Rum yaşıyor artık. İmroz da birçok ilginç ve dikkat çekici insan var. Onların en ilgi çekicisi ise Meri Sözde. Basın takip edenler hatırlayacaktır. Geçen yıl İmroz'da, iki asker Meri'ye tecavüz etmek amacıyla, annesi ve iki çocuğuyla birlikte yaşadığı Eski Bademli Köyü'ndeki evini basmış, yangın çıkararak dört buçuk yaşındaki Aleksi'nin ölmesine neden olmuşlardı.

Meri Sözen otuz bir yaşında çok alımlı, çok güzel bir kadın. Babası Türk, annesi Rum. Annesi Meri'yi evlilik dışı doğurmak zorunda kalmış çünkü babası Meri'yi istememiş ve Almanya'ya gitmiş. Meri ise şu anda evlilik dışı üçüncü çocuğuna hamile. Bize bugüne kadar yaşadıklarını tüm açık yürekliliğiyle anlattı.

"Kırk tane de doğursam onun kadar sevemem"

Askerler neden evinize saldırdı?

İki asker beni bir yerde görmüş, biri beni gözüne kestirmiş. Eve girip iki çocuğumun gözü önünde bana tecavüz edebileceğini düşünmüş. Benim evde olduğumu sanmış, evin kapısını kırmış. Annem tesadüfen odadaymış, adam odanın kapısına benzin dökmüş, yakmış. Bunu planlı olarak yaptı. Çünkü üç hafta önce yine gelmişti, ben onu dışarı atabilmiştim, Aleksi'nin yatağını da kapıya dayamıştım. Bana o zaman, "Bir gün gelip köyü yakacağım," demişti. Şu anda Gelibolu Askeri Cezaevi'ndeler. Olayda iki kişi var. Ben müdahil olarak giriyorum davaya. Onlara ceza versinler vermesinler, ben de vereceğim. Bir şekilde elimin değmesi lazım onlara. Çünkü çok sevdiğim çocuğum gitti. Kırk tane de doğursam onun kadar sevemem biliyorum. Dört buçuk yaşında bile yoktu, çok güzeldi.

Evlilik dışı çocuk doğurmanın sonuçlarını nasıl yaşıyorsunuz?

Hamile kalıyorsam sonuçta evliler de hamile kalıyor, ben de. Yani evliliğe karşı olduğumdan değil ama demek ki evlenecek adam bulsam evlenirim, bulamadım o insanı. Ayrıca kimse beni ilgilendirmiyor. Kendi doğru bildiğim şeyi yaptım, pişman da değilim hiç bir zaman. Sadece keşke o gece evde kalsaydım diye düşünüyorum. Olaydan sonra merkeze taşındık, teselli eden insanlar, eşya veren insanlar oldu. Aslında çok acayip bile olsa olumlu bir tarafı var bu olayın. Çünkü hiçbir sorunum yok artık hayatta, bence yaşayabileceğim en büyük acıyı yaşadım. O yüzden geride olan sorunlar o kadar küçük kalıyor ki bu acının yanında, kafama takacak hiç bir şey göremiyorum açıkçası. Evlilik dışı çocuk doğurmanın, doğru bildiğin şeyleri yaşamanın bedeli yalnızlık. Ama dışlandığımı hissetmiyorum. Ben beni dışladığını zanneden insanlara sadece acırım. Çünkü onlar zavallı insanlardır. Belli kalıplar, belli kurallar içinde yaşamaya zorlanmış insanlardır. Oysa hayat o kadar geçici olabiliyor ki. Yani evlilik dışı çocuk doğuruyorsam ahlaksız bir insan da değilim sonuçta. Fahişelik yapmıyorum, ayrıca onu yapanları da yadırgamıyorum çünkü hayat öyle boktan ki, bana göre bu devirde her şey yapılabiliyor.

Okuyabildiniz mi?

Üniversite bire kadar gittim sonra bıraktım. Arkeoloji bölümünü kazanmıştım, aslında basın yayın istiyordum olmadı. Canlılarla uğraşmak yerine niye ölülerle uğraşayım dedim. Bir de para meselesi tabii, yurt dışına gidip master yapmak gerekiyor filan, o nedenle bıraktım.

Genel olarak kadın olmayı nasıl değerlendiriyorsunuz?

Kadın olmak zor ama bazı kadınları da tasvip etmiyorum. Evlenmek olsun da ne olursa olsun diye düşünen kadınları tasvip etmiyorum. Sırf evlenip de mutlu olacağını zannedenlere acıyorum. Bunlar bana bir şekilde kendilerini satmış gibi geliyor, yani bir çeşit fahişelik gibi görüyorum. Belki kızacaklar ama öyle, çünkü çok özel bir şey olması lazım. Bir de bazı kadınların kendilerini meta haline dönüştürmesine kızıyorum. Ama o kandırılıp da aldatılan garibanlara değil.

Hâlâ rahatsız ediyor mu erkekler sizi?

Tabii, çok takılan oluyor, hamile olduğum halde bile telefon edip birlikte olmak istiyorlar. Abuk sabuk davranıyorlar. Korkusuzum ben, korkusuzluğumun cezasını çektim aslında. Eğer o askerler bana ilk takıldığında taşınsaydım oğlumu kaybetmeyecektim. İki kere psikolojik tedavi gördüm ama şu anda kendimi iyi hissediyorum.

Çocuklar baba yokluğunu nasıl yaşıyorlar?

Ölmeden önce Aleks'e sormuştum baban olsun ister misin diye. İstememişti. Bir ara hem baba, hem araba istemişti ama eminim arabayı tercih ederdi. Huzurdan çok, mutlu bir hayat isterim ben. O evlilikle mi gerçekleşecek, parayla mı gerçekleşecek bilmiyorum. Nasıl gelirse, rüzgâr nereden getirirse, meltem mi gelir, poyraz mı gelir, lodos mu gelir bilmiyorum. Ama benim ki galiba biraz çingene hayatı. Kızımın babası benden beş yaş küçük, bekâr. Ama maço erkek olarak tabir edilen biri, hem maganda, hem maço, Kürt oluyor kendisi. Bitti aramızdaki ilişki. Birbirimize olmadık küfürler ettik. Niye o kadar sürdüğünü de bilmiyorum açıkçası, herhalde cinsellik üzerine kuruluydu. Üç sene sürdü. Bana şunla konuşma, bunla konuşma diyecek, bana karışacak, arkadaşlarımı seçecek, beni kıskanacak, ben öyle bir insana tahammül edemem, kaba yani. Bana bir kere çiçek bile almayan bir erkekten ne beklenir ki. Kızımı görmeye geldi hastaneye, bir tane gül almadı, öküz yani. Ama allahtan kızım ona benzemiyor. İşin kötü tarafı bu karnımdakinin de ondan olması, buna sadece gülünür ne yapayım, ağlamak istiyorum ama gülüyorum.

İmroz sizin vatanınız, buradaki kötü olaylar, Rumlar'ın burayı terk etmek zorunda kalması hakkında neler düşünüyorsunuz?

Adada 1964'ten sonra değişiklikler oldu, asimilasyon politikası yapıldı. Türkiye Devleti güzel yapmış tebrik ediyorum, şimdi de Kürtler'i hallediyor, vatana millete hayırlı olsun. Enflasyon da harika birşey. Televizyonda Televole'leri izlerken de çok zevk alıyorum. Şakası bir yana kötü tabii. Çünkü ada bir çeşit lanetlenmiş bana göre. Yani her çeşit insan gelmiş ama yerli halkı olmadıktan sonra bir anlamı yok. Bütün kullanılacak ovalar, tarım yapılacak araziler mahvolmuş, çok anlamsız. Buradan gitmek zorunda kalmış, otuz-kırk yıl aradan sonra gelmiş çocuk gibi ağlayan insanları gördükçe çok üzülüyorum. Ama ben yarı boş olan bir köyde doğdum, büyüyene kadar herşey değişmiş zaten. Herkes hızla gitti, alıştım bu duruma ama kötü bence. Eskiden hayvancılığa dayalı tarım vardı, bağcılık vardı ama her şeyi öldürdüler...

Nevin Cerav

insan hakları mücadelesinin kadın militanları

"yağlı urgana tırmanıyoruz"

1989 yılında Avrupa Konseyi bünyesinde bir sempozyum düzenlenir. Başlık "Çoğulculuk; Plüralist Bir Dünyada İnsan Haklarının Evrenselliği"dir. Sempozyumun genel raporunu hazırlayan Fransız Anayasa Konseyi Başkanı Yargıç Badinter, raporun sonuç bölümüne şunları yazar "Bugün hukuk devletini, maddi anlamda insan hakları mağdurlarıyla birlikte düşünmek lazım." Ve devam eder : "İnsan hakları konusunda kolokyumlarda çekilen söylevlerden ve işin felsefesini yapanlardan çok. insan haklarını savunan militanlara ihtiyaç var. Gündelik hayatın estetiğini oluşturan bu militanlardır." Bu yazı Türkiye'de 12 Eylül sonrası yaşanan ağır hak ihlalleri ile gündemimize giren insan hakları mücadelesinin kadın militanlarının bir kısmının hikâyesini anlatıyor.

İHD içinde insan hakları mücadelesini sürdüren Sebla Acar, 1994 yılında başlamış aktif olarak çalışmaya. İlk kez kayıplar komisyonunda görev almış. Cezaevleri sorunlarıyla tanışması ise cezaevinde olan sevgilisi ve akrabaları aracılığıyla olmuş. Evli. bir çocuğu var. Kadın ve aktivist olmanın zorlukları çok boyutlu...

Gerisini Sebla'dan dinleyelim, "Çocuğum okula gidene kadar her şey daha kolaydı. Onun okula gitmesiyle hayatım da daralmaya başladı. Okula giden çocuk belli bir program gerektiriyor. Ne yazık ki çocuk daha çok benim üzerimde kalıyor. Çünkü kadın haklarına inanan erkekler de çocuk ve ev konusunda 'yardımcı' olmanın ötesine gidemiyorlar." Sebla gözaltına alınma ihtimali olan bir eylem öncesinde ciddi bir organizasyona gittiğini söylüyor. Baba bakamayacak durumdaysa, çocuk da okula gittiği için, birilerinin mutlaka eve gelmesi gerekiyor. Bu hummalı faaliyet onlarca telefonu, yemek hazırlamayı ve akşam televizyondaki muhtemel görüntülere karşı çocuğun televizyondan uzak tutulması gibi kalemleri kapsıyor. En büyük destek kız kardeş ve anneden geliyor. Kadın dayanışması ile yürütüyoruz işi sonuçta, diyor. Ona göre oğlunun babasının herhangi bir eyleme giderken bu tür kaygıları yok. O çocuğun nasılsa bakılacağını düşünüyor. Peki ya iş? Bir şirkette üst düzey yönetici olarak görev yapmış. "Kendinizi hem medyadan gizlemek hem de gözaltı durumunda işyerine mantıklı bir gerekçe uydurmak zorundasınız," diyor. Bu çok gerilimli bir süreç. Bir süre yürutmüş böyle ama polis çalıştığı yeri sıkıştırmış. "Ya siz atın ya da biz ne yapacağımızı biliriz," diye. O da istifa etmek zorunda kalmış.

Beynimiz ihlale uğradı

Mukaddes Alataş evli, fakat kocası sekiz yıldır hapiste. İstanbul İHD'ye Malatya'dan gelmiş 1993'ün sonunda. 1988'de Malatya İnsan Hakları Derneği'ni kurmuşlar; orada çok daha zormuş bu işler. Mukaddes'in ailesinde de cezevinde yatan çıkan çok insan var. Annesi, "Biz cezaevlerini kiralamışız," dermiş. İstanbul şubesi önce cezaevi komisyonunda yedi yıl çalışmış, şimdi çocuk hakları komisyonunda.

İnsan hakları aktivisti kadınlar çok geniş bir alanda. her türlü hak ihlallerine yetişmek ve mağdurlar için çözüm üretmek durumundalar: birinin atlanıaları olanaksız. Ve tüm bu karşı çıkışların kaba şiddete maruz kalma dışında daha şiddetli etkileri var. "İnsan hakları savunucularının karşılaştıkları en önemli sorun bence psikolojik. Sürekli hak ihlalleri ile karşı karşıya olan mağdurla özdeşleşmemeye çalışıyorsunuz, bu konudaki duyarlılığınıza rağmen mağdurla özdeşleşmemeniz lazım. Bu çok ciddi gerilimlere neden oluyor," diyor Mukaddes. Sebla araya giriyor ve Batı'da insan hakları eylemcilerinin psikolojik destek aldıkları söylüyor.

Çocuğa kim bakacak diye bir derdi yok bel ama Mukaddes de kadın ve aktivist olmanın başka sıkıntılarını yaşıyor. Evdekiler örneğin sık sık "Evin erkeği gibisin, akşam geliyorsun sabah çıkıyorsun." deyip ev içi sorumluluklara davet ediyorlar onu. Ne zaman nereye gidecekleri belli olmuyor: gece yarısı şuraya gitmek gerekir deniliyor, haydi toplanıp gidiyorlar. "Eşim cezaevinde şimdi ama çıktığında bu tür belirsizlikler sorun yaratır kesinlikle." diyor. Ona göre bu mücadele sürecinde beyinleri de ihlale uğruyor. Eğlenemiyorlar, doyasıya gülemiyorlar. Aşkların bant üretimi hızıyla tüketildiği bir zaman diliminde o, sekiz yıldır beliyor eşini severek. Epey de kınanıyor çevresinde bu huyu nedeniyle.

Gücüm ölçüsünde devam edeceğim

Leman Yurtsever bü yük bir başarıya imza atmış. O, insan hakları ihlalleriiiin takibini yaptutuklanmalara, davalara, tacizlere eyvalladerken, diğer yandan mesleğini icra edip bankacılıktan emekli olmayı başardı. İHD'de etkin olarak çalışmaya 1996 kayıplar mücadelesi ile başlamış. Ondan fazla gözaltı yaşamış her cumartesi yapılan kayıp eylemlerinde. Bu yıl içinde ise beş gözaltısı var. "Evli değilim, çocuğum da yok. Yani rahatım" diyor. Durumun özeti bu, rahatlığın da ne tür bir rahatlık olduğu ise malumunuz. Duyarlılığı onun da aileden geliyor. Bingöllü, babasının sol yayınlar satan b

kitapçı dukkânı varmış dört beş kez öldürülme girişimine maruz kalınca, toplamışlar tası tarağı. gelmişler İstanbul'a. "Gücüm ölçüsünde devam edeceğim. Yaptığım işi seviyorum" diyor. Gülüşüyoruz. İş sözcüğü ile bir sorumluluğun tanımını yaptığını biliyoruz hepimiz; "İnsanların yaşama. kişisel özgürlük ve güvenlik haklarının" takipçisi olmak demek bu. Leman zorunlu işi nedeniyle epey sıkıntı yaşamış. Eylemler, saatlerce süren toplantılar, gözaltılar, görüşmeler. İşyerinde uyuklayarak dolaşırmış hep, avaküstü şekerlemeler ise olmazsa olmaz bir durummuş iş yaşamında. "Emekli olduktan sonra rahatladım," diyor. Leman başta ailesiyle bazı sorunlar yaşamış, sonra ayrı eve çıkmış. On yıldır tek başına yaşıyor. "İstediğim saatte gidip geliyorum, bana karışan yok. ' diyor...

İHD'yi kadınlar oluşturdu

Haber bültenlerini sonuna kadar dinlemeye meraklı bir televizyon izleyicisi Nimet Tanrıkulu'nu sokakta görse mutlaka tanır. Galatasaray eylemlerinde bir dönem her kanalda rastlıyorduk ona. Gozaltılarının sayısını bilmiyor. Serüvenini yaşadığı topraklarla ilintilendiriyor Nimet. "Dersimli Kürt ve Alevi bir aileden geliyorum başka türlü olamazdı," diyor. 12 Eylül'de ağır işkencelerden geçmiş, İHD'nin kurucularından. 17 Temmuz 1986'dan bu yana İHD'de aktif bir biçimde yer alıyor. "Aydınlar, yazarlar, sanatçılar başlangıçtan itibaren işin içindeydiler ve bizi desteklediler ama İHD temelde cezaevlerinde yakınları bulunan kadınların oluşturduğu bir hareket" diyor. İnsan hakları hareketi içinde kadınların daha fazla olması gerçeğinin hareketin yapısıyla ilintili olduğu görüşünde. Siyasi partilerin veya grup örgütlenmelerinin hiyerarşik erkek egemen yapılanmaları kadınların varoluşlarını imkânsız kılıyor ona göre. "İnsan hakları hareketi içinde birey olmak daha kolay, kadın kimliğinizle bu yapılanmada önde durabilmek mümkün" diye gerekçelendiriyor durumu. On ay öncesine kadar evliymiş, şimdi ayrılar. Kendi düşünceleri ve duruşuna uygun bir evlilik yaptığını düşünüyormuş ama ona rağmen bu ilişkide ciddi sıkıntılar yaşamış. Eşiyle ilgili son derece dikkatli konuşuyor. "Erkeğin biraz önüne geçtiğinizde, kadın olarak ondan farklı noktava geldiğinizde (bu mücadele de olabilir, çalışma hayatı da) rahatsızlıklar ortava çıkmaya başlıyor. Evdeki bu sıkıntı mücadelenizi derinden etkiliyor ben bunu çok yoğun olarak yaşadım. Sebla çocuğu için endişeleniyordu, ben de eve gideceğim, asık bir surat ve savunmadığımız aile kavramı üzerine oturtulmuş taleplerle karşılaşacağım diye sıkılıyordum". Durumuyla ilgili düşündüğünde vardığı sonuçlardan biri de şöyle: Yoğun mücadele içinde bulunmak hayatın paylaşılan alanlarının azalmasına da neden oluyor; bu da ilişkileri olumsuz etkiliyor. Ama haklı olmanın iç huzuru ve mücadele sonucunda elde edilen ufak başarılar her şeye değer.

Artık evde duramayız

F tipi cezaevleri protestolarında Ankara'da yerlerde sürüklenen kadınlardan biri Melek Akgün. ÖZGÜR TAYAD üyesi. Onunla ÖZGÜR TAYAD'da konuşuyoruz, ikram ettiği demli çayı yudumlarken. Eşinin 12 Eylül döneminde içeriye girmesiyle tanışmış ilk kez cezaevi kapısıyla. Erzurumlu. Eşi altı sene yattıktan sonra firar etmiş ve geçen yıl öldürülmüş. Üç çocuğu var. Onlara hem anne hem baba olmuş. Kendinden, hikâyenden bahset diyorum ama o konuyu hep F tipi cezaevlerine getiriyor, aklı orada. "Hücre tipi cezaevlerine çocuklarınız girmeyecek. Susurluk çetesi hariç tüm tutsaklar için mücadele başlattık," diyor. İstanbul'a 1988'de gelmişler. O yıl TAYAD'la tanışıp insan hakları mücadelesine başlamış. Eşiyle altı yıl birlikte kalabilmiş daha sonra hapis ve firar donemi başlamış. Yirmi bir yaşında en büyüğü beş, en küçüğü üç buçuk yaşında olan üç çocukla tek başına kalmış. İlk kez eyleme gittiğinde çok heyecanlandığını söylüyor. Kaygılarının başında çocukları geliyormuş, "Yakalanırsam çocuklara kim bakacak?" Nitekim yakalanmış. Eve döndüğünde azar işitmiş ailesinden, "Bir aileden bir kişi yeter," demişler. Asıl endişesi o zaman cezaevinde olan kocasıymış, kızar diye korkuyormuş. Ama korktuğu başına gelmemiş. Melek'in şu anda cezaevinde bir yakını yok ama o şartlar altında yaşayan herkes onun için akraba. On iki yıldır tek başına hayatın üstesinden geliyor. Çevremde bu konuda örnek gösteriliyorum, diyor. Kız kardeşi Erzurum'daymış, "Melek başardıysa ben de başarırım," diye o da gelmiş İstanbul'a, kendine yeni bir yaşam kurmak için. "Biz artık evde oturamayız," diyor Melek. Evde oturduğunda suçluluk duyuyor. ÖZGÜR TAYAD'a gideyim, anlar oradadır, hiç olmazsa çay yaparım onlara. diyor ve atlayıp gidiyor. Başka neler yapıyor Melek; "Dantel de örüyorum, iyi kek yapıyorum, komşulara çay içmeye gidiyorum". ÖZGÜR TAYAD'da kadınların etkin olduğunu söylüyor.

Derdimizi mutlaka anlatacağız kamuoyuna

Gülkız Otluçimen ev hanımı, onun durumu biraz farklı, "TAYAD'la, cezaevleriyle tanışmam çocuğumun içeri girmesiyle başladı, beş yıl oldu," diyor. Babasının yanından alıp götürmüşler oğlunu. On dokuz yaşının içindeymiş o zaman, şimdi yirmi dört yaşında. Hemen salıvereceklerini düşünüyormuş ama 12,5 yıl ceza vermişler. Eşini keyfi bir gözaltı sonucunda beyin kanamasından yitirmiş. Bobrek hastasıymış, diyaliz makinesine bağlanması gerekiyormuş, yapmamışlar. Şimdi on sekiz yaşındaki kızıyla birlikte oturuyor. F tipi onun da ağzından düşmüyor. "Coplanıyoruz, sürükleniyoruz ama derdimizi anlatacağız kamuoyuna," diyor. Eskiden eşi goturürmüş onu her yere. Tek başına sokağa çıkmaktan korkarmış. "Kör tavuk gibi o nereye götürürse oraya giderdim." Şimdi tüm işleri o götürüyor. Hastaneye, hapishaneye... Evin hem erkeği hem kadını olarak tanımlıyor kendini.

Kadınlık, eylemcilik ve iktidar...

Hikâyeler farklı ama eylemcilerin hemen hemen hepsi kadın olmaları nedeniyle taciz, tecavüz, çırıl çıplak soyulma gibi tehditlerle karşı karşıya kalmışlar; bu hallerdeki korku ve endişeler ortak. Melek Akgün "Kızıma tecavüz etmekle" tehdit ettiler beni diyor. Sebla ise şöyle anlatıyor başından geçenleri " Bir seferinde Beyoğlu Emniyet Müdürü benimle Nimet'i ayırdı ve "Bunlara istediğinizi yapın." diye polislerin önüne attı. O zaman ürperdiğimi hissettim . Erkeklerin böyle bir kaygısı yoktur". Leman da benzer şeyler yaşamış, "Bir gün Göç-Der'in toplantısından çıktım. Arkadan küfrediyor bir kişi. Döndüm baktım. Bizi Galatasaray'dan tanıyan bir sivil polis. 'Taksim'de dolaşamayacaksınız, Galatasaray size mezar olacak" filan diyor ve devamlı küfrediyor". Cep telefonu ile dernekten yardım istemiş. Leman da, Nimet de İstiklal Caddesi'nde yürürken sık sık taciz ve küfürlere maruz kalıyorlarmış. Oradan geçmek istemiyoruz artık diyorlar.

Mukaddes'i ise evinde taciz etmişler. Bir gün telefon çalmış. Açmış telefondan inilti sesleri geliyor. En guvenli yer olduğunu sandığı evinde bu sesleri duymak çok korkutmuş onu. Nimet'in anısı Sebla'va ilişkin "Birlikte gözaltına alınmıştık. Ben başka taraftaydım, Sebla oradan bağırıyor, Nimet taciz ediyorlar diye... Bağırıyor ki ben tanıklık edeyim. Bu durumlarda tanıklık çok önemli". Hepsinin bir ortak dertleri daha var. Geç biten toplantılar sonunda eve donerken uğradıkları taciz. Mukaddes bunun onlarca defa başına geldiğini söylüyor.

Birlikte mücadele ettikleri erkeklerle ilişkiler nasıl? İnsan hakları mücadelesi kadınların aktif olduğu bir mücadele. İHD'de de TAYAD' da da aktivistler hep kadın. Cinsiyetçilik bu yapılarda ne durumda? Evet kimi kez gizli, bazen açık açık yani var. İHD'nin genel merkezi ağırlıklı olarak erkek. Genel Merkez'in ancak üçte biri kadınlardan oluşuyor.

Eylemcilik ve iktidara talip olma hususundaki farklılığı Sebla şu biçimde ortaya koyuyor: "Kadınlar inandıkları şeyler doğrultusunda risk almaya yatkın bir karaktere sahipler. Ayrıca kolay vazgeçmiyoruz. İkincisi yaptıklarımızı biz bir basamak olarak görmüyoruz. Bütün bu özellikler onları aktivist olarak sağlam kılıyor. Erkekler böyle değil". Ona gore erkeklerin yönetimlerdeki başarıları yine kadınlara bağlı, çünkü "kadınlar yönetimlerde erkekleri destekliyor ama kadınlar söz konusu olduğunda köstek olan bir erkek her zaman bulunuyor. Sebla siyasete bulaşmış erkeklerin tümünün (ister sağda olsun ister solda) ortak bir yönünü bence çok guzel yakalamış: güçlü ego.

"Erkekler dayak yerken şunu görüyorum yüz ifadelerinde, 'rezil kepaze oldum güçsüz konuma düştüm aman beni böyle görmesinler'. Onlar için bu korkunç bir şey. Kadınlara bakıyorum, kadınlar aldırmıyorlar öyle iktidar diye bir sorunları olmadığı için. Erkekleri bizden ayıran onemli bir şey de bu galiba."

Nimet ise şöyle cevaplıyor bu soruyu:

"Kadınlar iktidardan uzak durmamalılar. Yaptığım doğru şeylerle iktidar olmak iyi de, hırs ayrı şey... Bizim hırsımız yok, genellikle pratikteki gücümüzle bir yapı içinde var olmak istiyoruz. Ben yer almadım diye oradan iyi şeyler çıkmaz düşüncesi bana ters." Bu, siyaset yapma siyasi ahlak farklılığı ona göre ve bir kadın olarak o tercihlerinde net.

Peki insan haklarının bir cinsiyeti var mı ya da olmalı mı?

Sebla insan hakları mücadelesinin devletle birey arasındaki hak ihlalleri temelinde şekillendiği için ev içi şiddeti, töre cinayeti gibi özel alanda yapılan ihlalleri kapsamadığını düşünüyor. Özel alana ilişkin düzenlemelerin yapılması kadınlara ilişkin bir temel hak tanınımı da gerekli kılıyor. Sebla, kapsamın ve tanımların zaman içinde gelişeceği kanısında.

Nimet, insan hakları mücadelesinin kadınlar hak ihlallerinin büyük bir bölümünü kapsamadığ bu nedenle çerçevenin dar kaldığı görüşünde. "K dınlıktan kaynaklanan sorunlar var, örneğin koc sından dayak yiyip geliyor, bu konuda bir şey ya pamıyoruz. Bu ne insan hakları, ne de sosyaliz içinde eritilecek bir durum". O da insan hakla mücadelesinin kadınlara ait zemini içine alaca şekilde geliştiğinde daha anlamlı olacağı görüşün de. İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi'nin tari 1789 ama aklı başında hukukçular bugün bu hak lardan yararlanmanın değil, mağdur olmanın ev rensel olduğunu söylüyor. Bazıları hukuk saray nın kapısı önünde bekliyor hâlâ. Kimsenin onla kendiliğinden oraya sokacağı yok. Bu nedenle ey lemcilerin işleri çok zor. Aynı Nimet'in ifade etti gibi "Yağlı bir urgana tırmandığımızı düşünmü rum ben".

Necla Akgökç

Cezaevinde tecavüz

kaç santim girdi!

Burdur Cezaevi'nde 60 sol siyasi tutuklu ve hükümlüyle birlikte saldırıya uğrayanlardan Azime

Arzu Torun, gardiyan, asker ve sivil polislerce tecavüze maruz kaldığını açıkladı!

Saldırı sonrası Nevşehir Cezaevi'ne sevk edilen Azime Arzu Torun, avukatları Eren Keskin, Fatma Karakaş ve Gülseren Yoleri'ye, Burdur Cezaevi'nde işkencenin yanı sıra tecavüze uğradığını söyleyerek şikâyetçi oldu. Avukatlarına verdiği ilk ifadesinde olay gününü şöyle anlatıyor Torun: "5. 7. 2000 tarihinde saldırı öncesi, kendimizi korumak için oluşturduğumuz barikatları gece saat 22.30'da yardılar, içeri girdiler ve bizi tek tek almaya başladılar. Beni aldılar, bacaklarımdan tutarak havaya kaldırıp ikinci kata çıkardılar. Kollarımdan ve bacaklarımdan tutanlar, askerler ve sivil polislerdi. Önce beni ikinci kattan aşağı atmayı düşündüler, tam atıyorlardı ki vazgeçtiler. Yerlerde sürüklediler, merdivenden yuvarladılar. Pantolonumun düğmeleri kopmuştu, iç çamaşırlarım görünüyordu. Bu sırada askerler ve polisler, ağzıma alamayacağım iğrençlikte küfürler ediyorlardı. Ve sürekli. "Sana tecavüz edeceğiz" diyorlardı. Sürekli olarak dik tuttukları copla cinsel organıma vuruyorlardı. O sırada başgardiyan Ali Coşar, eline aldığı bir floresan lambayı cinsel organıma sokmaya çalıştı. Ancak iç çamaşırlarım tam yırtılmadığından lamba vajinama tam olarak girmedi.

Askerler bacaklarımı iyice ayırdılar, pantolonumu indirdiler, ardından çamaşırlarımı indirdiler ve ucu köşeli bir copu vajinama sokmaya başladılar. Ben debeleniyor ve müthiş bir acı hissediyordum. Hücrede vajinamdan kan geldiğini hissettim. İki gün sonra beni Burdur Devlet Hastanesi'ne götürdüler, doktora tecavüze maruz kaldığımı söyledim. Doktor bekâret kontrolü yapmak istedi. Tavrı da çok olumsuzdu. O nedenle kontrolü reddettim.

Bir kaç gün sonra Adalet Bakanlığı'ndan bir kadın müfettiş geldi, İfademi aldı. O'na yaşadıklarımı aynen anlattım. Bana sorduğu tek soru şu oldu? "Kaç santim girdi?" Şaşırmıştım. Dedim ki, "Cop çok kalındı, biraz daha girseydi içim parçalanırdı." Ancak müfettişin tavrı bu olayın bir tecavüz olmadığı biçimindeydi. Oysa ben tecavüze uğramıştım, bunu ancak ben bilebilirdim. Şimdi size soruyorum, bu bir tecavüz değil mi?'

"Evet, bu bir tecavüz"

Azime Arzu Torun'un şikâyetinden sonra, avukatları Burdur Cumhuriyet Savcılığı'na bir suç duyurusunda bulundular.

Burdur Cezaevi'nde 5 Temmuz 2000 tarihinde cezaevinde görevli Burdur Jandarma Komutanlığı'nda askerler, başgardiyan Ali Coşar, Burdur Emniyet Müdürlüğü'ne bağlı amir ve memurlar hakkında suçlama yapılarak, TCK'nın 243, 421 ve 416 maddeleri nedeniyle soruşturma açılması ve Azime Arzu Torun'un Çapa Tıp Fakültesi Psiko Sosyal Travma Merkezi'ne sevkinin yapılması istendi.

Ayrıca Arzu Torun'un uğradığı tecavüzle ilgili olarak, Avukat Eren Keskin, Gözaltında Tacize ve Tecavüze Karşı Girişim'den Hülya İmak ve çeşitli çevrelerden kadınların katılımıyla bir basın açıklaması yapıldı. İHD İstanbul Şubesi'nde yapılan açıklamada, "Evet, bu bir tecavüz. İnsan hakları savunucuları, kadın hakları savunucuları ve hukukçuların tanımlarına göre çok açık bir tecavüz. Aslında bu olayda da tartışılması gereken, tecavüzün tanımlanmasındaki geri ve kadın düşmanı anlayış. Hâlâ kadına yönelik tecavüzü santimle ile ölçen bir zihniyetin, gerek yazılı hukukta, gerekse uygulamada kadına ilişkin ileri bir adım ata bileceğine inanmak bir hayal olabilir ancak. Bizler insan hakları savunucuları olarak bu kadınların sonuna dek desteklenmesi gerektiğine olan inancımızla, tüm duyarlı kişi ve kurumları Arzu Torun'a destek olmaya çağırıyoruz" denildi.

Nevin Cera

kate millett: F tipi cezaevlerini protesto ediyorum!

Feminist yazar Kate Millett uzun yıllar kapatılma ve işkence üzerine çalıştı. Bu çalışmalarını ülkemizde de yayımlanan Zulüm Politikaları adlı kitapta topladı. Hücre Tipi Cezaevleri ABD'de de yaygın bir uygulama. O yüzden Millett'in yabancısı değil. Kendisinden Pazartesi için bu konuda bir yazı yazmasını rica ettik. Ricamızı kırmadı. İşte Kate Millett'in kaleminden Hücre Tipi Cezaevi.

Hapis, en insancıl ve iyi niyetli koşullar altında bile, bir çeşit işkencedir. Tutuklanma ve hapsedilme, binaları ve tel örgüleri, kilitleri ve alarmları, telsizleri ve sınır denetimleri, panzerleri ve yol kesmeleriyle devlet gücü karşısında tek başına kalmış olan yurttaş üzerinde en şiddetli baskıyı yaratır. Tutuklu kimse kendisini esir alanların insafına kalmış, kafesteki bir hayvan gibi bağımlılığa mahkûm edilmiştir.

Ancak, bedeni tutsak edilen, fiziksel özgürlüğü ve hareket olanakları kısıtlanan, hürriyeti elinden alınan bir kimse, İnsan Hakları Bildirgesi'nin tüm devletlerce tanınmış olmasından ve anayasalarda yer almasından dolayıdır ki, devletin sorumluluğu altındadır. Tutsağın ruh ve beden sağlığından sorumlu olan devlettir, yani insan bedeni kutsaldır, bütünlüğüne saygılı olmak gerekir. Tutuklu bir kimseye zarar verilemez. Bu nedenle "artık devletin cezaevlerindeki mutlak denetimi yüzünden her zaman ihtimal dahilinde olan" işkence, lanetlenmesi gereken bir şeydir. Hücre cezasının her türü, Naziler'in zulüm yöntemleri, Sovyet Gulagları ve en son Amerikan "teknolojisi"nden yararlanılarak uygulanan psikolojik işkence de...

Bu sonuncusu, tutukluyu taze havadan ya da egzersizden yoksun bırakarak, penceresiz bir odada, yirmi dört saat boyunca güçlü bir yapay ışık altında, özellikle renk, hareket ya da görsel mesafe algılamasına imkân tanımayan, tedirgin edici gürültüler yaparak ve kameralarla sürekli gözetleyerek sağlanan "bilimsel" psikolojik yıldırma ve ruhsal eza yöntemidir.

Bu yöntem, Birleşik Devletler'de, meşum Louisville Kentucky "tesisleri"nin "deneysel birimi"nde, keşfedilip de büyük bir infial yaratarak sözüm ona kapatılıncaya kadar, kadın siyasi tutuklular üzerinde denendi. Aslına bakacak olursanız, aynı şartlar çok geçmeden Florida'da yürürlüğe kondu. Türkiye'de son zamanlarda inşa edilen yeni cezaevlerinde iki metre karelik, içinde yatak ve tuvalet bulunan, gözetlenmeye açık hücrelerde de aynı sistem geçerli olacaktır. Duyusal mahrumiyet,

yirmi dört saat aydınlatma, daracık bir mekânda tutsaklık, her şeyin yakın mesafeden algılanması kaçınılmaz olarak tutuklunun gözlerini bozar.

Yıllardır insan haklarını ihlal ederek ve tutuklularını işkenceden geçirerek büyük ve kadim bir kültürün itibarını lekeleyen militarist Türk Hükümeti'ni, bu psikolojik işkence yöntemini ithal etmiş olduğu için protesto ediyorum.

Kate Millett

Şişman kadınlar konuştu;

"kadınlar daha fazla aşağılıyor"

"Normal" sayılan kilonun üzerinde olan dört kadın şişmanlıkla iliş lerini, yemek yeme alışkanlıklarını ve aldıkları tepkileri anlattı Selma 21 yaşında sekreter; Nilgün 37 yaşında, bilgisayar operat Nermin 40 yaşında, halkla ilişkiler uzmanı; Gülay; 40 yaşında, ser çalışıyor.

Semra: Aslında benim kilo almam çok yemekten değil de abur cubur yemekten oldu. Son iki yıldır yirmi kilo aldım. Normalde çok rahatsız olmasam da bir kıyafet almaya kalkınca, hiç bir şey üzerime olmuyor. Ağlayarak çıkıyorum oradan. Bir pantolon bakıyorum bana büyük gelir diye düşünüyorum, ama sonra içine bile giremiyorum. İyice moralim bozuluyor.

Nermin: Benim şişman bir arkadaşımla kazak örme hikâyem vardır. İkimiz de aynı yünden kendimize kazak örüyoruz ve baktım arkadaşınınki çok büyük oluyor. Söyleyemiyorum da ona çok şişmansın demiş olmamak için. Neyse bizim kazaklar bitti. Bir baktık onun kazağı gerçekten çok büyük olmuş benimki de üzerime olmayacak kadar küçük. Bir türlü kendimizi tam bilemiyoruz.

Semra: Ben, sokakta yürürken kıçımı içeri çekmeye çalışırım, göğüslerim fırlar, göbeğimi toplayayım derim olmaz. Sürekli bir sıkıntı. Ben şişman olduğumu kabul etmek istemiyorum ve bu yüzden de hep dar giyiniyorum. Ama galiba artık kabul etmek zorundayım ki ben şişmanım. Bir de birinden hoşlanıyorsunuz mesela adamla birlikte olmaya karar veriyorsunuz, ama yatakta acaba nasıl yatsam da yağlarımı farketmese diye sürekli telaş halinde kalıyorsunuz. Ben mesela normalde yan yatmayı çok severim ama biriyle yattığımda göbeğim belli olmasın, düz görünsün diye hep sırtüstü yatıyorum. Bir de sevgilim benden zayıf biriydi ve bir türlü onu kendime yakıştıramıyordum.

Gülay: Ben de kendimden daha küçük yapıda erkek sevmiyorum.

Semra: Benimki sevmemekten öte bir şey. Hep böyle iriyarı adamlara bakıyorum ve çekici buluyorum. Kalbime uygun diye düşünüyorum. Tabii bu durumda hayatının büyük bir bölümünü şişmanlığını ve nasıl zayıflayacağını düşünerek geçiriyorum. Ben sonradan şişmanladığım için de etrafımdan sürekli ne kadar kilo almışsın, çok şişmansın gibi tepkiler alıyorum ve kendimi böyle de sevme şansım tümden ortadan kalkıyor. "Yeme artık hayvan gibi oldun." diyorlar. Altı ay önce aldığım giysiler olmuyor. Son altı ayda on kilo aldım herhalde. Mesela yolda çok şişman birini görsem ben de ileride böyle mi olacağım acaba sorusu aklıma gelmiyor ama yanımda birisi varsa hemen. "Bak bu senin ilerideki halin" diyor. Kendimi çirkin hissediyorum.

Nilgün: Benim için kendimi güzel bulmam değil, başkalarının beni çirkin bulması gibi bir sorun vardı hep. Ben o kadar çirkin değilim diye düşünüyordum çünkü herkes şişman olduğum için benim çirkin olduğumu düşünüyordu.

Semra: Benim kendimi çirkin bulmam dışında etrafımdaki erkekler de bana hep çok irisin diyorlar. Ben mutsuzken daha da fazla yediğim için iyice kilo alıyorum.

Nilgün: Bence insan kendini beğenmedikçe kilosu kaç olursa olsun mutlu olamıyor. Ben 52 kiloydım zamanında ve mutsuzdum, fazla kilom var diyordum. Şimdi 95 kiloyum ve yeni yeni kilomu söylemeye başladım. Her her rejimden sonra tekrar kilo aldığımda daha fazla kiloya çıkmaya başladım. Bu bilinen bir gerçeklikmiş zaten. Bana özel bir durum değilmiş. Vücudun bu kilo alıp verme durumuna karşı oluşturduğu bir şeymiş bu. Ama şişmanlık eşittir çirkinlik gibi bir durum var ortada. Yani iş ararken ya da başka bir yerde, "biraz kilo versen", "o kadar da ekmek yemesen" gibi cümleler söylenebiliyor rahatlıkla. Sanki insanlar ekmek yiyerek şişmanlıyormuş gibi.

Gülay: Ben iki defa bundan daha şişman oldum. Genelde bu kilomda oldum. Ama erkeklerle ilişkilerim konusunda kilolu olmanın bir dezavantajını yaşamadım. Hep ilgi gördüm. Beğenilen bir kadın old kat şöyle de bir şey var erkekler bile kendini i tirse bile kadınlar iyi hissettirmiyorlar. Bence kive'de şişmanlığın çirkin bulunması yeni bir ta ve orta yaşın üstünde erkekler hâlâ etli but kadınları seviyorlar. Hatta bazı gençler bile. dınlar moda olanı güzel saydıkları için şişman ha tepkililer. Arkadaşlarından bu konuda madım. Aslında uyarsalarmış iyi olurmuş şimdi. Artık mesela abur cubur yemiyorum. yı hayatımdan çıkardım. Çok nadir öyle şey rum. Ama mutsuzluk krizi denen ve yeme kr açan o durum başka birşey. O zaman hayatta ceğim şeyler yiyorum. Normalde gayet sağlıkl lenme anlayışım var. Yani iste salatayı çok se yemem, sebze ağırlıklı yemek yaparım. Ama suzluk anında asla yemeyeceğim öyle şeyler ki aklımız durur. Normal bir yeme durumun yorum ve midem falan ağrıyor yemekten.

Nilgün: Mesela az yediğim dönemlerde ya da me dikkat ettiğim dönemlerde sürekli bir tar teği oluyor. İkide bir tartılıyorum. Ama hiç di mediğim zamanlarda tartılmak aklımın ucun miyor. Kendi kendime unutturuyorum sanki.

Semra: Ben pek tartılmıyorum. Karşılaşaca kamdan korkuyorum galiba. Kızlarla biraray ğimizde kilodan falan konuşuyoruz ama iş ta lince uzak duruyorum. Kesin sekseni geçmişi ye düşünürüm ve tartılmam.

Gülay: Bence normal öğünle yenilen yeme alınmıyor. Arada gayrmeşru yenilen başka bi var. Atıştırılan, tek başına, sıkıldıkça yenilen

Semra: Ne zaman kilo aldığını fark etsem on ra daha da bir atıştırmaya başlıyorum. Ond fazla alacağını düşünmüyorum sanki. Bazen

kilo aldırıcı bir şey için bir hafta yememe kararı alıyorum. Sonra biraz yesem n'olur ki diye başlayan bir düşünceyle yemeye başlıyorum. Biraz da çocukluktan gelen şeyler var. Benim annem yemeği hem ceza hem ödül olarak kullanırdı. Beğenilen hareketlerde çikolata, pasta. Güzel, şefkatli anlarımızda ayrı şeyler. Benim yeme alışkanlıklarım bozuldu.

Nermin: Öyle bir şey vardır. Bir lokma yesem n'olur ki diyorsun. Bir de vücudun bazı besinlere, tatlıya da iltivacı var. İnsan dayanamıyor.

Gülay: Ben mesela şişmanların yapamadığı bir çok şeyi yapabiliyorum, hareketliyim her yere yürüyerek giderim. Ama bir sürü konuda, örneğin spor yapmakta insana zorluk çıkarıyorlar. Hareketsizlikle şişmanlık kısır döngü gibi. birbirlerini besliyorlar. Ama spor salonlarında şişmanlara hoşgörü yok. Çok şişman olmaya da gerek yok, +0 bedene çıktığında kan kusturmaya başlıyorlar. Halbuki insan +0 beden olabilir. ne var ki bunda. O dakikadan sonra da yemeyi öyle bir yasaklıyorsun ki kendine, bu sefer de 50 bedene çıkıyorsun.

Nermin: Halbuki +0 beden olmak sağlığa zararlı değil ama 50 beden olmak öyle değil; artık obezsin ve bu tehlikeli. Ama +0 bedenken de zayıflaman gerektiğini düşünerek suçluluk içinde yemek yiyorsun.

Semra: Bir mağazaya girersin, giyersin bir şey. Satıcı bakar bakar ve, "İsterseniz size bir beden büyüğünü ya da başka bir şey verelim." diyip bütün moralini altüst eder.

Gülay: Bir de şey derler, "Kendinize mi düşünüyorsunuz?" ya da fiyat sorarsınız "şu kadar ama büyük bedeni yok." derler. Şişmanları aşağılamanın bir yolunu buluyorlar mutlaka.

Nilgün: Bir de bunu ayakkabıcısı da yapıyor, kozmetikçisi de yapıyor. Şişmanlıkla ne alakası varsa. Mesela kunaşçılar bunu yapmıyor. Çok çeşitli kadınlar görüyorlar çünkü. Onlar daha anlayışlı davranıyorlar.

Gülay: Şişmanları aşağılarken hep hissettiriyorlar ki boğazını tutmadığın için böylesin. Sık boğazını da zayıfla biraz diye. Yani şişman olan kişiye iğrenç bir yaratık muamelesi yapılıyor. Mesela ben bir toplantıya gitmiştim oradan ayrıldıktan sonra arkamdan yüzü çok güzelmiş demişler. Yani üst taraf iyi ama işte kıçı çok büyük gibi. Resmen kıçına bakmışlar. Bunu da yapanlar özellikle kadınlar oluyor.

Nilgün: İnsanlar şişmanlığı şanssızlık. zayıflığı şans gibi mi görüyorlar?

Gülay: Ben bunu kadınlardan daha çok görüyorum. Yani biraz zayıflasan çok iyi olacaksın diyenler hep kadın. Erkeklerden hiç böyle şeyler duymadım ben. Kadınlar bu reklamlara falan daha çok kapılmış durumda.

Semra: Kadınların el şakalarında bile daha çok var bu aşağılama.

Nilgün: Benim arkadaşlarımın var mesela. zayıflar ama azıcık göbeği çıkınca başlar hemen söylenmeye. Çok kilo aldım der, şiştim der. Ya da 38 bedendir. bir kilo alır. domuz gibi olduğunu söyler.

Gülay: Şişmanları aşağılamak normal bir şey gibi sanki. Ama mesela senin çok zayıf olanlarla dalga geçmen olmaz. Kimse, "Şuna bak kemikleri fırlamış," demez.

Nermin: Tabii çünkü zayıflık zavallılık ve fakirlikle özdeşleştirilmiş durumda. Sanki zayıflar bakımsız zavallılar gibi. Halbuki biliyoruz asıl zayıflık para işi. Ameliyatlar, ilaçlar, kremler hep pahalı. Üstelik yoksulların yediği yemekler daha şişmanlatıcı. Yoksul kadınlar iki çocuk doğurunca şişmanlıyorlar ama sosyetenin resimlerini görüyoruz; hepsi manken gibi.

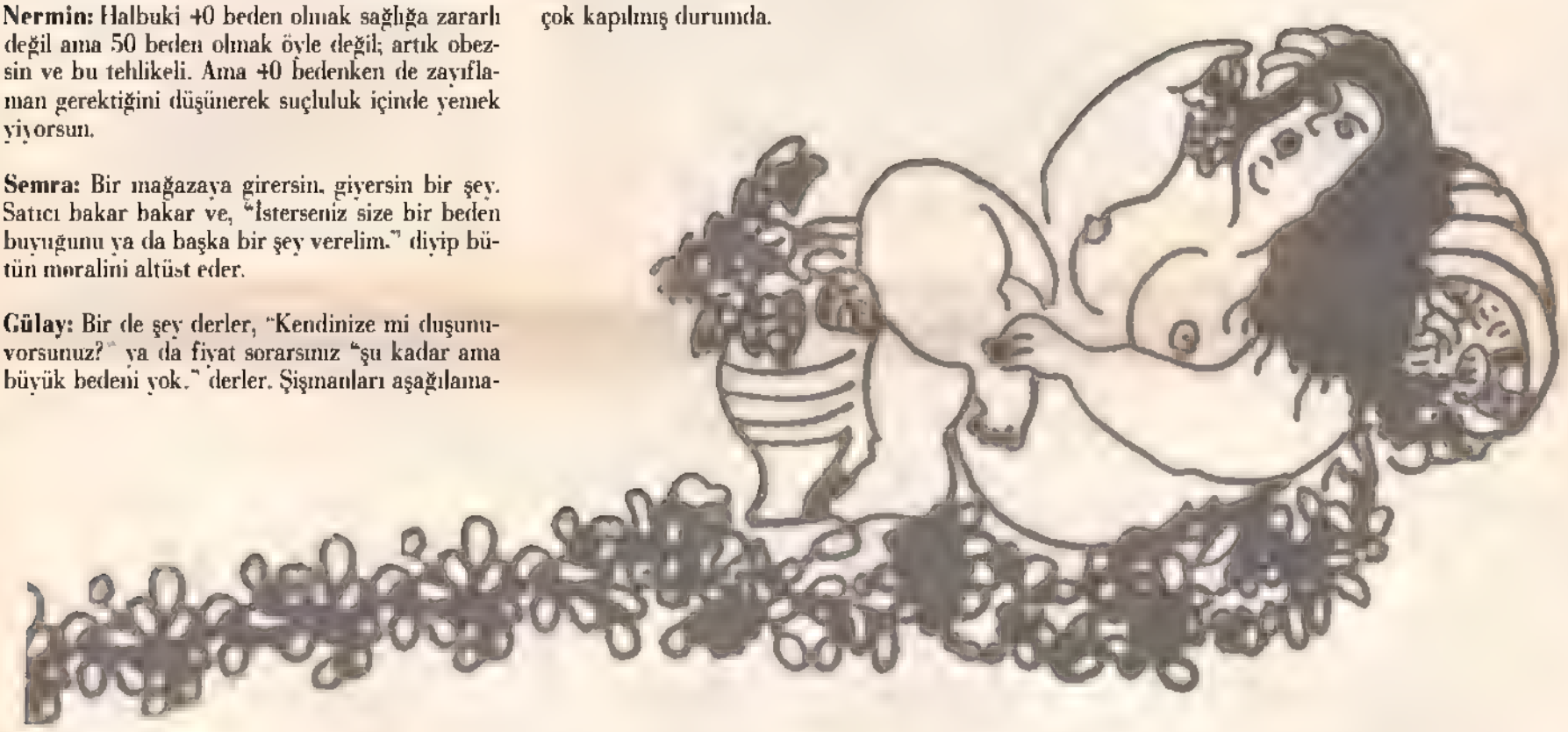

Sınıftaki Şişko Kızlar

İlkokul. ortaokul. lise ve üniversite... Şişkoların kaderi hiçbir yerde değişmez. Her zaman bir alay konusu haline gelirler. Her tartışmada. onların zayıf noktası olan "şişkoluk" kullanılır. Örneğin "fil, sen kendine bak" va da "bir oturdun, deprem oldu" gibi... Ama bu alaylara çoğunlukla kızlar maruz kalır. çünkü genellikle dalga geçenler erkekler olduğu için, kendi cinslerinden biriyle uğraşmazlar.

Şişkoluk konusundan sık sık kavga bile çıkar. Öğretmen ise her zaman aynı şeyi savunur: "Birisi size bir şey söylediğinde, gelip bana şikâyet edeceksiniz" (Sınıfta adınızın ispiyoncuya çıkmasını göze alırsanız tabii...)

Öğretmen, eğer bu tür alaylara tanık olursa, "Arkadaşınla bu şekilde konuşma" diye uyarır ama erkeklerden her zaman "ama" ile başlayan bir cevap gelir: "Ama o da bana vurdu, ama ayağına bastı, ama defterimi attı, ama beni rahatsız ediyor, ama konuşuyor..." Bir dolu mazeret.

Öğretmen de bir süre sonra "öğretmenler bir mum gibidir. başkasını aydınlatırken kendisi erir" uygulamasını terk ederek, aydınlatıp erimek yerine, bizi eritmeyi tercih eder. Bizim bu ilişkilerimiz ve yediğimiz hakaretler de sürer gider.

Ama her gün, şişman kızları erkeklere karşı korumak için başka bir silah ve daha iyi yollar icat edilir...

Ekin. 11 yaşında

NOKSAN-60-NOKSAN (İDEAL KÖŞE)

Gülay Batur

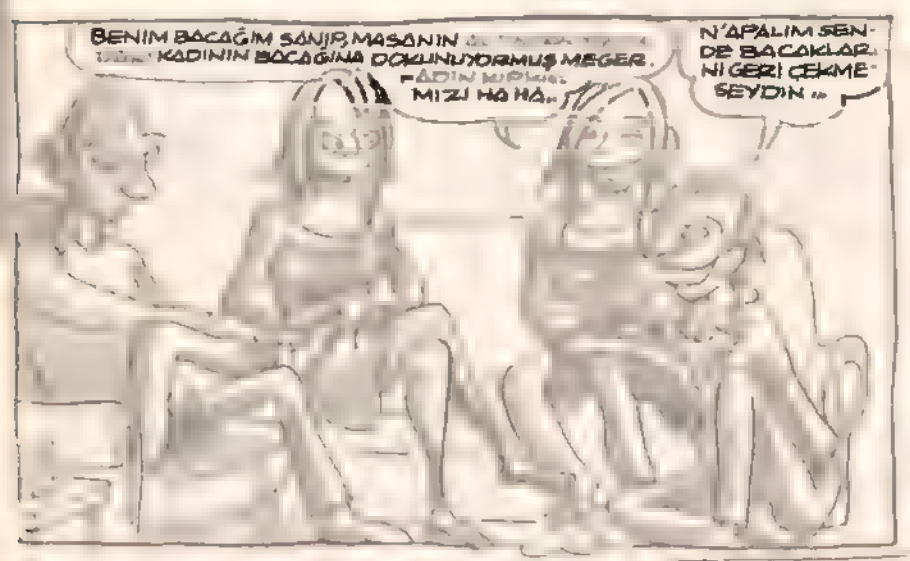

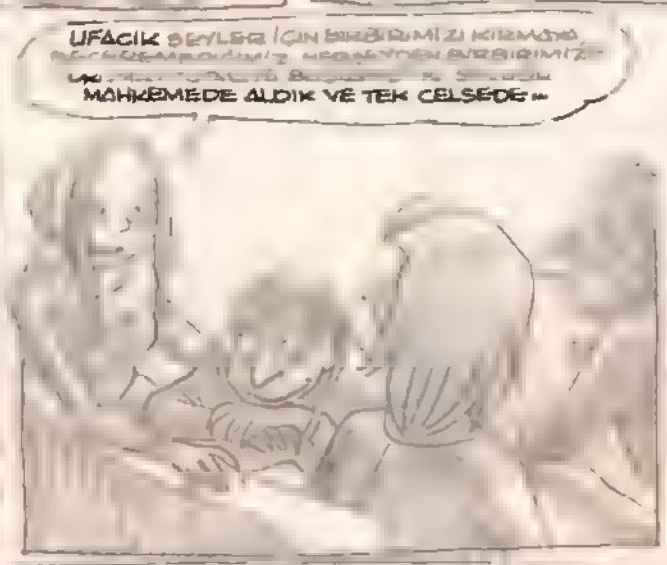

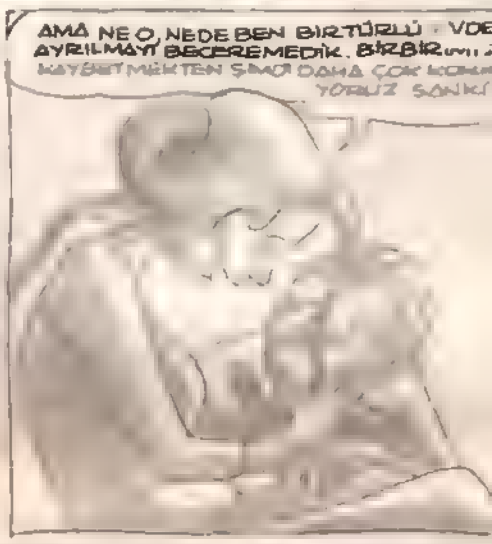

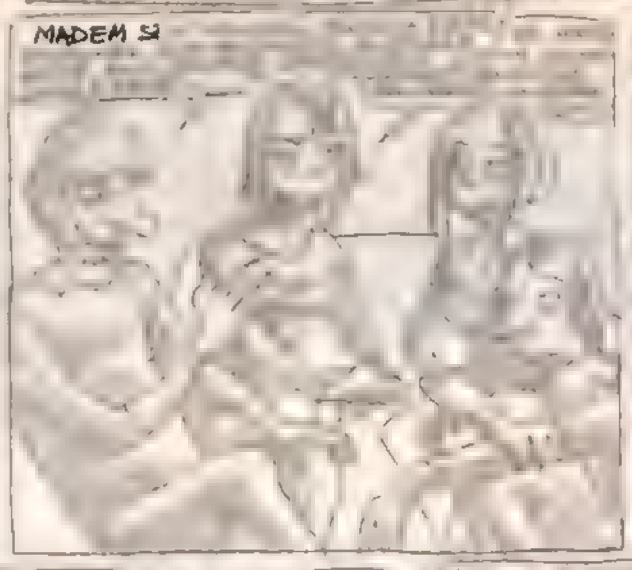

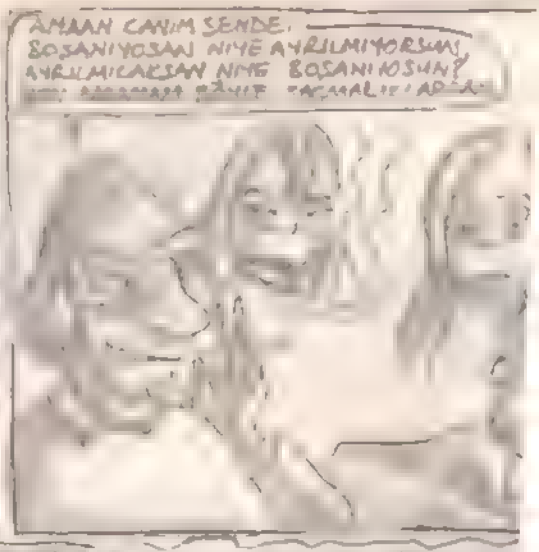

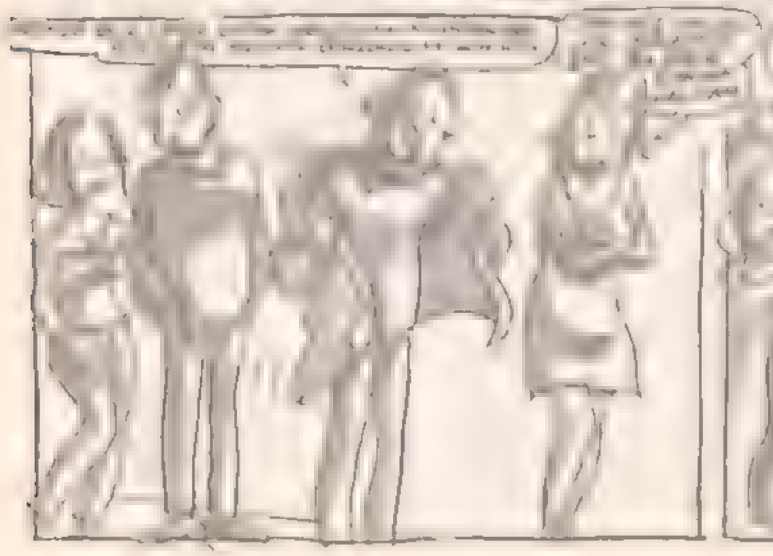

her gün bir tane yeter mi?

Son günlerde yabancı bir piyasa araştırma şirketi, Türkiye'de yaptığı bir çalışmanın sonucu olarak Türkler'in tüketimi pek sevdiği sonucunu çıkarmış. Yani iyi, cici tüketicilermişiz. Ne çıkarsa alıyor, gereğinden fazlasını tüketiyor, bir taneyle yetinmiyormuşuz.

Ekonomi dilinde buna bilinçsiz tüketim, ya da tüketim çılgınlığı deniyor. Her ne kadar yararlı bir şey olan üretimin artması tüketime bağlıysa da, bilinçsiz tüketimin ne memleket ne de ev ekonomisine yararı vardır. Tüketimi artırıcı faaliyetlerin başında bildiğiniz gibi reklam geliyor. Önemli bir sektör, belirleyici, tanımlayıcı, yönlendirici, dengeleyici. Ancak bu son niteliğin, ekonominin dizginlerinin emin ve ehil ellerde olduğu, diğer toplumsal unsurların da ekonomiyi desteklediği topluluklarda anlamlı bir işleve sahip olduğunu söylemek gerek.

Bazı ürünlerin satışı için reklam şarttır (tanışıklık ve alışkanlık yaratma amacıyla). Piyasaya yeni çıkan bir üründen reklam ile haberdar oluruz. Biz kadınların, ergenlikle başlayan yaşamları boyunca en çok kullandığı ürünlerden biri kuşkusuz hijyenik pedler (neyse asıl konuya giriyoruz artık). Biliyorsunuz pedlerin üretiminde beyazlatıcı olarak kullanılan dioksin maddesi zararlı bir kimyasal ve bunu içermeyen ped ve tampon üretimi Batı'da bilinçli tüketiciler tarafından desteklenmekte. Ancak ülkemizde bu konuda henüz bir yaptırım oluşturulamadı. Dioksin kullanılmaya devam ediyor ve işin daha da kötüsü, sürekli maruz kalma durumunun yaratacağı tehlike göz ardı edilerek bu ürünlerin artık her gün kullanılması yolunda reklamlarla karşı karşıyayız. Günlük kullanım için önerilen pedleri, kanamanın az olduğu son günlerde kullanmanız yetmiyor üreticiye. "Her gün kullanın, kendinizi daha iyi hissedeceksiniz" diyorlar. Her gün kullanmayanlar ise depresyona girmek zorunda!... Oysa, dioksine maruz kalmayı ne kadar azaltırsak o kadar güvendeyiz. İstelik, bu incecik pedler, eğer bir akıntı varsa nemli ve sıcak bir ortam yaratmak suretiyle bakterilerin daha çok üremesine yardımcı olarak, daha çok akıntıya ve daha çok ped kullanmaya yol açıyor. Yani yine kadının sağlığı bir yana bırakılarak tüketim pompalanıyor. Bize de, sağlığınızı ilgilendiren her ürünün reklamına kuşkuyla bakmak kalıyor. Her söylenene inanmasak bile reklamların özendiriciliği yadsınamaz. İşte anahtar sözcük: özendirmek... Siz siz olun "iyi şeylere özenin". Reklamı yapılan her şey "iyi" olamaz, unutmayın...

Füsun Özlen

formula 1 grand prix: malum kervana macaristan da katıldı

Formula 1 Grand Prix yarışları ile ilgilenmemişsinizdir belki. Dev otomotiv şirketlerinin teknolojilerini, "pilotlar" (Hakkinen, Schumacher, Barrichello gibi) aracılığı ile yarıştırdıkları, tanıttıkları, tabii ki kazançlarını katladıkları "spor" olaylarından biri. Ama Ağustos 2000'de Macaristan'da yapılanı ile bence ilgilenmeli ve kahrolmalıydmız:

İzleme bedelinin ya da bu yarışa dayanan bahis gelirlerinin boyutunu, meraklı kitlesinin yapısını da bilmiyorum ama anlamak zor değil galiba. Çünkü Macarlar bu işe çok önem vermiş. Öyle ki izleyici çekmek amacıyla bu yarışmaya özel bir "kırmızı bolge" duzenlenmiş, yani yarış bölgesine yakın bir **sahra genelevi**. Kadınların bu bölge dışına çıkmaları yasakmış. Bu haberi bizim televizyonlarımızın ana haber bültenlerinde duydum. Belki de bu boyutu olmasa bu kadar zaman ayırmazlardı. Üretenler de yarışanlar da erkek, biliyoruz ama demek ki izleyenler de erkek. Bir etkinliğe izleyici çekmenin formulü etkinlik+genelev biçiminde başka kimin için düşünulür ki? Malum kervana Macaristan'ın katılması da ayrı bir acı.

Gülay Günlük

bana bir masal anlat baba

İçinde kuşlar balıklar, içinde İstanbul olsun...

Bilen bilir: bu sözler bir zamanlar herkesin sevdiği Süper Baba dizisinin şarkısına a sözlerdir. Bilmeyip de merak eden varsa, üzülmesin, çünkü Haziran'da verdiğimiz müj de doğrultusunda, yaz ekranlarını gece gündüz dolduran dizi tekrarları kapsamında, as lında üç yıl önce biten Süper Baba da, ısıtılıp ısıtılıp her akşam üzeri çıkıyor karşımıza.

Ama tabii, konumuz tek bu dizi değil, genel olarak dizi hikâyeleri... Yani nasıl "bir masal" anlatıyor bize TV babamız? Öncelikle de neden bu öğe üzerinde durduğumuzu açıklamalıyız. Geçen sayılarda, yerli dizilerdeki kadın ve erkek karakterlerine değinmiştik kısaca. Ama hiçbir karakter, aile fotoğrafının ortasından kesilerek çıkartılan bireysel bir "suret" değildir. İster, *İkinci Bahar*'ın Hanım'ı, ister *Babaevi*'nin Bilge'si ya da yürekler yakan *Deli Yürek* olsun, tıpkı hayatta olduğu gibi dizilerde de insanlar, ilişkileriyle, ortamlarıyla ve "yürüyen" (ya da zaman zaman tökezleyen) hikâyeleriyle mevcutturlar. Diyelim mücadeleci, gerece marjinal, geleceğe ilişkin mesleki projeleri olan bir genç kız... "olumlu" bir karakter olarak düşünülebilir. Peki ya dizide mücadeleleri hüsran ve felaketlerle son buluyorsa, "kendi" projeleri, ailenin/cemaatin yüksek değerleriyle çatışıyorsa, dramatik durumlara neden oluyorsa ne olur? "Öff, bırak inadı evladım, babanın sözünü dinle, bir kere de başın beladan kurtulsun", deriz değil mi?

Yalnızca Türkiye'de değil, genel olarak "dizi" formatında - türünde, belli kurallar vardır: bayağı mesleki, teknik kurallar. İşte bunlardan biri de, eğer dizi her bölümde tamamen "kapanan" bir öyküyü işlemiyorsa (örneğin eskilerin Komiser Colombo'su gibi), sonraki haftalar boyunca izleyiciyi sıkmadan ilerlemesi söz konusuysa, tek bir öykuyle yetinilemeyeceğidir. Çoğul anlatı örgüsü hem dizilerin uzun omrunun, hem de daha çok izleyici kazanmasının sihirli anahtarlarından biridir: çünkü ne kadar çok öykü olursa, bir o kadar da karakter girer-çıkar diziye. Bu da, farklı izleyici kitlelerinin birden fazla karakterle özdeşleşme olanağını, dolayısıyla da diziye olan ilgisini artırır.

Bizim dizilerimizdeki genel öykuleme yapısında bir, bazen iki ana öykü, sayıları üç ile altı arasında değişen yan öykü vardır. Şüphesiz ana öykünün gidişatıyla bağlantılı olarak, yan öykü sayısı bir bölümden diğerine değişkenlik gösterebilir. Öte yandan senaristin yazdığı, yönetmenin çektiği "ana öykü" ile izleyicinin algıladığı ana öykü aynı olmayabilir. Dört yıl önce, bir kadın arkadaşıma sordum: *Şehnaz Tango* neden bahsediyor? Bir şirkette ortak ve yönetici olan arkadaşının yanıtı şöyleydi: "Kocasından ayrılan bir kadının hayat mücadelesi, iş yaşamına atılırken karşılaştığı sorunlar..." Ertesi gün, dizinin çekim ekibinden iki ayrı kişiyle konuştum; "Bu dizi bir aşk hikâyesi, çok güzel bir aşk hikâyesi, ayrılmalarına rağmen birbirlerinden kopamayan bir kadınla bir adamın aşkı!"

Genelde nasıl öyküler anlatılır bizim dizilerimizde? Senaryo yazımı uzmanlarına göre toplam otuz altı temel durum vardır. Yerli dizilerin ilginç ama bir o kadar da anlaşılabilir özelliklerinc birisi, son derece bildik, bir anlamda klasik oykuler anlatmalarıd En azından ana oyküler böyledir. Alın *Ilgın Hikâyesi*'ni. Bir k davası hikâyesi, yanı sıra "köyden indim şehire, şaşırdım h denbire" sendromu yaşayan bir köylü kızının şehirli tey abla, vb. tarafından "uygarlaştırılması", yani basma el se yerine mini etek giyip, çatal bıçak kullanmayı öğre mesi, arada da asla itiraf edilmeyen ve yer yer için daraltacak kadar "temiz, masum" bir aşk hikâyc Bizim kuşak bunun en az üç beş benzerini Belgin D rük'lu, Fatma Girik'li filmlerde görmüştür. *Deli rek*'i ya da *İkinci Bahar*'ı da ele alabiliriz. Biraz d kat edin, Yeşilçam'ın klasik temalarını göreceksin Nitekim bu da, dizilerin neden bu kadar çok se diğini açıklayan nedenlerden biri: insanlar "es filmlere, ya da şu yeni terimle "nostalji sineması" bayılıyorlar, benzer temaların işlendiği dizileri seviyorlar.

Arada, gerilim artırıcı öğelerin devreye girmesi yana, öyküler, genellikle hep mutlu sonla biter di lerde, yani tam da "ülkenin ihtiyacı olan uzlaşı or mu" korunur, istikrar bozulmaz! İstikrar ise bir ter kurumlar bütünüdür: aile, cemaat, ulus! Son kert bunları sarsacak oyküler olmaz dizilerde. Siz hiç diziler düşünce suçundan hapse düşen gördünüz mü, eşcinsel, işk reci polis, farklı kimliğini vurgulayan bir Kurt, herhangi bir yasal parti militanı? Hayır, değil mi?

Gelin, önümüzdeki sayıda, dizilerde görmediğimiz ve göremeyeceğin şeyleri tartışalım.

Hülya Tufan Tanrıöv

t Dilde cinsiyetçiliğe bun[illegible] verirken neden TV "ana" gil de "baba" terimini kull[illegible]ğını merak edenlere iki açı ma. Türkiye'de TV prog[illegible]larının yapım ve yayın sorumlu ön erkeklere aittir (bu [illegible]anda çok az kadın çalışır), ay "ana" da kadın=doğurganlık çağrıştırdığı için, bana göre siyetçi bir terimdir

mine kırıkkanat,
kendisi ve eski sevgilisinden başka yazar tanımıyor!

mağrur olma sultanım, senden büyük allah var

geçtiğimiz günlerde ayşe arman, mine kırıkkanat'la röportaj yaptı. kırıkkanat'a göre, türkiye'de iki köşe yazarı var, kendisi ve eski sevgilisi çetin altan! kadınlar hep böyle mi başarılı olacak allah aşkına?

"Apış arasını, iki elinin ortasına alıp kara kara düşünmeye başladı kadın. Acaba bugün ne yazacaktı? Boyunu posunu öğrenmişlerdi. Kuaförünü biliyorlardı. Yaşını başını, anasını danasını, adet öncesini, adet sırası ve sonrasını bir bir öğrenmişler, hatta takvim tutuyorlardı (...) Sıçrayıp oturdu, bilgisayarın üstüne. Dünyada konu mu kalmamıştı allasen? Geçen gün ağda yaptıran o değil miydi? Masaj sırasında da yazı konusuna benzer bir şeyler hissetmemiş miydi? Ya bisiklete binerken karıncalanan kalçaları? Alın size harika bir yazı! Yazıdan bol ne var ki? Kendininkiler bittiyse, o da başkalarının yazılarını çalıp yazardı. n'olmuş? Zaten bu konuda sıkıntısı, yaş durumuyla ilgiliydi. Hele bir evlenip ayrılsın, birkaç kürtaj daha geçirsin, hele hele menopozu devirsin, bak neler yazacaktı o zaman."

kastedileni tanımışsınızdır da, yazarda da zorlandığımızı sanmam. türkçe'yi bu kadar kıvrak, bu kadar hınzır, hatta acımasız başka kim kullanabilir? o zamanki adıyla mine g. saulnier tabii.

bu yazı yayımlandığında, mine g ve ayşe arman arasında tartışmalara yol açmıştı. geçtiğimiz hafta iki kadın, ayşe arman'ın yaptığı bir röportajda karşılaştılar. geçen yıllar aralarındaki kırgınlığı silmiş gibiydi. biraz daha açık ifade etmek gerekirse mine kırıkkanat, çizgisini pek de değiştirmemiş olan ayşe arman'la görüşmeyi kabul etmişti.

görüşmenin, mine saulnier'nin karşı çıktığı alanın çok yakınlarında cereyan ettiğini söylemek haksızlık olmaz. bir çok okur, mine kırıkkanat hakkında bilmediği bir sürü özel konuyu iki gün devam eden bu röportajdan öğrenmiştir. eski aşklar. eski aşklardan anekdotlar

"Tren bana aşkı hatırlatır. En sevdiğim erkeklerle daima bir tren yolculuğu yapmışımdır. Bir gün Haydarpaşa'da buluştuk Çetin Altan'la, neden Greta Garbo gibi giyinmedin, dedi. Salak, oysa ki ben Ingrid Bergman gibi giyinmiştim!"

siz, "bane ne?" de deseniz, "ne züppelik." diye de söylenseniz, "asıl mine kırıkkanat gibi giyindirmekte mesele." diye fikir de yürütseniz, okurların önemli bir bölümünün bunları şiddetle merak ettiğine eminim. bu trendin öncülerinden (hani soğan başı misali) birisidir ayşe arman, gazetecilerden pop yıldızları değilse bile pop balonları yaratılıyor epeydir.

ilk hayran kitlesini ispanya ve paris'ten yazdığı yazılarla edinen mine g. saulnier ise daha özgün bir mücevher intibaını veriyordu. kadınlarda az rastlanan biçimde tatlı bir külhanlığı vardı; demode argoları kullanışında ise ona yakışan bir hava; "Tehlikeyi çaktın mı, köftehor?"

yazarlar için genellikle olgunlaştıkça başarıları artar denir ama mine kırıkkanat açısından buna katılamayacağım. *radikal*'deki yazıları, kürtlere ve müslüman kadınlara düşmanlığı, 28 şubatçılığı o kadar sıradan ki; oysa *cumhuriyet*'in mine g.saulnier'si sadece ele aldığı konular ve üslubuyla değil, kimliğiyle de özgündü.

akılla güzelliğin birarada olamayacağına inanılır ya, bunun aksinin ispatı gibiydi. bu yetmezmiş gibi, başka güzel kadınlara da alıcı gözüyle bakan bir kadındı; neredeyse tıpkı bir erkek gibi bahsedebiliyordu onlardan.

bu özelliğini şimdi de koruyor. basında benim fark ettiğim bir o, bir de nur çintay akóz, güzel kadınlardan "yavru" dive bahsediyor.

ayşe arman'la aralarındaki buzlar eriyeli çok olmuş sanırım. çünkü geçtiğimiz yıl, *flim* dergisinin yılın en seksi kadını listesine aday gösterilen ayşe arman, basından yalnızca kendi adının anılmasının haksızlık olduğunu söyledikten sonra saydığı isimlerin başına mine kırıkkanat'ı koymuştu. ayşe arman, allahı var, şöyledir böyledir ama hasetine rastlamadım. aynı şeyi mine kırıkkanat için söyleyemeyeceğim.

mehmet yılmaz'ın kendisini türkiye'nin dört yazarı arasında saymasıyla ilgili olarak şunları söylüyor:

"...köşe yazılarında belli bir edebi değerden söz edilecek olursa, Mehmet Yılmaz'ın verdiği isimler doğrudur. Aralarında kimini severim, kimini sevmem, o ayrı. Belki birini, ikisini kendi ölçülerime göre elerim. Çetin Altan kalır, ben kalırım! Mesela ben tatile çıktığım zaman üç, dört yıl önceki yazılarımı yayınlayabiliyorum. Çetin Altan da 35 yıl önceki yazılarını yayınlıyor. Perihan'ın kitapları çok iyi olabilir, köşe yazılarındaki dil arayışlarını da takdir ediyorum, ama kalıcılıksa söz konusu olan, iki üç yıl sonraya kalacak yazılar yazdığını düşünmüyorum. Hepsi geçici konular. Can Dündar'ı da açıkçası çok takip etmiyorum."

insanın onun yerine yüzü kızarıyor! yazılarını topladığı kitapları birkaç yıl sonra da peynir ekmek gibi satan perihan mağden (ki en iyi yazılarını gerçekten *pazartesi*'ye yazmıştır) belki de türkiye'nin en çok okunan yazarı, *radikal*'i bırakıp başka gazeteye geçse, okurların önemli bir kısmı da onun için gazete değiştirir. kaldı ki, en geçici olan konu, kırıkkanat'ın da pek sevdiği güncel politikadır; perihan'ın çok sık olmadığı ama el attı mı da doktürdüğü bir konu.

kırıkkanat, görüşmenin devamında, genel yayın yönetmenlerinin onun şınarmasından korktuklarını anlatıyor. eğlenceli değil mi?

ama bundan beteri de var. kırıkkanat'ın diğer beğendiği yazarların hemen hepsi kendi grubundan ; (maalesef, gazetecilerde ve özellikle köşe yazarlarında, meslektaşlarıyla kendilerini bir, patronları da diğer olarak görecek bir sınıf bilincine rastlanmıyor!) aralarında. karşı grubun usta kalemi ve birçok açıdan kırıkkanat'ın rakibi olan vivet kanetti'in adı yok. renklerle zevklerin tartışılmadığı dönemden geçiyoruz biliyorsunuz.

kırıkkanat, keşke türk mafyasına karşı yazarken gösterdiği cesareti kadarını olsun, politik tercihlerinde ve zevklerinde gösterseydi... keşke başarısını kadınlara karşı değil erkeklere karşı kutlasaydı. çünkü başta aktardığım yazı üzerine, ayşe arman'la yaşadıkları gerilim sırasında, "cinsiyeti" olmayan "gazetecilerden" bahsediyor. ama hepimiz, gazeteci bile olsa erkeklerin ağda yaptırmadığını biliyoruz.

kadınlar başarılarını erkeklerin, hoşgörü ve dayanışmalarını kadınların üzerine kursalar daha iyi olmayacak mı?

ayşe düzkan

Bazı insanların görülmesi varlıklarının hissedilmesi, seslerinin duyulması müstehcen sayılıyor. Fahişeler böyle. Müstehcen sayılan herşey gibi mütliş ilgi çekiyorlar. Diyelim fuhuşla ilgili bir düzenleme yapılacak. Gazeteler konuyu stüdyoda çekilmiş çıplak kadın fotoğraflarıyla süslüyorlar. Sayısı çok daha fazla olan erkek alıcıların görünmezliği devam ediyor. Kaymakamlar, amirler, hukukçular, doktorlar fahişeler hakkında konuşuyor, raporlar yazıyor. Bir genelev veya özel ev müşterisi, bir metres sahibi veya çok karılı birisi için kimse bir çift laf etmiyor. Büyük paralar dönüyor, Orta Anadolu köylerinden büyük şehirlere, büyük Slav şehirlerinden Karadeniz'in kasabalarına kızlar taşınıyor, "ürün kullanıcılarında" çıt yok. Bir sır yok halbuki. Fuhşun erkeklerin keyfi ve Tuba'nın deyimiyle şak şakların kazancı için, devletin denetiminde örgütlendiği öyle açık ki

"Fuhuş açık ve yasal yapılmalı, yoksa yeraltına iner, o zaman da toplum sağlığını koruyacak tedbirler alamayız" Yasalar, kulağa mantıklı gelen bu tez etrafında oluşturulmuş. Burada doğal bir gerçek değil, sosyal bir kabul var. Erkekler istedikleri zaman "seks" ihtiyaçlarını giderebilmelidir diye. Seks lafını ben hiç sevmem. Bir kadınla bir erkek birleşir, sevişir, çiftleşir, hatta düzüşür, sikişir. İki kişi bir mahremiyet içinde türün üremesine, bedensel ve ruhsal bütünlüğün sürmesine hizmet için birbirlerini severler, bundan zevk alırlar. Bunu nikâh altında yapmaları gerekmez. Oysa erkek egemenliği bu alanı kendi imparatorluk alanı yapmıştır. Namuslu bir kadın "mahrem" hakkında konuşamaz. Öte yandan aynı erkeklerin bu mahrem dışında "ihtiyaç gidermesi" normaldir. Burada işleyen kültür, bir kadını veya bir erkek eşcinseli sadece "vücut"a indirger. Erkeklerin içi rahattır. Bunu isteyen o kötü kadınlardır. Parasını verir, pantolonunu ilikler, mutlu mesut işine, evine, okuluna gider.

Şimdiki devirde insanlığın önüne konulan en büyük vazife "tüketmek". Zevk için yaşamak moda. Misal, araba almalısınız, araba almak için dergi almalısınız, o arada derginin kapağındaki standart sunum etrafında çekilmiş çıplak kadın fotoğrafını da tüketmelisiniz. Bu devirde herşeyi tüketmek vazifeleri arasına "seks"in satın alınması da girmiş durumda. Tabii garibanı geneleve gidiyor. Divanyolunda saat satan Nijeryalılar'a sordum, eve gidenler kendilerine veya kadınlara hediye alıyor mu diye. Yok dediler, onların parası yok. Futbolcu, komedyen, iş adamı, siyasetçi gibi büyük zevatın arabaları bile dar Yüksekkaldırım yokuşuna sığmaz. Tabii onların alemi başka. İş dünyasında, sendika dünyasında kalın adamlar, birbirlerinin otelline cross kalem gönderir gibi kız gönderiyorlar. Çıtırlar, lolitalar, nataşalar. Esmerler, sarışınlar. Eminim daha gusto sahibi olan kimileri "Uzakdoğu'nun çocuk tatlarını" deneme fırsatı da buluyorlardır. Reklamcılar harıl harıl çalışıyor, aynı sektör çatısı altında hem aileyi yücelten hem kadın vücudunu ticarileştiren "iş"ler yapıyor. Ürüne göre müşteriye göre, bir kadın yüzü ya da vücudu ekleniveriyor tasarımlara.

Fahişeler dünyada ve birazcık da Türkiye'de seslerini yükseltmeye yeni başladılar. Madem varız, sosyal haklarımız da olmalı, görünür olmalıyız, itilip kakılmamalıyız diyorlar. Bu konu bizi dinlemeden ele alınamaz diyorlar. Yasa tasarısı henüz evlere girmemiş. Hele bir çıksın, anlarız, diyorlar. Diyorlar ki, her şeyin başı insanlık. Zulüm varsa yasa kâr etmez.

Ne kitapta ne yasada erkeklere nefsinizi tutun denmiyor. Nerede, nasıl seks satın alacakları, nerede nasıl aile satın alacakları belliyse içleri rahat. Evde iffetli, dışarıda iffetsiz kadınlar onlar için olduktan sonra. Bu ayrım erkek egemen düzenin işine öyle yarıyor, sistemi öyle rahatlatıyor ki. Bu durumda, erkeklerin rahatını herkesin iyiliği için kaçırmaksa biz kadınlara düşüyor.

Handan Koç

"ahlaksızlık" m

mercek altın

bir orospu ile kahpe, kötü kadın mıdır?

Yüksekkaldırım'da Tuba'yla konuştuk. Tuba yedi yıldır Yüksekkaldırım'da işletmecilik yapıyor.

Nasılsınız, buralar nasıl? Yeni kız alınıyorlar deniyor.

Vallahi insanları güzel, emniyeti güzel, kızları güzel. Yeni kız alıyorlar. Nakilli gelenler oluyor. Bir yerden girersin, sonra nakil olabilirsin.

Resmi vizite ne kadar?

Vizite beş milyon. Üçü kasaya kalıyor, ikisi kıza kalıyor, bahşiş de kızın.

Prezervatif takanlar çoğaldı mı?

Prezervatife alışan adam çok. Kendileri istiyorlar. Günde otuz kırk paket satıyorum ben kendim. İçinde on iki tane var, iki milyon.

Kimler geliyor?

Müşteriler standart gibidir. O evin, o kızın müşterisidir. Hep ona gelir. En çok İstanbul'un insanı gelir, İnşaatçı gelir, esnaf gelir, okumuşu, okumamışı gelir. Polis çok gelir. Kızlarımız da, biz de polise karşıyız. Argoluk yaparlar. Yani şu demek, sen elimize düşersin, ne istiyorsak yaparlar. Şöyle bir şey var, içerde gelip kabadayılık yaparsa kim olsa, yer dayağı gider. Benim meydanda iki tane işçim var, öbür dört işçiyi anlamazsın, müşteri gibi durur, İşaretine bakar, pat alırlar adamı. Burann bazı kuralları katidir. Gâvurun ekmeğini yiyen, kılıcını sallamak zorunda. O yüzden emniyet bizi dinler. Anladın mı?

Peki burasıyla ilgili yeni yasayı duymadın mı? Gazeteler o kadar yazdı.

Hiç gazete okumam. Benim ilgimi çekmez.

Eri burdan taşıyacaklarmış.

O senelerdir söyleniliyor Manukyan varken buralar taşınmaz.

Sen evin sahibi misin, yoksa işletmeci misin?

Ben işletmeciyim. Ev Tombul un.

Peki yasada genelev çalışanlarına fahişe veya seks işçisi denmesi sence fark eder mi?

Bence fark etmez. Bu söylediğini kesmeden yazın. Niye bir manken biriyle çıktı mı sevgilisi oluyor da, bir hayat kadını çıktığı zaman öyle olmuyor? Devlet de, pezevenk de hayat kadınının parasını yemeyi biliyor. Utanıyorsa yaptırmayacak, yaptırıyorsa utanmayacak. Ben yaptığım işten hiç pişmanlık duymadım.

Fahişelere evlilik serbest olacakmış. Çalışanların kimisi evliyim diyor.

Onlar dost hayatına evlilik diyorlar. Benim de dost hayatı yaşadığım bir adam vardı, dokuz yıl oturdum. Sonra haraç istediler, vermedim diye adamı vurdurttular. Üç ay, on yedi gün hastanede yatırdım, gereken ilacı, iğnesi neyse yaptırdım. Yedi kurşun yedi, topal bile kalmadı, iyileştirdim onu, sonra eceliyle öldü.

Kim haraç istiyordu senden?

Şak şaklar denilen insanlar vardır. Gazinoları vardır, kumarhane çalıştırırlar.

Peki genelevi bir kadını ille birisi mi düşürür?

Bu alemin günahına herkes ortaktır. Havayı kadınının alıp çabuk uçar. O adam bunun cezasını muhakkak görür. Her adam korkar bundan.

Peki nasıl oluyor?

Parasızlıktan. Ben Ankara'nın köyünde evliydim. Kocamı yengesiyle yakaladım. Öz abisinin karısıyla. Bu namuslu hayat mıdır? Boşadım onu.

Peki, yasa erlerde hiç konuşulmadı mı?

Benim evde hiç konuşulmadı. Duyacak bir şey olsa, haberi gelirdi. Ben sana söyleyeyim, bu aleme çalıştıran olarak giren insanın kellesi koltuktadır. Herkesin bu parada gözü vardır.

Manukyan bu kadar parayı nasıl kazandı?

Bence Manukyan çok iyi bir insan. Güya demiş ki, ben Türk kadınlarını çalıştırmaktan zevk alıyorum. Havır, o kadın öyle bir şey demez. Geçenlerde eline getirdiler bir tane kız.

Kim getirdi?

Pezevenkin biri. Kız on yedi yaşında. Diyesiymiş ki yaşını büyütüp ben içeri gireceğim. Manukyan bana dedi ki, git ilgilen, gittim kız ağlıyor. N'oldu yavrum dedim. Beni zorla getirdiler, dedi. Hiç kafana vurma dedim. Kendi elimle evine teslim ettim.

Ankara belediye başkanı erleri kapatacağız diyormuş.

Yapamaz. Yetkisi yok. Bu işi kimse bayılarak yapmaz. Ama niye silah tutan katil olmuyor da bu evde çalışan kahpe oluyor?

Çalışanlar sigortalı mı?

Ben yedi yıllık patronum. Benim evde herkes sigortalı.

Fahişelerle ilgili ne diyorsun?

Melih Gökçek kerhaneleri kapatmayı değil, Nataşa'ları yok etmeyi düşünsün. Farzedelim buraları kapattılar. Hanginiz namuslu gezebileceğiz? Ben milliyetçiyim, kayıtlıyım da, Garibanın yanındayım. Zenginin de anasını bellemeli diyorum.

müşteriler mi alınacak?

istanbul'da yirmi bin seks işçisi var

Fuhuş tüzüğü tasarısı ile ilgili olarak İnsan Kaynakları Vakfından Dr. Muhtar Çokar'la konuştuk. Muhtar Çokar Cinsel Yolla Bulaşan Hastalıklar ve HIV, AIDS le mücadele programlarında çalışıyor.

Genelevlerde çalışan kadınları ilgilendiren bir yasa değişikliğinden söz ediliyor, nedir bu?

Son zamanlarda Sağlık Bakanlığı , Milli Eğitim Bakanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, İçişleri Bakanlığı tarafından hazırlanan "Fuhşun kontrolü ve fuhuşla bulaşan hastalıkların önlenmesine ilişkin tüzük tasarısı" önceki tüzükten büyük farklılıklar taşımıyor. Bu tüzük 1930'larda çıkarılmış umumi hıfzısıhha yasasına dayanıyor. Yasa, adı üstünde, toplum sağlığı için çıkarılmış. Fuhuş yapan ve genelevlerde çalışan kadınları kayıt altına almayı ve düzenli sağlık kontrolü yaptırarak cinsel yolla bulaşan hastalıkları (CYBH) engellemeyi öngörüyor.

Yine yenilemeye gidiliyor?

Bir takım pratik sorunlar var. Eski tüzükte hayat kadını- genel kadın tanımının kapsamına sadece yirmi bir yaşını doldurmuş, evli olmayan kadınlar giriyor. Uygulamada fuhuş tanımının içine girebilecek erkekler var. Çoğu travesti, ayrıca transseksüeller var. Eski yasa bunları kapsamıyor, bir neden bu olabilir. HIV, AIDS gundeme geldikten sonra, hastalığın bulaşma yolları, davranış biçimleri, cinsel davranışlar çok araştırılmış. Hastalıkların bir kısmı davranışla ilgili. İnsan cinsel ilişkide bulunmayabilir, hep aynı kişiyle cinsel ilişkide bulunabilir ya da güvenli cinsel ilişki kurallarına uyarak cinsel ilişkide bulunabilir. Yani bu hastalıklardan davranış biçimini değiştirerek korunmak mümkün. HIV, AIDS hep karalama, suçlama kampanyalarıyla ele alınmış. Eşcinseller, damar içi madde kullanıcıları, seks işçileri AIDS'in kaynağı olarak suçlanmışlar. Davranış hep gözardı edilmiş. Oysa bunlarla ilişkiye girenler de insanlar. AIDS'li olmak seks işçilerinin doğal bir niteliğiymiş gibi düşünülmüş. Sosyal durumları güçlendirilmedikçe bu kişilerin güvenli cinsel ilişkiye yönelmeleri çok zor. Yeraltına itilme hastalık riskini çoğaltıyor. Daha çağdaş yöntemler bu grupları doğal bulaştırıcı olarak kabul etmiyor. Sosyal olarak güçlendirilmesi gereken bir grup olarak görüyor.

Seks işçileri deyimi için ne düşünüyorsunuz?

Tasarı seks çalışanı deyimini kullanıyor. Bu deyim gündeme geldiği günden itibaren Türkiye'de çok değişik gruplar tarafından çok farklı yorumlandı. Biz de bu terim üzerine tartıştık. Dünya ile bir terim birliğine varmak bizim için onemliydi. Dunya Sağlık Örgutü'nün, seks işçiliğini somurunun olmadığı, küçük yaşta çalışmanın olmadığı bir sektör olarak tanımak ve çalışanların diğer iş kollarındaki gibi sosyal haklara sahip olmaları gerektiği yönünde bir yaklaşımı var. Biz de seks işçisi terimini benimsedik. Çalışma yaptığımız seks işçisi arkadaşlar bu terimi benimsemiyorlar, başka terimler oluşturmaya çalışıyorlardı. Alan çalışmalarında, toplantı ve konferanslarda, yazı ve raporlarda kullanıldıkça bu terim yerleşti. Sağlık Bakanlığı da zaman zaman bunu kullandı, işçi yerine çalışan demeyi tercih etmişler.

Yeni bir düzenleme neleri içermeli sizce?

Yeni tüzüğe baktığımızda bu tasarıyla fuhşun önlenemeyeceğini görüyoruz. Eskisi gibi bir komisyon görevlendiriliyor. Bu komisyondakilerin gorevi "zührevi hastalıklar ve fuhuşla mücadele" etmek. Bu komisyonlar, belediyeden, vilayetten, emniyetten, sağlık müdürlüğünden gelen görevlilerden oluşuyor. Bunlar yasal evleri, çalışanların sağlık muayenelerini denetliyorlar, rayiçleri belirliyorlar. Bir görevleri de fuhuş yapanların izlenmesi ve engellenmeye çalışılması. Ancak bu hangi bütçeyle yapılacak, elemanları kimler olacak, hangi programları uygulayacaklar, nasıl bir strateji izleyecekler, belirsiz. Fuhşa nasıl bakıyorlar, ne şekilde değiştirmek istiyorlar hiç bir ipucu yok. Yeni tüzükteki en önemli değişiklik travesti ve transseksuellerin de seks işçisi olarak kabul edilmeleri. Bu arada komisyonların geçmişte yaptıkları çalışmalarla ilgili bir değerlendirme veya veri aktarımı da yok ortalıkta. Kaç kişiyi izlediler, kaç kişiyi cinsel yolla bulaşıcı hastalıktan kurtardılar, kimi nasıl fuhuştan vazgeçirdiler? Rakamlardan görülen gitgide daha az kişinin kayıt altına alındığı. İstanbul'da 350-400 arası kayıtlı seks işçisi var. Şu anda genelev vesikası o kadar para etmese de "taksi plakası" gibi zor alınıyor.. Yasada genelev dışında çalışan seks işçisi diye bir şey yok. Öte yandan her yıl binlerce insan şupheli olarak gözaltına alınıp Zührevi Hastalıklar Hastanesi'ne gönderiliyor. İnsanlar kendilerini kaydettirmek isteseler izin verilmiyor. İstanbul'da kesin sayısını bilmediğimiz ama yirmi binden az olmayan sayıda seks işçisi var.

Bizim ülkemizde transseksüel ve travestilere yoğun bir talep olduğunu söyleyebilir miyiz?

Bu gruplarla cinsel ilişki kurmak isteyen çok sayıda erkek olduğu doğru. Türkiye'de eşcinsellik Batı'daki eşcinsellik gibi değil. Bizde eşcinsel olmanın önemli bir bileşeni dişi davranışı gostermek. Gerçekte eşcinsel olup kendini travesti zanneden pek çok insan var. İstanbul'da bu gruptan iki bin kadar seks işçisi olduğunu tahmin ediyoruz. Bu iki bin seks işçisinin çok fazla sayıda müşterisi var. Latin Amerika ülkelerinde de böyleymiş, bu insanlarla ilişkiye geçmek isteyen erkekler kendilerini eşcinsel olarak görmüyorlar. Bunların yaptıkları erkeklik organı olan ama kadın gibi giyinmiş biriyle cinsel ilişkide bulunmak. Tipik bir eşcinsel ilişki. Travesti arkadaşların anlattığına göre, erkekler bunlarla birlikte olduklarında ilk başlarda sarhoştuk anlayamadık, kadın gibiydi diyorlar. Samimiyet artınca ikinci üçüncü ilişkide, ben de senin penisini elleyebilir miyim, hadi tersine yapalım şeklinde teklifler yapabiliyorlarmış. Bu eşcinselliğin biraz daha açığa çıkması demek. Bir de birleşmede aktif olan erkek kendini eşcinsel olarak görmüyor. Bu da bizim gibi ülkelere özgü. Travesti bir seks işçisi ameliyat olduğu zaman müşterilerinin yarısından çoğunu kaybediyor. Yani kadın gibi giyinmiş bir erkek daha makbul.

Neler yapılabilir bu kadar fazla yalan ve çifte standartın ortasında?

Birçok erkek gece beraber olduğu travestiyi gündüz gördüğünde laf atıyor, küfrediyor. Bu, insanların cinsel kimlikleriyle uyumsuzluk gösterdiklerinin işareti. Küçük yaştan itibaren farklı bir cinsel eğitim olmalı. Böylece kararlı cinsel kimlikler edinebilirler, belki böylece seks işçiliği ortadan kalkar. Ya da olsa bile güvenli seks yerleştirilebilir.

Yakın geleceği nasıl görüyorsunuz?

Kategorik olarak baktığımızda güçle ilgili bir eşitsizlik görüyoruz. Ülkeler arasında, kıtalar arasında, bireyler ve tabii cinsler arasındaki güç farklılıkları belirleyici oluyor. HIV, AIDS açısından ABD ile bir Afrika ülkesini kıyaslarsanız, Afrika ülkesinin çok kötü bir durumda olduğunu görursünüz. Öte yanda Amerika'nın içinde bir karşılaştırmaya gidince zencilerin, fakirlerin, kadınların daha kötü durumda olduklarını görüyoruz. HIV, AIDS bir toplumsal gösterge. Kim güçlüyse baskın olabiliyor. Parası olan, yönetebilen taraf cinsel ilişki sırasında da keyfine göre ve sorumsuz davranabiliyor. Eğer seks işçisi birey olarak güçlü değilse yasa ne derse desin, prezarvatif kullandırtamaz. Bu seks işçileri için de, karı koca hayatı yaşayan insanlar için de geçerli. Bir kadının kocasına prezarvatif kullanmasan senle sevişmem demesi kolay mı?

Sergi Soysal: (30 Eylül 1936 - 22 Kasım 1976)

Edebiyatımızın en güçlü yazarlarından biri olan Sevgi Soysal, en verimli çağında kansere yenik düştü. Toplumsal olayları çeşitli bireyler üzerindeki varsınalarıyla çözümleyen ve olguları çok yönlülüğü içerisinde, kaba genellemelere kaçmadan irdeleyen kıvrak ve yergili anlatımıyla dikkat çekti. Türk edebiyatının saygın yazarlarından sayılır. Ankara Üniversitesi Dil-Tarih Coğrafya Fakültesi'nden mezun olduktan sonra, Almanya'da arkeoloji ve tiyatro öğrenimi gördü. 1965-71 yılları arasında TRT'de program uzmanı olarak çalıştı. İlk öykü ve yazıları *Dost*, *Yelken*, *Ataç*, *Yeditepe* ve *Değişim* dergilerinde yayınlandı. 1965-69 arasında özellikle *Papirüs* ve *Yeni Dergi*'de yayınlanan öykülerinde kadın-erkek ilişkilerini ve ağırlıklı olarak da 1960 sonrasında Türkiye'de yaşanan toplumsal-siyasal olayları ele aldı. İlk öykü kitabı *Tutkulu Perçem*'den sonra yayınlanan ve birbirine bağlı öykülerden oluşan *Tante Rosa*'da kadınlık sorununu, TRT Sanat Ödülleri Yarışması Başarı Ödülü'nü kazanan *Yürümek*'te kadın-erkek ilişkisi ve evlilik sorununu irdeledi. İlk basımı 1970'te yapılan *Yürümek* adlı romanı Türk Ceza Kanunu'nun 426/427. maddelerine muhalefetle suçlanarak toplatıldı. Daha sonra af yasasından yararlanarak serbest bırakıldı. 1974'te Orhan Kemal Roman Armağanı'nı kazanan *Yenişehir'de Bir Öğle Vakti*'nde ise 1960'lardaki öğrenci ve gençlik hareketlerini tema edindi. 12 Mart darbesinden sonra tutuklanarak bir yıl hapis cezasına çarptırılan ve Adana'da iki buçuk ay sürgün yaşayan Soysal, Berna Moran'ın nitelemesiyle tipik bir 12 Mart romanı sayılabilecek *Şafak*'ta kendi kuşağının darbeyle ilişkisini irdeledi. *Barış Adlı Çocuk*'un kimi öykülerinde ve *Ildırım Bölge Kadınlar Koğuşu*'nda cezaevi anılarından faydalandı. Yapıtlarını hayatın gerçekliğinden süzerek yaratan, son derece kişisel denebilecek bir üslupla yazan Sevgi Soysal, ölümcül hastalığını öğrendikten sonra yazmaya başladığı *Hoşgeldin Ölüm*'ü ise tamamlayamadı.

Sabiha Sertel: (1895 - 2 Eylül 1968)

Türkiye'deki basın hayatının mücadeleci kalemlerinden ve gazeteciliği meslek olarak benimseyen ilk kadınlardan biri olan Sabiha Sertel, Selanik'te dünyaya geldi. Balkan Savaşı sırasında Selanik'in işgal edilmesi üzerine ailesiyle İstanbul'a göçmek zorunda kaldı. 1915'te evlendiği Zekeriya Sertel'le birlikte 1919'da Amerika'ya giderek Columbia Üniversitesi'nde sosyoloji eğitimi gördü. 1923'te döndüğü ülkesinde yeni bir yönetim biçiminin temelleri atılırken, söz konusu dönüşümün demokrat, ilerici ve sosyalist bir çizgiye yönlendirilmesi amacıyla eşiyle birlikte *Resimli Ay* dergisini çıkarmaya başladı. 1924-1931 yılları arasında yayınlanan dergide, işçi sınıfının ve kadınların özgürleşmesini savunan, toplumsal ve politik düzendeki çarpıklıkları eleştiren yazıları nedeniyle sık sık kovuşturmaya uğradıysa da, yazarlık hayatındaki asıl büyük baskıyı 1936'da yayın hayatına başlayan *Tan* gazetesi sürecinde yaşadı. Türk hükümetinin Almanya'dan yükselen faşizmle flört ettiği bir dönemde, Sertel'ler'in ismiyle özdeşleşen *Tan* gazetesince izlenen antifaşist ve antimilitarist çizgi, tek parti iktidarının tepkisini çekti ve bu tepki, 4 Aralık 1945'te, sonraki yıllarda da tekrarlanacak olan matbaa yıkıp gazete yakmaların ilki olan, *Tan* gazetesine yönelik kitlesel saldırıyla sonuçlandı. "Kahrolsun komünizm, yaşasın İnönü" sloganlarıyla *Tan*'ı yakıp yıkan gürühtan saklanmak zorunda kalan Sabiha Sertel, olaydan iki ay sonra tutuklanarak kocasıyla birlikte hapse atıldı. Kısa bir süre sonra salıverilmelerine rağmen, cadı avının sürdüğü bu ortamda barınamayacaklarını anlayan Sertel'ler, 1950'de yurtdışına çıktılar. Bu dönemde TKP'nin ülke dışındaki çalışmalarına katılan ve Budapeşte Radyosu'nun Türkçe Yayınlar Servisi'nde çalışan Sabiha Sertel'in son yıllarında yaptığı yurda dönme isteği geri çevrildi. 1919-1950 yılları arasındaki anılarını topladığı *Roman Gibi* isimli eserinde de belirttiği gibi, kendileriyle aynı dava uğruna savaşan insanlardan uzak olmanın acısı, ancak davanın bir gün başarıya ulaşacağını ümidi içerisinde, 1968 yılında, Bakü'de hayatını ayırdı.

Isadora Duncan: (26 Mayıs 1877 - 14 Eylül 1927)

Havranı olduğu Eski Yunan dünyasına özgü giysileri ve yalınayak danslarıyla, tayt'ların ve sabit hareketlerin kıskacındaki klasik bale anlayışını alaşağı etti. Dansın doğal ve içgüdüsel bir edim olduğunu ve danstaki her hareketin derin duygusal süreçlerle bağlantısını açığa çıkardı. Onun için dans, kurallı ve biçimsel bir "giyinip-kuşanımşlık"tan ziyade, bir nevi trans ve "soyunup-arınma" durumuydu. Yapay teknik sınırlamaları reddedip doğal hareketlerdeki zarafeti temel alması, dansı parlak ama kof teknik virtüözitelerden kurtarması ve Avrupa'da açtığı okullarda kuralcı öğretim yerine doğal gelişimi savunmasıyla modern dansın sonraki yıllardaki gelişiminin ve kabul görmesinin yolunu açtı. Danstaki özgürlük arayışını gündelik hayatında da sürdürerek tabulara meydan okuyan Duncan, evlilik dışı edindiği çocuklarıyla, uluslararası sınırları yok sayan tavırları ve giyim-kuşamdaki serbestliğiyle, "ağırbaşlı kadın" imajının amansız düşmanı oldu. Hayatı boyunca karşı çıktığı evliliğe, Sovyetler Birliği'nde tanıştığı şair Aleksandroviç Yesenin'i ABD'ye götürmek için razı olan Duncan, yıllar sonra döndüğü ülkesinde antikomünist sataşmalara muhatap kaldı. O çok sevdiği Yunan trajedilerinin karakterleri gibi yaşadığı hayatını, yine bir trajediyle noktaladı; her iki çocuğunu da bir kazada kaybetti. Akli dengesini yitirerek ülkesine dönen kocası intihar etti ve son olarak kendisi, boynundaki eşarbın, bindiği arabanın tekerleğine dolanmasıyla boğularak öldü. Kişisel anılarını *My Life* adlı kitapta toplayan Duncan, özenti taşımayan bir sanatçı soyluluğunun, teklifsiz ve art niyetsiz bir kendiliğindenliğin ve her türlü baskıya karşı duran bir öz disiplinin sanattaki ender temsilcilerinden biri ve modern dansın unutulmaz "ilham perisi"ydi.

Agatha Christie: (15 Eylül 1890 - 12 Ocak 1976)

Dünyanın pek çok yerinde olduğu gibi ülkemizde de polisiye roman denince akla gelen ilk yazar olan Christie, I. Dünya Savaşı sonrası İngiltere'sinde klasik altın çağını yaşayan dedektif romanının temsilcilerinden biriydi. Gizem yaratma ve söz konusu gizemi okuyucunun gözü önünde aşama aşama çözümleyerek şaşırtıcı sonuçlara ulaştırma yöntemine dayalı polisiye üslubun en yetkin yazarlarından biri olan Christie, aynı zamanda bu türde çok sayıda ürün verdi. İlk önemli başarısını 1926'da yayınlanan *Roger Ackroyd Cinayeti* ile edinen Agatha Christie'nin sonraki yetmiş beş romanı en çok satan kitaplar listelerinde yer aldı. Romanların büyük çoğunluğunda eksantrik, özel zevkleri olan ve kendini beğenmiş dedektif Hercul Poirot tiplemesi kullandı. 1975 yılında yayınlanan *Ve Perde İndi* romanındaki ölümüne kadar, yaklaşık yirmi beş roman ve öyküde karşımıza çıkan Poirot, burjuva akılcılığı ve sağduyusuyla akıl yürütmenin başarılı bir temsilcisiydi. Bir diğer önemli Christie kahramanı olan, yaşlı Bn. Jane Marple ise, 1930'da yayınlanan *Papaz Evinde Cinayet* romanında ortaya çıktı. Romanlarının yanı sıra tiyatro oyunları da bulunan yazarın *Fare Kapanı* adlı oyunu 1952'den itibaren aralıksız yirmi bir yıl aynı tiyatroda oynanarak bir rekor kırdı. *Şark Ekspresi'nde Cinayet*, *Nil'de Ölüm* gibi pek çok romanı da sinemaya uyarlanan Agatha Christie'ye 1971'de asalet ünvanı verildi. Lüks döşenmiş salonlarda, sayfiye evlerinde, zengin konaklarda ve yönetim kurulu odalarında gerçekleşen gizemli olayları merakla ve coşkuyla inceleyen, görünürdeki durağanlığın arkasındaki karanlık ilişkileri aklın ve bilimsel yöntemlerin ışığında ortadan kaldıran Christie'nin en önemli niteliği, çözümü okuyucudan gizleme maharetiydi. Christie romanları çoğunlukla, roman bitirilmeden katili bulma merakıyla okunurdu. Mary Weatmacott takma adıyla romantik romanlar da yazan Christie'ye asıl ün kazandıran şey, okuyucuyla oynadığı bu köşe kapmaca oyunu ve orta sınıf okurun egzotik zevklerini okşayabilme yeteneğiydi. Ancak, Avrupa yüksek sosyetesinin ve oryantalizminin biçim değiştirmesiyle birlikte Christie romanı da tarihsel bir türe dönüşerek popülerliğini yitirdi.

osmanlı'da toplum sağlığını "koruma"

Osmanlı-Rus Savaşları (1806-1812, 1828-1829) nedeniyle frengi hastalığıyla tanışan Osmanlı Devleti, fuhuşu kontrol altına almak amacıyla genelev açmak zorunda kalır. Kırım Savaşı'ndan (1853-1856) sonra salgın halini alan bu hastalık ve aynı yıllarda Avrupalılar'ın İstanbul'a yoğun olarak yerleşmesi gibi nedenlerle ilk genelevler açılır. Bunlar, limanın Galata'da yer alması, Avrupalılar'ın Beyoğlu'nda barınması, meyhane ve eğlence yerlerinin Beyoğlu'nda olması nedeniyle daha çok bu bölgeye yerleşirler. Bu genelevlerde daha çok Rum, Ermeni, Yahudi kadınlarla dışarıdan gelen yabancı fahişeler çalışır. Ancak burada çalışan kadınlara sağlık muayenesi, kapitülasyonlara aykırı olur gerekçesiyle uzun süre yapılamaz.

1870'li yılların sonuna gelinceye kadar genelevlerde herhangi bir sağlık muayenesi ile karşılaşmıyoruz. 1878 yılında Dr. Mişel, Altıncı Daire Belediye Başkanı Edouard Blacgue nezdinde girişimde bulunur ve Kaymakam Dr. Agop Handanyan ile birlikte bir rapor hazırlarlar. Bu raporda, genel sağlığın temininin hükümetin temel görevi olduğu, frenginin insan sağlığını çok kötü etkilediği ve bundan dolayı da genelevlerin sürekli denetlenip, burada çalışan kadınların sağlık kontrollerinin yapılması gerektiği belirtilir.

Genelevde çalışan kadınlar için ilk hastane, 1879 yılında, Yüksekkaldırım'daki bir konakta hizmet vermeye başlar. Bu arada Beyoğlu'nda da bir muayenehane açılır. Bu hastaneye, zührevi hastalığı olanlar ve sıhhiye heyetinin haftada bir gün genelevlerde yaptığı muayene sonucunda tedavisi gerekli görülen kadınlar yatırılır. Ancak hastane, laboratuvar ve gerekli tıbbi aletler olmadığından bir tecrithane gibi çalışır. 1909 yılında hastanenin idaresi Müessesât-ı Hayriye-i Sıhhiye Müdüriyeti'ne geçer ve ismi "Beyoğlu Nisa Hastanesi" olur. Hastanenin 1909-1912 yılları arasındaki durumuyla ilgili olarak elimizde bulunan tek kaynak bu idarenin çıkardığı yıllıktır. Bu yıllıkta, Müdüriyet'in hastaneyle ilgili olarak yapmış olduğu onarım çalışmaları, eşya ve elbiselerin mikroplardan arındırılması, Avrupa'dan satın alınan modern tıbbi aletler ve tedavi yöntemlerinin çağdaşlığından söz edilir. Yıllıkta üzerinde durulan önemli bir nokta da, eskiden hastaneye gelmek istemeyen ya da zorla getirilen kadınların, onlara iyi davranıldığı ve gerekli hastane koşullarının sağlandığı için hastaneye artık kendi istekleri ile gelmeleridir. Ancak birkaç sayfa sonra aynı kaynakta şöyle bir ihbareye rastlarız, "heyet-i tıbbiyenin uygulamaları sonucunda, bazı kadınların kötü davranışlarına engel olunur ve hastane çağdaş hale getirilmeye çalışılır." Bu kötü davranışların neler olduğu ve nasıl engellendiği konusunda ise herhangi bir açıklamaya rastlanmaz. Yıllıkta üzerinde durulan diğer bir konu da, frengi ya da diğer zührevi hastalıklara yakalanmış olan kadınların pislikten dolayı bu hastalıkların birden fazlasına tutulmuş olmaları nedeniyle gerekli önlemlerin alınmış olmasıdır. Hastalığı iyileşip hastaneden çıkan kadınlara, bir daha hastalığa yakalanmamaları için ne gibi önlemler almaları gerektiği ya da kendilerini nasıl koruyacakları anlatılsa da, bu kadınlar çalıştıkları yerlerde aldıkları alkolün etkisiyle kendilerini koruyamadıkları ve hastalığın tekrar nüks ettiği belirtilir. Aynı yıllarda hastanenin düzenlenmesi ile birlikte genelevler kontrol altına alınır. Belediye Tıp Heyeti'nin görevleri arasına, genelevlerin denetlenmesi, sağlığı koruma kurallarına uygun olmayanların ıslah edilmesi ve bulaşıcı hastalıklara izin vermeyecek şekle sokulması, genelev ve hamamların ayda bir kere temizlenmesi gibi konular dahil edilir.

1915 yılında Emrâz-ı Zühreviye mevzuatıyla kurulan Sıhhiye Heyeti'nin merkezi Bevolu'ndadır. İdarenin muayene merkezleri ise Pera, Ziba, Galata, Suriçi ve Kadıköy'dedir. Galata'daki muayenehanede günde yaklaşık 100-150 kadın muayene edilir.

Beyoğlu Nisa Hastanesi, yalnızca genelevde çalışan gayrimüslim kadınlara hizmet verir. Müslüman kadınların tedavisi ise Haseki Nisa Hastanesi'nde yapılır. Genelevde çalışan kadınlar için açılan hastane, çeşitli nedenlerle Beyoğlu civarında bir çok yere taşındıktan sonra 1919'da Şişli de Bulgar Ruhban Mektebi binasına taşınır. Hastanenin ismi "Şişli Emrâz-ı Zühreviye Hastalıkları Hastanesi" olarak değişir. Bu sıralarda İstanbul'da vesikalı 2125 fahişe, vesikasız 979 fahişe çalışır. Bunlar dışında bu mesleği icra eden 1000'in üzerinde kadın, polis tarafından bilinir. Yani toplam 4000-5000 kadın fuhuş sektöründe çalışmaktadır. Fuhuş, İstanbul'da özellikle mütareke yıllarında, Anadolu'dan, Osmanlı'nın diğer bölgelerinden ve Rusya'dan gelen mültecilerle birlikte, yaşanmaya başlanan ekonomik sıkıntı sonucunda en üst seviyeye ulaşır. Fahişe olarak çalışan kadınların en az on sekiz yaşını tamamlamış olmaları gerekirken, Şişli'deki hastanede on dört yaşından küçük kızlara da rastlanır. Frengiye yakalanmış olan kadınların bu hastaneden taburcu olduktan sonra Galata, Suriçi, Kadıköy, Beşiktaş, Üsküdar ve Yeniköy'de bulunan tedavi merkezlerinden birinde tedaviler ne devam edilir. Şişli Hastanesi'nin durumu da pek iç açıcı değildir. Sağlığa uygun koşullar yeterince sağlanmamıştır, donanım yetersizdir, yiyecekler kötüdür. 1921 tarihinde ahşap hastane binası tamamen yanar. Hastane yandıktan sonra nerede açılacağı konusu gündeme gelir. Bazı yerler, Müslümanlar çoğunlukta olduğundan reddedilir. Böylece Cumhuriyet'e kadar hastanenin yeri konusunda sürekli ihtilaf yaşanır.

1930'da "Fuhuşla mücadele" tamimi yayımlanır. Bu tamime göre yeni genelevlerin açılması yasaklanır. Genelevlere çok sıkı denetim getirilir. Fuhuşla mücadele edildiği gerekçe gösterilerek fahişe avına çıkılır, gelişigüzel ev basılır. 1933 tarihinde "Fuhuşla ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Nizamnamesi" yayımlanır. 1950'li yıllardan itibaren yaşanan göçlerle birlikte fuhuş artar. Fuhuşla mücadele adına pek çok resmi genelev kapatılır. 1981 yılında "Fuhuşla ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü" yayımlanır.

Feryal Saygılıgil

Kaynaklar
Osman Nuri Ergin, Mueseseât-ı Hayriye-i Sıhhiye Müdüriyeti, İst. 1914, s. 61-68
Nuran Yıldırım, "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Koruyucu Sağlık Uygulamaları" Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi, c. 5, s. 1320-1338, İstanbul 1920, Ed. Clarance Richard Johnson, M.A, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, Nisan 1995, s. 306-315 Zafer Toprak, "Osmanlı Dönemi'nde Fuhuş" İstanbul Ansiklopedisi, c.3, s. 344.

8 Ekim'de Ankara'dayız

2000 Kadın Yürüyüşü Anadolu Yakası Platformu 19 Ağustos Cumartesi günü Kuru Manga Kültür Merkezi'nde "Küreselleşme ve Kadın Emeği" konulu bir panel düzenledi. Başlık ilkbaydı ama 2000 Yürüyüşü'nün iki ana temasından biri olan şiddet de, panel kapsamında tartışıldı. Katılımın sıcak bir ağustos günü için bir hayli yüksek olduğu panelde, KESK'ten Nevin Kaplan genel hatlarıyla 2000 Kadın Yürüyüşü'nü anlattı ve 8 Ekim 2000'de Ankara'da bir miting düzenleneceğini bildirdi.

Marmara Üniversitesi Çalışma Ekonomisi Bölümü öğretim üyesi Yrd.Doç.Dr.Şule Necef kapitalizmin gelişmesinin görünmeyen kadın emeği üzerinden gerçekleştiğini ve küreselleşmenin kadın emeğini daha da değersizleştirip görünmezliğini kamerleştirdiğini anlattı. Ev Eksenli Çalışan Kadınlar Grubu'ndan Dilek Hattatoğlu Türkiye'deki ev eksenli çalışmanın niteliği ve yaygınlığı hakkında bilgi verdi, örgütlenme sorunlarına dikkat çekti. Dilek, konuşmasının bir yerinde ev eksenli çalışan kadınların örgütlenmesi halinde bu hareketin kadın mücadelesi adına yapılacak onların niteliğini değiştirebileceğini söyledi.

Pazartesi dergisinden Necla Akgökçe ise genel anlamda kadına yönelik şiddetten bahsettikten sonra küreselleşmesi ile ortaya çıkan Kuzey-Güney çelişkisinin kadınların şiddete karşı mücadelesinin biçimlerini değiştirebileceğini belirtti. Katılımcılar salondan "2000 Yürüyüşü ezgisi eşliğinde Ankara'da buluşmak üzere ayrıldılar...

tecavüz = soykırım

Bosnalı Sırp lider Radovan Karadziç, bilgisi ve emri dahilinde tecavüz ve işkenceye sebebiyet vermiş olmaktan, ABD'deki bir mahkemece tecavüz ve işkence mağduru Bosnalı Müslüman ve Hırvat kadınlara 745 milyon dolar tazminat ödemeye mahkûm edildi

Bu karar 10 Ağustos, 2000 tarihinde, New York'ta. sekiz gün süren bir yargılama sonucu verildi. Amerikalı feminist hukukçu Catharine MacKinnon, Sırp zulmü altında tecavüz ve işkenceye uğramış olan Bosnalı Müslüman ve Hırvat kadınların şikâyetlerini dikkate alarak, ABD'de yürürlükte olan, uluslararası insan hakları ihlallerinin yargılanmasına imkân veren, "Yabancı İşkence İddiaları Yasası" ve "İşkence Mağdurlarını Koruma Yasası" kapsamında, Radovan Karadziç'e 1993 yılında dava açmıştı. Bu davanın kazanılmış olması tecavüzün bir soykırım biçimi olduğunun tescili anlamını taşıyor. Eski Yugoslavya'da, 1991-1995 yılları arasında süren savaş sırasında 20 binden fazla kadına Sırplarca tecavüz edildiği tahmin ediliyor.

Bu hüküm, davacı olan on iki kadın ve tecavüz mağdurlarının kurmuş olduğu iki kadın örgütü yararına verilmiş bulunuyor. Kararı değerlendiren MacKinnon, "Bu hükme göre, Radovan Karadziç kurbanlarına bizzat hesap vermek durumunda. Suç işlediği yolunda herhangi bir resmi açıklama ya da devlet müdahalesi söz konusu değil. Tecavüz soykırımından onu sorumlu tutan doğrudan doğruya, ırzlarına geçilmesinde bir sakınca görmediği, işkence mağduru kadınlar," diyor.

MacKinnon'un yardımcısı Maria Vullo, "Bundan sonraki adımımız, Karadziç'in malvarlığına yönelik olacak," diye açıklamada bulunuyor. "ABD'de verilen bu hüküm öteki ülkelerde de geçerli. Bu ülkelerin Karadziç'in malvarlığını tesbit etmesi ve dondurması gerekiyor. Radovan Karadziç'in hâlâ Bosna'da saklandığı sanılıyor."

Kadınlar bu tazminatı alsa da, alamasa da, yasal mücadele sonucu kazandıkları zafer çok önemli. Davacı kadınlardan Nusreta Sivac'a göre, "Tarihsel bir karar bu. Karadziç'in ödemesi gereken para cezası muazzam; bu da suçunun ne kadar ağır olduğunu gösteriyor."

Omarska vahşet kampından sağ çıkmayı başaran Nusreta Sivac'la Tesna Elezoviç kararı öğrendikten sonra sevinçliydiler, "Nihayet kapana kıstırdık onu. Terörü yasallaştıran Karadziç'i yasal yollardan mağlup ettik. Böyle bir canavarı yenmekle şerefimiz iade edilmiş oldu. Kotuluğun egemenliği alt edilemezmiş gibiydi. Şimdi ilk kez sarsılmış görünüyor," dediler.

Sivac ile Elezoviç. Eski Yugoslavya'da işlenen savaş suçlarını yargılamak için Lahey'de kurulan Uluslararası Mahkeme' de ifade veren ilk tanıklar arasındaydı. Bu dava 1995'te Karadziç ve vardakçılarının hüküm giymesiyle sonuçlandı. Tanıklıklar ve kanıtlar, tecavüzün bir askeri taktik olarak kullanıldığını, dolayısıyla savaş suçu olarak ele alınması gerektiğini gözler önüne serdi.

Mağdurların kurmuş olduğu iki örgütten biri olan Biser'in temsicisi Ayda Dayziç, "İfade veren her kadın bir daha böyle bir şey yaşanmasın diye tanıklık ettiğini belirtti." diyor

Eloviç ekliyor. "Biz bunu sadece kendimiz ya da Bosnalı kadınlar için değil, dünyadaki tüm kadınlar için yapıyoruz. Tecavüzün bir soykırım biçimi olduğunu başından beri biliyorduk, çünkü Bosna Hersek'te sistemli olarak yapılıyordu. Şimdi ise mahkeme bunun bir soykırım türü olduğuna karar vermiş bulunuyor.

Karen Rose Regan
Ms. News

Türkçesi: Beril Eyüboğlu

Catharine MacKinnon

Bosnalı Müslüman ve Hırvat kadınların savunmasını üstlenerek, tecavüzün bir soykırım türü olduğunu uluslararası hukuk otoritelerine kabul ettiren Catharine A. MacKinnon, 1970'lerden beri kadınların hakları için mücadele ediyor. Cinsel tacizin cinsiyet ayrımcılığı olduğu yolundaki öncü çabalarının yanı sıra 1983'ten itibaren Andrea Dworkin'le birlikte pornografinin bir insan hakları ihlali olduğuna ilişkin yasa taslakları hazırladı. ABD Yüksek Mahkemesi 1986'da MacKinnon'un cinsel taciz kuramını benimsedi. Avukat, öğretim üyesi, yazar, eylem kadını ve cinsiyet eşitliği konusunda uzman olan MacKinnon, hem Birleşik Devletler'de hem de uluslararası düzeyde kadınların insan haklarını geliştirmek amacıyla davalar açıyor, yasa önerilerinde bulunuyor ve politika üretiyor. "Kadınların Hayatları, Erkeklerin Yasaları" , "Feminist bir Devlet Kuramına Doğru", "Pornografi ve İnsan Hakları" gibi birbirinden ilginç kitapları olan Catharine MacKinnon'ın ne yazık ki hiçbir eseri henüz Türkçe'ye çevrilmedi

Philadelphia, Ağustos 2000

taliban'ın gözü dulların ekmeğinde

Taliban'ın Afganistan'da iktidarı ele geçirdiği 1996'dan beri kadınların başına neredeyse her gün yeni bir felaket geliyor.

Geçtiğimiz Ağustos ayında da Taliban, Kabul'de kadınların çalıştığı, Birleşmiş Milletler desteğindeki ekmek fırınlarının kapatılmasını emretti. Bu fırınlar başkentteki 7 bin yoksul kadının ucuz fiyata ekmek almasını sağlıyordu. Bundan önce de Afganlı kadınların sağlık sektörü dışındaki işlerde çalışması yasaklanmıştı. Geçimini sağlayacak erkek akrabası olmayan kadınlara böylelikle dilenmekten başka seçenek kalmıyordu. BM tahminlerine gore son yirmi yılda yaşanan savaşlar yüzünden sadece Kabul'de 28 bin dul kadın bulunuyor. Bu kadınlar 750 bin nüfuslu kentin en yoksul kesimi; çay ve ekmekle karınlarını doyurmaya çalışıyorlar. Fırınlarda çalışmanın yasaklanması üzerine kadınlar, "Bizi de çocuklarınızı da öldürün, daha iyi. Utanç içinde açlıktan yavaş yavaş öleceğimize, bir an önce kurtuluruz bu hayattan," diyerek isyan ettiler

Kendilerinden menkul şeriat kuralları gereğince, kadınların evden dışarı adım atmasını istemeyen Taliban, daha sonra zorunluluk nedeniyle hapishane, hastane ve havalimanları gibi devlet işletmelerinde çalışmalarına izin verdi.

18 Ağustos tarihinde ise, Taliban'ın geri adım atarak, Kabul'de 350 dul kadının istihdam edildiği BM desteğindeki ekmek fırınlarının yeniden açılacağını bildirmesi memnunluk yarattı.

Özerk bölgede kadınlara saldırı

kaçırılanların akıbeti belli değil

Iraklı Kadınların Haklarını Savunma Komitesi İstanbul temsilcisi Roza Hüseyn'le Kuzey Irak'taki son gelişmeler ve kadınların yaşadıkları sorunlar üzerine görüştük

Kuzey Irak nasıl bir bölge?

Kuzey İrak çok istikrarsız bir bölge. Burada bir yanda Barzani yönetimi bir yanda Talabani yönetimiyle karşı karşıyayız Bir de tabii İslamcılar var. Bu İslamcılar şeriat düzenini savunup bunun gereklerini yerine getirmek istiyorlar. Kadınların örgütlülüğüne karşılar. Siz de biliyorsunuz ki kadınların şeriatta durumları çok kötü. Bunun en büyük kanıtı da 1991 den bu yana öldürülen beş bin kadındır. Yüzlercesi de sakatlanmıştır. Kendi aileleri tarafından şeref adına, namus adına genç kadınlar cezalandırılmıştır. Yüzlercesi sakat bırakılmış, birkaçının da burnu kesilmiş durumda. Sevgilisi olduğu için ya da ailesi sevdiği kişiyle evlenmesine izin vermediği için kaçan ya da evlendiği kişiyi beğenmeyen kadınların burunları kesiliyor; bir daha aynı şeyi yapmamaları için onlara verilen bir ceza bu. Mesela bir kadın var Kajal İsmidir; bu kadın sadece bir sevgilisi olduğu şüphesiyle burnu kesilen bir kadın. 1991'den sonrasında da durum bugüne kadar böyle devam etti.

Bütün bunlara karşı neler yapılıyor?

1992'te Bağımsız Kadınlar Örgütü kuruldu. Bu örgütün amacı kadınların haklarını savunmak. Bu örgütün bir gazetesi var, kadınları bilinçlendirmek için seminerler ve yayınlar yapıyorlar. Irak'ın medeni kanunu şeriat kanunu, yani İslami kurallar geçerli. Bağımsız Kadınlar Örgütü bu medeni kanunun daha çağdaş hale getirilmesi ve değiştirilmesi için bir kampanya başlatmış durumda. Bunun için kadınlara seminerler veriliyor. Ayrıca bu kanuna alternatif maddeler hazırlanıyor. Irak'ta kadınlar bu baskı karşısında kendilerini yakıyorlar. Ailelerinden o kadar baskı görüyorlar ki, kendilerini yakmaktan başka çare bulamıyorlar. Sadece dar pantolon giymek istediği için ailesinden baskı gören ve kendini yakan genç bir kadın var mesela. Böyle çok örnek var. Irak'ta hastanelerin acil bölümlerinde bir çok böyle kendini yakmış kadın hasta görürsünüz. Aileler de doktorlara bu kadınları iğne vurup öldürmelerini söylüyorlar. Böyle çok olaya tanık olduk. Kızın ailesi doktora para verip hâlâ yaşayan kızını öldürtebiliyor. Bizim bunlara karşı mücadelemiz sürüyor. Biz de ailelerinin baskısı altında bunalan kadınlar için sığınma evi kurmaya karar verdik. Kadınların kendini savunacağı ev olarak tanımlıyoruz. Kadınlar nerede baskı görüyorsa oraya gidiliyor. Sorun çözülmeye çalışılıyor. Eğer çözülemezse o kadın sığınmaevine alınıyor. Bir kaç tane böyle emniyetli sığınmaevimiz var. Aileler yerlerini bilmiyor. Bu örgüt bu kadınlara destek veriyor. Ama tabii çok baskı görüyoruz. Kapatmaya ve engel olmaya çalışıyorlar. Mesela bu çalışmalar İran'da da yapılmaya çalışıldı ama rejim tarafından engellendi. Bizde de rejimin çok baskısı var. Bu geçtiğimiz temmuz ayında, Irak Komünist İşçi Partisi kapatıldı ve yasaklandı. Partiye yapılan saldırı ve engellemelerden sonra, kadın örgütlerine, öğretmen ve öğrenci örgütlerine baskı ve saldırılar başladı. 21 Temmuz'da Talabani nin kuvvetleri tarafından bağımsız kadınların sığınmaevine bir baskın düzenlendi. Binada ne varsa hepsini götürdüler. On iki kadın ve beş çocuk da Talabani'nin adamlarınca kaçırıldı. Bu kadınların hayatları tehlikede. Kendilerinden hiçbir haber alamıyoruz. Talabani bu kadın ve çocukları bırakmıyor. Bu kadınlar eğer serbest bırakılırlarsa da aileleri tarafından öldürülecekler. Eğer hâlâ sağlarsa ve bırakılsalar bile yine hayatları tehlikede olacak. Çünkü bu kadınları koruyan bir yasa yok. Bunlar hep şeref, namus adına yapılan cinayetler. Bizlerin gördüğü baskı da devam ediyor. Sosyalist kadınlara çok baskı var. Barzani tarafından da bunlar yapılıyor. Hepsi şeriat kurallarını uyguluyor. Mesela Halepçe'de İslamcı yönetim müzik dinlemeyi bile yasakladı. Orada da Afganistan'daki gibi kadınlar çarşafsız sokağa çıkamıyor. Açık kadın görülürse saldırıyorlar, taşlıyorlar.

Bağımsız kadınlar gibi başka gruplar da var mı bu konuda çalışmalar yapan?

Bağımsız kadınlar bir grup. Yasaların değişmesi için mücadele ediyor. Başka kadın grupları da var ama onların kadınların kurtuluşu için bir mücadeleleri yok. Çünkü onlar genellikle partilerin kadın örgütleri ve daha çok partilerine üye yapmak için kadınlara ulaşmaya çalışıyorlar. Bağımsız Kadınlar Örgütü bu konuda tek. Diğer kadın örgütleri bir şey yapmıyor, yaparlarsa da bizim zorlamamızla yapıyormuş gibi görünüyorlar.

Şu anda sığınmaevleri ne durumda?

Şu anda sığınmaevleri kapalı, içinde ne varsa alınıp götürülmüş, talan edilmiş durumda. Kaçırılan kadınların akıbetini bilmiyoruz. Onun dışında sığınmaevlerinde kalan kadınlar gizli, emniyetli evlerde tutuluyor. Onların yerlerini biz de bilmiyoruz. Tahminimiz kaçırılan kadınları ailelerine teslim edecekler ve onlar öldürülecekler.

Bundan sonra neler yapmayı düşünüyorsunuz?

Biz bütün bunlara karşı tüm dünyada kampanya açtık. Talabani'nin üzerine baskı yapmak için tüm dünyadaki örgütlere çağrıda bulunuyoruz. Türkiye'de de aynı kampanya kapsamında herkesle konuşacağız. Ankara'ya da gideceğiz.

Irak'ta kadınların durumu nedir? Nasıl yaşıyorlar?

Irak'ta kadınların kuaför ve güzellik salonları bile bombalanıyor. İslamcılar onlara uygun giyinmeyen kadınları taşlıyor, küfür ediyor, evlerini yağmalıyorlar. Dar ve açık giymek yasak.

Peki çalışmalarınızda feministler de var mı? Birlikte çalışabiliyor musunuz?

Feministler kişi kişi var ama az. Genelde komünistler ve sosyalistler yapıyor bu çalışmaları. Feministlerle birlikte çalışıyoruz tabii ki. Ama Iraklı kadınlar öyle sindirilmiş ki onlara güçlerini göstermek çok zor. İslamı destekleyen kadın çok. Çünkü çocukluktan itibaren öyle terbiye ediliyorlar. Biz onları da bilinçlendirmeye çalışıyoruz. Sosyalistler eşitlik için çalışma yapıyorlar. Yoksulluğun ve baskının ağır olduğu bir ülke çünkü. Siyasi durum, ekonomik ambargo ve istikrarsızlık hâkim. Kadınların sağlık ve eğitim hizmeti almada hakları çok sınırlı. Şimdilerde biraz değişmeye başladı ama hâlâ kadınlar eğitim için teşvik edilmiyor. Eskiden ilkokuldan sonra asla okutulmazlardı. Çünkü çok küçük yaşta evlendiriliyorlar

"esas olan yolculuğum kendisidir"

Pazartesi adına Ülfet Taylı, Nilgün Üstün'le kadın ve şiir hakkında söyleşti

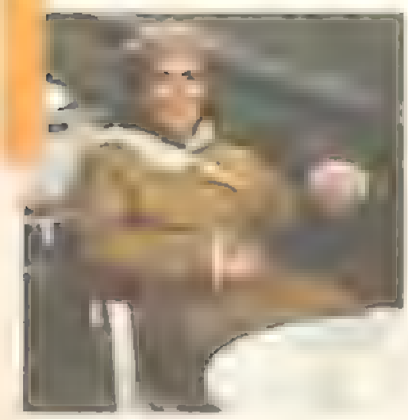

Kadın şairlerin sayısı erkeklere göre çok daha az. Kadın kimliğiniz edebiyat ve şiir çevresinde güçlükler yaşamanıza neden oluyor mu? Şiirin köşe başlarında erkeklerin bulunuyor olması şair kadınları nasıl etkiliyor? Size sunulmuş bir kadın şair kimliğinden söz edilebilir mi?

Her alanda bu böyle. Sanata, edebiyata, siyasete, iş dünyasına, yönetim kademelerine baktığımızda, kadının erkeğe oranla çok daha az yer aldığını görüyoruz. Henüz kadın hayatın birçok alanında yeterince yer almamışken, emeğin deneyimi dediğimiz kamusal alanda çok fazla varlık gösteremezken, niçin şiirde kadın şairlerin sayısı daha fazla olsun? Sonuçta, bu da bir iş; yazma eyleminin kendisi de bir beceri işi, bütün beceriler gibi üzerinde çalışılması ve geliştirilmesi gereken bir iş. Hayatın içinde olmayı, üzerinde düşünmeyi, okuyup yazmayı, buralardan beslenmeyi gerektiriyor. Bence burada önemli olan, kadının bu alanlarda yer alma biçimiyle ilgili. Yer aldığı alanda kadın kendi kimliğini nasıl ve nereden kuruyor? Bu alanın koşullarının ne ölçüde etkilemek ve dönüştürmek istiyor? Kendi lehine ve başka kadınların lehine böyle bir çabası var mı? Yoksa mevcut koşullara, verili gerçekliğe, verili kimliklere denk düşen bir tutum mu sergiliyor? Bu soruların ve bu soruların cevaplarının sizin sorunuzla ilgisi, bağlantısı var. Güçlükler yaşamanın, sizin nasıl bir kimlik taşıdığınızla, kim olduğunuzla, nasıl davrandığınızla ve davranmadığınızla, nelerden söz ettiğinizle ve etmediğinizle ilgisi var. Yalnızca şiiri yazanların değil, onu dolaşıma sokanların, yayıncıların, editörlerin, üstüne yazanların, karar verenlerin, kabul edenlerin ve etmeyenlerin erkek olmasının benim açımdan yadırgatıcı bir tarafı yok. Dünyayı hâlâ erkekler yönetiyor ve her alanda, kamusal alanda ve özel hayatlarda kadın ikincil konumundan kurtulabilmiş değil. Kadının mücadele edebilmesi, özgürleşmesi ve kendini gerçekleştirebilmesi için önce bu ikincil konumunu kabul etmesi, bunun bilincini elde etmesi ve bunlarla yoluna devam etmesi gerekiyor. Getireceği zorluklarla birlikte. Esas olan yolculuğun kendisidir, yolculukta birliktelikler vardır, yolun yolcularını değiştirmesini umut etmek isterim. Her alanda, hepiniz için, verili kimlikler vardır: kalıplar, kurallar, alışkanlıklar, davranış biçimleri verilidir, bize sunulur: sosyal yaşamı daha çok bunlar oluşturur, sizin bunlarla ne yapacağınız önemlidir.

Kadın şair kimliği birçok kadın açısından rahatsızlık verici bir durum olarak görülmekte. Sizce bunun nedenleri nedir? Bunun egemen değerler tarafından belirlenmiş bir şair kadın kimliği dayatmasına tepki olması mümkün mü?

Böyle bir tartışma var. Kadın edebiyatçılar açısından kadın olmalarının rahatsız edici olduğunu düşünmek istemem. Kadın olmalarına yapılan vurguyla değil de, işleriyle, ürettikleriyle değerlendirilmek istiyor olabilirler. Kadın politikasıyla birlikte, kadın duyarlılığının önemi, kadının farklılığı edebiyatın alanına, gündemine daha çok girdi. Şimdi daha çok kadın, kendi farklılığından konuşmayı, buradan üretmeyi, kendini buradan ifade etmeyi önemsiyor, kendini burada daha rahat hissediyor. Kadın kimliğini daha benimseyerek taşıyor. Kadın duyarlılığı ve onun ifade edilmesi önemlidir: çünkü erkek akıl'ın, onun ifade biçimlerinin ve oluşturduğu dilin kırılması gerekir. Gerçeğin bu dil çerçevesinde saptanmasının değişime uğratılması gerekir. Dolayısıyla verili gerçekliğin, verili kimliklerin sorgulanması ve karşılıklı özgürleşme sürecine yapacağı etki açısından büyük önem taşıyor.

Şiirde kadın ve erkek duyarlılığı ile ilgili neler söylemek istersiniz?

Burada sanatçının kim olduğuyla ilgili bir soru var. Sanatçı ve edebiyatçı görmemize, duymamıza yardım edendir. Sanatçının işi, bu dünyanın halini, insanlık durumunu bize söyleyendir, gösterendir, bundan söz edendir. Bunu açıkça, dolaysız söylemez: bir dolaylımdan geçerek, sanatın, edebiyatın dolaylımından geçerek söyler. Bu dünyadan sanatçıya dokunan, değen imgeler pek iç açıcı değil. Sanatçının sahip olduğu duyarlılığı bu dünyanın çok fazla zorladığını düşünüyorum. Bu dünyada çok fazla zulüm ve vahşet var. Şiddet ve saldırganlık var. Sahip olduğu hissetme yetisiyle, algılayabilme yeteneğiyle, ayırt etme erkiyle, ki duyarlılık dediğimiz budur, sanatçının çalışması çoklukla bize, her şeyin çok acıklı olduğunu söylüyor. Kadının bu dünyayı bu haliyle kabul etmesi çok daha zor bence. Kadın, binlerce yıllık ezilmişliğinin, kabul edilmemesinin, zihinsel ve yaratıcı faaliyetler gösterememesinin yıkımı, ağırlığını bugün de üstünde taşıyor. Sanatçı olarak da kadın, erkeklerin hâkim olduğu bir kültürel yaşamda, onların kurallarını, normlarını oluşturdukları ve ilişkilerini kurdukları bir çevrede varolmak zorunda. Farklı olmanın gerektirdiği cesaretle, kendi farklılığını, kendi hissedişini dile getirmek zorunda. Bu dili bulmak, bu dili oluşturmak zorunda. Sanatçı olarak erkek için durum daha farklı, sonuçta onlar, toplumun onlara erkek olarak tanıdığı bir onaylanma duygusunun rahatlığında daha güvenli bir yerdeler. Ve bu bissediş, davranışlarına ve ürettiklerine geçiyor

Sizin kadın olarak yaşadığınız deneyimler şiir diline yansıyor mu? Başka türlü olması mümkün mü? Çünkü deneyimin kendisi, anlarda saptanmış tek tek durumlardan çok, biriktirilen, çoğu kez bilincine varılmamış, izlenimlerin konuduğu bellekte birbiriyle kaynaşmış verilerden oluşur. Şiirin yeraltı hareketleridir bunlar.

Şiirinizin kaynaklarından söz eder misiniz?

Her şey olabilir. Bu dünyadan gözüme çarpan bir görüntü, gazetede okuduğum bir haber, bir yazı, yaşadığım güçlü bir duygu, esen rüzgârla iki ağacın birbirine sarılarak gökyüzüne uzanışı, bulunduğum bir mekânın sesi, doğada: yüksek bir tepede uzanıp giden bir görüntünün beni sarmalayıp içine alışı, bir kentin sesi, kalabalıkların uğultusu, bir yüzde gördüğüm ifade, bir insan sesinde fark ettiğim bir titreyiş, hızla geçen serçeler, bir çocuğun bana dokunuşundaki masumiyet, bir karganın şakacı adımları, seyrettiğim bir filmin bana geçen duygusu, bir sözcüğün beni irkilten tınısı içimdeki şiiri harekete geçirebilir

ya Kemâli ve Orkî'nden sonra?

Şairin dilinin şiirin diliyle yükselip, alçalarak, spiraller çizerek, hayatın ve kendinin içinde darmadağınık olmayı, savrulmayı göze aldığı zaman ve yerde kaçınılmaz bir serüven başlar. Nilgün Üstün, bitimsiz bir evin bütün odalarını dolaşır. Köşelere, pervazlara sinmiş anları, sesleri, dokunuşları toplar yerleştirir. Anları okşar, dokunuşları yerli yerine koyar, bütün kapıları ve pencereleri açar. Ve korkmaz, mahremini dillendirmenin, kamusal dile döndürmenin gizemini bulmuştur. O odalarda ne kendiyle, ne de deneyimlerin bütün diğer yüzleriyle karşılaşmak onu geriletmeyecektir. O yüzlerin hep başka suretlere başka yüzlere dönüşeceğini bilir ve bazen kendi yüzleriyle de örtüşebileceklerini; o anı kaçırmak istemez. En çok da bir kapının açılıp, beyaz bembeyazla karşılaşacağı anı bilir, "incecik boyunların beni savurduğu beyaz yerlerde/dönüyorum tenine kuşların havalandığı gövdene"[1] ve şiirinin dili bir kuş gibi havalanır; acısını sevincini defalarca daha dillendirebilmek için; bir alçalır, bir yükselir; mırıltısı yaşamın seslerine karışmış bir kent kuşudur artık o dil.

Anın çoğalıp deneyimin katmerlendiği bir dildir onunkisi. Kendi yatağına ters akan sulara karışmış çığlıklarıyla, masanın kenarında övlece kalıveren elleriyle kadınlar, yüzünü bulan, yüzünü yitiren, yüzünü arayanlar durur, dinlenir onun şiirinde. Nilgün Üstün'ün şiirine bakınca bazı şiirlerin temsili olabildiğini hatırlarsınız; çünkü onun şiiri temsil dışıdır ve belki bu yüzden şiirin gerçek kızıdır. Anlatının huzur durağı gibi durur anlamlar, onun şiirinde ve yeniden kendi gövdelerinden doğacak anlamlar için soluklanır ve güç toplarlar sanki. İmgeler, hayatı kavramak için sancılarla doğarken, bir lohusa yatağında hemen biraz önce verilmiş o mücadelenin yorgun ama kendinden hoşnut sesiyle mırıldanır, uzun ve soluksuz bir deneyimde keşfettiklerini. Emek harcanmış bir bilinçtir bu ses, herkes için konuşabileceğini, bir acının ya da bir coşkunun tek bir insana ait olamayacağının bilgisini üretir. Gündelik yaşamın soluklanıp felsefesini gölgede kurmaya oturduğu yerdir şairin şiir evi, şiir odaları.

DÖNÜYORUM KUŞLARIN HAVALANDIĞI GÖVDENE

korkuyorum korktuğumdan beri
beride tek bir yüz kaldı birçok yüz yerine
birçok yüz şimdi nerede hangi yerde
unutuşun hangi yüzünde kendinin neresinde
korkuyorum şimdi o yüz nerede kendimin neresinde
unutuşun neresinde gövdenin yittiği yerde
korkuyorum beride korkulduğum yerde
incecik boyunların beni savurduğu beyaz yerlerde
dönüyorum tenine kuşların havalandığı gövdene

duruyorum gelindiğinden beri
beride zehirli otların durduğu yerde
ısırganların sarmaşıkların bulunduğu yerde
çakıl taşlarının çakalların kumları ezdiği yerde
kum fırtınasında ölenlerin yerinde ke...
beride duruyorum beride ötekilerin ...
kabukların kapandığı incilerin savr... yerde
seslerin beyaz kuş kanatları gibi kır... yerde
duruyorum beride duruyorum ipin herhangi bir yerinde

susuyorum sorulduğumdan beri
beride konuşuyorum sus...
gövdemde incecik çizgi...
yumuşak sertliğin içinde ...
gri gökyüzünde etime gömülü ...
ötekinin kendine saplı bıçağının keskin yüzünde
ucunda en ucunda ...
kim bilir nerede ...
belki de çok gerisinde belki de tekrar bilin...

kalıyorum dokun...
beride az şey kal...
belki de tek bir t...
beride dokunuyor...
hep kendimden ö...
beride kalıyorum ...
hep dönüyorum y...
mor sümbüllerin ...
dönüyorum kendi...

"kum fırtınasında ölenler ve onların yerinde duranlar için"

Şairin ilk şiir kitabında, üstelik bu kadar üretken bir şairken ne yazık ki basılmış tek şiir kitabında bir şiir önşiiridir bu satırlar. "Manolya Bunları Sana Yazdım" şiirinden önce gelir. Her okunduğunda bu güçlü metafor ve imgenin kendi başına bir kuram/tarih gibi duruşuna şahit olur insan. Bir kuşağı. onların -ki aslında ne kadar ayrık. farklı ve kendine öteki olduklarını da anlatır- sürekli kendini başkası kılan değişken coğrafyasında. mekânın zamanı, zamanın mekânı silip yeniden yazdığı ikliminde. yok olmuşun, silinip gitmenin. toza ve havaya karışmanın ve geride kalanların gidenler için sadece bir işaret olabildiği bir tarihi söyler bize. Ve Nilgün Üstün'ün geride kalanlar adına konuştuğu bütün o şiirlerinde tarihin bizlerden daha derin. daha uzun akışına ettiği tanıklığın, o derin sulardan geçerken, tersine akan yeraltı sularının anonim dilini yaratmaktan korkmayan bir cesaretle yazdığını görürüz. Yüreğine sağlık Nilgün.

tül akbal süalp

(1) Şairin "Dönüyorum Kuşların Havalandığı Gövdene" adlı şiirinden. Nilgün Üstün. Kendi ve Öteki. Korsan yayınları. 1995.

Feminist Ansiklopedi

Hazırlayanlar: Handan Koç-Şöhret Baltaş

B

Bâhnâme: İçinde açık saçık resimler, yazılar bulunan ve okuyanları cinsel bakımdan uyarmak için yazılan kitap. Cinsel arzuyu artırıcı macunların yapılışını anlatan bâhnâmeler de yazılmıştır. Farsça'dan Türkçe'ye ilk Bâhnâme çevirisi 14. yüzyılda yapıldı. Bu eserler erkeklerin cinsel zevkine hizmet için, erkekler tarafından yazılmıştı.

Bâlâ Hatun: (Eskişehir ?- Bilecik 1324) Kız kardeşi Mal Hatun'la birlikte Osman Gazi'nin karısı olmuştur. Resmi tarihe Ahî önderlerinden Şeyh Edebali'nin kızı olarak geçer, kimi yazarlara göre ise Şeyh Edebali ismi yakıştırmadır. Bâlâ ve Mal hatunların babası "edepli" lakabıyla anılan Ali isimli bir Moğol'dur. Bâlâ Hatun'un devlet yönetiminde Osman Gazi'ye destek olduğu söylenir.

Balkon: (argo) Kadın göğüsleri, memeler. Erkeklerin özellikle büyük göğüslü bir kadın gördüklerinde, "balkonlara bak" şeklinde laf atmaları, kadın bedenini rahatça yerleşilecek bir ev olarak değerlendirdiklerini düşündürür.

Balta: (argo) Erkek; kaba saba erkek; erkeklik organı, penis; bir şeye, birisine musallat olan kimse, askıntı. Balta olmak deyimi de askıntı olmak demektir.

Baskı: Hak ve özgürlükleri kısıtlayarak zor altında bulundurma durumu. Kadınlar yazılı ve yazısız erkek egemen yasalar tarafından baskı altında tutulur. Kendi hak ve özgürlüklerini kendilerinin kullanmasına izin verilmez. Hukuki baskılara bir örnek, kadınların kaymakam olmalarının uzun zaman engellenmesidir. Şimdi bu baskı, hukuki düzeyde kaldırılmış olmasına rağmen, pratik çalışmayı zorlaştıran koşullar olarak sürmektedir. Yazılı olmayan bir baskı örneği ise, "gece sokağa çıkma yasağı"dır. Hiçbir yasal engel olmamakla birlikte, kadınlar bu yasağı küçük yaşlarından itibaren annelerinden öğrenir ve yasağı delenlerin başına gelen caydırıcı hikâyeler sayesinde buna uymak zorunda kalırlar.

Basma: Üzerine süs motifleri basma usulü ile üretilmiş ilk kumaşlar ülkemize 19. Yüzyıl'ın ikinci yarısında Avrupa imalatı olarak gelmiş ve basma adı ile anılarak, başta köylüler olmak üzere aşağı ve orta sınıflar arasında büyük ilgi görerek yayılmıştır. Adi, pamuklu basmalar arasında çok güzel renklerde. çok güzel çiçek desenli basmalara yüksek tabakaların genç kadınları imrenseler de, çevrelerince hoş karşılanmayacağı için giyememişlerdir. Türkiye'de ilk basma fabrikası Cumhuriyet'in ilk yıllarında Sümerbank tara-

fından kurulmuştur. Yine her sınıftan kadın basma giymeye Cumhuriyet'ten sonra başlamıştır. Bir türkü şöyle der: "Zeytinyağlı yiyemem aman / Basma da fistan giyemem aman / Senin gibi çulsuza ben efendim diyemem aman." Yetmişli yıllarda özellikle devrimci görüşlere sahip genç kadınlar, halkçılık adına basma ve pazen elbiseleri yaygın bir şekilde giyerlerdi. Seksenli yıllarda üretim sırasında renklerin karıştırıldığı basma altı denen çeşidi giymenin moda olduğu bir dönem yaşandı.

Basmak: Kadınla kurulan cinsel ilişkinin ilişkinin erkek dilindeki adlarından biri. Bir şeyi, üzerine kuvvet vererek itmek anlamına geldiği için, cinsel ilişkivi anımsatıyor olmalı, çünkü bütün maçlarda takıma "Haydi bastır" diye bağırılır. Yani karşı takımın kadın olduğu, kendi takımının da erkek olduğu varsayılır ve malum iktidar ilişkisini kullanması istenir. Bir zamanlar bu tezahürat "Haydi bastır/ Köşeye de kıstır/Eteğini kaldır/Bu ne biçim baldır" şeklinde bir şarkıya dönüştürülmüş ve takımdan bekleneni açıkça anlatan sözleriyle spor tarihimize geçmiştir.

Başkaldırı: Herhangi bir nedenle varolan düzene isyan etmek, bir durum karşısında boyun eğmeyerek karşı gelmek anlamına gelir. Erkek egemenliği sistematik ve bütüncül oluşu ile bir düzendir ve doğrudan başkaldırmadıkça, kendiliğinden ya da bir başka öğeye bağlı olarak ortadan kalkmayacaktır.

Başlık parası: Evlilik öncesi söz kesilirken güvey veya ailesi tarafından gelinin ailesine yapılan ödeme. Dünyanın hemen her yerinde görülen bir patrivarkal âdettir. Eski Türk toplumlarında bu ödemenin adı kalm'dır. Kırgızlar ve Başkırtlar kalın yerine "süyek satımı" demişlerdir. Süyek kemik demektir. Bu deyim yapılanın bir insan satışı olduğunu açıkça gösterir. Bu uygulama kabile dışı evlilik yapılan, ataerkil aile düzenine geçilmesiyle başlamıştır. Kabilelerin kızlarını başka bir kabileye satması anlamına gelen bu evlilikler, gelin giden kızların acı ve sitem dolu türküler üretmelerine yol açmıştır. Mualla Türköne'nin, Abdülkadir İnanî'den aktardığı Kazak-Altay boylarından eski bir gelin türküsü şöyledir: "Atam denilen beni altı kadeh rakıya sattı/ Anam denilen beni iki kadeh rakıya sattı/ Yad ellere verdiler beni/ Kendileri yad oldular." Bu para aynı zamanda gelin alınan kadının "yokluğuna karşı aileye ödenen bir tazminattır". Başlık parasıyla genç kadınların kendi ailelerine verdikleri karşılıksız emek süreci, kocasına ve onun ailesine devredilmektedirler. Başlık parası bakire ve özürsüz bir gelin alındığının göstergesi olarak da görülür. Gelin bakire çıkmazsa kız tarafı başlığı geri vermek zorundadır. Toplumsal ve ekonomik düzendeki değişikliklere bağlı olarak başlık uygulaması azalmaktadır.

Beyaz atlı prensin "kurtardığı"

köprüdeki kız

19. Uluslararası Istanbul Film Festivali'nde gösterilmiş olan Köprüdeki Kız isimli filmi kaçırmış olduğum için oldukça hayıflanmıştım. Hayıflanmamın nedenleri arasında başrol oyuncusunun Daniel Auteuil olması elbette su götürmez. Neyse ki film geçtiğimiz günlerde yeniden gösterime girdi ve izleme olanağını buldum.

Yönetmenliğini Patrice Laconte'un yaptığı filmin özelliği, siyah beyaz olması ama klasik bir aşk hikâyesinin ötesine geçemiyor. Siyah beyaz olduğundan dolayı da seyircinin üzerinde "büyülü bir etki" bırakıyor. -filmden çıkan herkes büyülendiğini söylemişti- Oysa ben, filmi diken üstünde izledim diyebilirim. Fransız filmlerini özellikle çok sevdiğim halde, başta da belirttiğim gibi Daniel Auteuil'ün bu filmde rol almasının üzerimde pek bir etkisi olmadı.

Konusundan kısaca söz edelim: Film genç bir kadının (Vanessa Paradis) kendisini sorgulayanların önünde, yaşamdan beklentilerini ve ondan alıp götürdüklerini, elbette ki düş kırıklıklarını, çaresizliğini, bir erkekle birlikte olduktan sonra yaşamın başlayacağına inandığını, kendisini isteyen erkeklerle ilişkiye girdiğini, ancak bu ilişkilerin vürümediğini anlatmasıyla başlar. Açıkçası her kadının kendinden bir şeyler bulduğu itiraflardır bunlar. Kırıklıklar, umutsuzluklar, yıkılan hayaller ve kayıplar... Bir sonraki planda genç kadını köprünün korkuluğunda intihar etmenin eşiğindeyken görürüz. Aniden genç kadının arkasında beyaz atlı prensi belirir. Bu adam "bıçak atıcısı" Gabor'dan (Daniel Auteuil) başkası değildir. Gabor'un canlı bir hedefe ihtiyacı vardır ve intihar etmenin eşiğinde olan, kaybedecek bir şeyi olmayan bu genç, alımlı kadın onun için biçilmiş kaftandır. Adele'i intihar etmemesi için ikna eder. Artık Adele onun işinin bir parçasıdır. Genç kadını baştan yaratır: onu seyredenlere pazarlamak, çekici göstermek için gösterişli kıyafetler, makyaj malzemeleri alır, saç biçimini değiştirir. Gabor'un işinde kullanacağı kadın hakkında felsefesi şöyledir, "seyredenler kadına âşık olmalı, onun büyüsüne kapılmalı". Bu konuda genç kadının, adamın her bıçak atışında yüreği ağzına gelse de, deneme tahtası gibi kullanılıp, üzerinde çeşitli yeni yöntemler denense de -üzeri örtülüyken bıçak atılması gibi- hiçbir söz hakkı yoktur. Gabor onun sahibi ve kurtarıcısıdır. Zaten Adele'in başka seçeneği yoktur. Adele ve Gabor her yeri dolaşır, gösteri yaparlar. Bu arada Adele, trende, otobüste rastladığı erkeklerin kendisiyle sevişme önerilerine "hayır" diyemez. Ancak Gabor buna da müdahale eder ve her seferinde Adele, adamı karşısında bulur. İkisinin arasında bir aşkın başladığını hissederiz ancak bu açığa çıkmaz. Gabor ile Adele'i tam anlamıyla sevişirken görmesek de, Gabor, bir keresinde Adele'i hedef tahtasına koyarak ona doğru bıçak atar, genç kadınla adeta sevişir. Her bıçak atışında Adele kendinden geçer, artık o tam olarak arzunun nesnesidir. Sonunda genç kadın yeni evli Yunanlı bir erkeğe âşık olur ve onun peşinden Yunanistan'a gider. Gabor'da Türkiye'ye gelir. -Bu arada birinin Türkiye'ye, birinin Yunanistan'a gitmiş olması herhalde tesadüf değildir- İkisinin arasında filmin başından itibaren telepatik bir etkileşim vardır. Ayrıldıkları için perişan olurlar: zaten Adele Yunanlı tarafından yarı yolda terk edilir. Yani bir kez daha hayal kırıklığı... İkisinin de birbirlerinden başka tutunacak dalları kalmamıştır. Nihayet Galata Köprüsü'nün üzerinde bir araya gelirler.

Köprüdeki Kız, ticari bir film. Masal gibi bir film deiyor ama masalların kadınların pek işine yaramadığını biliyoruz. Filmin içeriğinde bir yenilik ve farklı bir bakış açısıyla karşılaşmıyoruz. Kadınlar açısından kötü klişeler yeniden tekrarlanıyor. Çaresiz, umutsuz kadın, kamusal ve özel alanda söz sahibi erkek. Erkek, yanında çalışan birisi olarak görmekten de öte sahibidir kadının. Bu filmde Daniel Auteuil inanılmaz derecede maço geldi bana. Zaten "bıçak atıcılığı" başlı başına maço bir meslek; hedef her zaman bir kadındır, hedefleyen de erkek. Filmlerde seçilen bu meslekler tesadüf olamaz. Sürekli avlayan-avlanan ilişkisi, güçsüz ya da kötü kadın tiplemelerinin tekrarlanması bilinçaltına işleniyor ve bu şekilde klişelerin yeniden üretilmesinin de kadınlara pek bir yararı olmuyor.

Feryal Saygılıgil

sevda kadınları

Ülkemizde az bilinen Avusturya edebiyatından bir kadın yazar, Elfride Jelinek'in *Sevda Kadınları* adlı kitabı Melda Ağırbaş tarafından Türkçe'ye kazandırıldı.

Elfride Jelinek, 1949 doğumlu, Steinmark'da doğmuş, bale ve Fransızca dersleriyle doldurduğu mutsuz çocukluğu Viyana'da geçmiş. "Çocukluğum içimde öyle bir nefret uyandırdı ki, bu nefret benim yıllar yılı edebiyatın içinde yer almamı sağladı," diyor.

Eğitimini önce rahibe okulunda, sonra düz lisede sürdürmüş, o sırada müzik eğitimine devam etmiş. Lise sonrası başladığı tiyatro ve sanat tarihi eğitimine klostrofobiye yakalandığı için vazgeçmiş. Eve kapandığı bu dönemde kendini yazar olarak yetiştirmiş. Dergilere yazılar ve şiirler yazmış. 1969 yılında babasının ölümüyle sarsılmış ve kurtuluşu sokaklarda bulup, politik faaliyetlere katılmaya başlamış. 1970 yılında ilk romanı yayımlanmış, 1974 yılında katıldığı Avusturya Komünist Partisi'nden 1991 yılında ayrılmış.

Jelinek, Haider'e karşı yapılan protestolarda da aktif yer alıyor.

Jelinek'in Türkçe'ye çevirilen ilk romanı *Sevda Kadınları*, bir yandan kadınları anlatırken bir yandan da sarsıcı bir toplum eleştirisi.

Serda Kadınları. Elfride Jelinek, Çeviren: Melda Ağırbaş. Gendaş Kültür Yayınları. Roman. 192 sayfa.

Pazartesi'den yeni bir adım...

Mutlaka okuyun!

Pazartesi'nin geçen sayısında, mali güçlüğü aşmak için yeni bir adım atmak niyetinde olduğumuzu sizlere duyurmuştuk.

Reklam, tanıtım, tasarım ve organizasyon amaçlı bir ajans olarak hemen faaliyete geçmek istiyoruz. Kuşkusuz, kişisel olarak atacağımız adımların yanı sıra, sizlerden gelecek destek de dergimizin geleceği açısından büyük önem taşıyor.

Tanıtım ve tasarım işlerinizi, başka bir reklam ajansına değil de, *Pazartesi*'ye verirseniz, hem okur, hem de müşteri olarak mutlu olacağınıza inanıyoruz. Çünkü bir yandan daha geniş olanaklarla sizlere ulaşan bir derginiz olacak, hem de amaçladığınız tasarım ve tanıtımı rahat bir dille anlatıp sonuç alacağınız bir ajansınız!

Peki, ajansımız hangi işleri yapacak?

- Kartvizit, davetiye, fatura, antetli kağıt ve zarf, dosya, klasör grafik tasarım, uygulama ve baskısı,
- Insert, broşür, katalog için fotoğraf çekimi, grafik tasarım, uygulama ve baskı,
- Logo tasarımı, kurum kimliği oluşturma ve uygulama,
- Süreli ve süresiz her türlü yayın (dergi, bülten vb.) için editoryal çalışma, grafik tasarım, dizgi, mizanpaj ve baskı,
- Bilboard, ilan, afiş, afişet, çıkartma grafik tasarım, uygulama ve baskısı,
- Web sayfası tasarım ve uygulama,
- Bayrak, flama, rozet, takvim, ajanda ve her türlü promosyon malzemesi için grafik tasarım, uygulama ve baskı hizmetlerinin tamamı ya da bir bölümü, ajansımızda zamanında, titizlikle ve en uygun fiyatlandırmayla gerçekleşecek.

Hedefimiz, profesyonel bir ekiple, kalıcı ilişkiler kurmak, karşılıklı güven ilişkisini ajans çalışmasının her aşaması için geçerli kılmak.

Bunun için diyoruz ki, bizi daha önceden tanıyor ve güveniyorsanız, ajansımızla çalışın;

Yeni tanıyor ve tereddüt ediyorsanız, bizlerle bir kez tanışın ve mutlaka bir de bizden fiyat alın.

Bizimle çalışmaktan memnun olacağınıza inanıyoruz...

İrtibat için: Nevin Cerav,
Beyhan Demir(0212) 249 59 59

- Arşivden anlayan arkadaşlar, acilen gönüllü yardımlarınıza ihtiyacımız var, *Pazartesi*.

- 1970 doğumlu, gıda ve ticaretle uğraşan tesettürlü bayanım. Maddi ve manevi olarak birbirimize destek olabileceğimiz tesettürlü bayanlarla tanışmak istiyorum.
Tel: 0542 334 90 93

- İstanbul Üniversitesi Reklamcılık Bölümü mezunuyum, branşımla ilgili iş arıyorum. İlgilenenler *Pazartesi*'yi ararsa sevinirim. Eylem.

- Eşimden boşanıyorum, öğretmenim. Dört yaşında bir kızım var, giderleri paylaşacak bir ev arkadaşı arıyorum. Ayşegül Alpak. Tel: 0212. 583 25 59.

- Pazartesi Lokali'nde tam veya yarım gün çalışacak, tecrübeli aşçı ve garson kadınlar arıyoruz.

- Üç aylık yavru kedime sıcak bir yuva arıyorum, Zerrin Kaya. Tel: 0212. 296 10 71-0532 464 36 54.

- Resimde görülen yavru kediyle ilgilenenler *Pazartesi*'yi ararsa sevinirim, Eylem.

Birini seversen ona özgürlük tanı, geri gelirse ebediyen senin olacaktır.
Geri gelmezse eğer, zaten hiç senin olmamış demektir.
Ama eğer oturma odanda çöreklenip kalır, öteni berini karıştırır, pişirdiğini yer, telefonunu kullanır, paranı harcar ve onu özgür kıldığının ayırdına varmamış gibi davranırsa... ya evlisindir onunla ya da sen doğurmuşsundur onu.

PAZARTESİ

Kadınlara Mahsus Gazete
(Aylık kadın dergisi)
Kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz.

Sahibi: Kadın Kültür ve İletişim Vakfı

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Ayşe Düzkan

Ücretli - Tam zamanlı çalışanlar
Ayşe Düzkan, Beyhan Demir, Nevin Cerav

Ücretli - Yarı zamanlı çalışanlar
Beril Eyüboğlu, Handan Koç

Baskı öncesi hazırlık
Nuray Vurgun, Şöhret Baltaş

Görsel Tasarım
Deniz Göktürk

Bu sayıya katkıda bulunanlar
Ekin, Feryal, Füsun, Hülya Tufan, Lale, Minu, Necla, Şengül, Tuna, Tül, Yelda Yücel

Almanya Temsilcisi:
Hülya Eralp

Çizerler:
Gülay Batur, Semra Can

Adres: Abdullah Sokak, No:9, Beyoğlu, İstanbul.
Tel / faks: (0212) 292 07 39, 249 59 59, 292 07 47, 244 23 94
e-posta: pazartesidergi@superonline.com
Ankara faks: (0312) 215 34 82
Renk ayırım: Bay Grafik
Baskı: Mart Matbaacılık Sanatları Tic. ve San. Ltd. Şti.
Dağıtım: Bir-Yay

PAZARTESİ
Kadınlara mahsus gazete

***Pazartesi*'yi güçlendirmek için daha fazla kadına ulaşmaya ihtiyacımız var. *Pazartesi*'yi en az bir kadına daha satın ya da hediye edin. Daha iyisi abone olun, abone bulun. 10 abone bulana bir kitap veriyoruz.**

Abone olmak istiyorum.

İsim, Soyadı	:	
Adres	:	
Semt	:	İlçe:
Şehir	:	Posta Kodu:
Telefon (Ev)	:	(İş):
Abone süresi	: 1 yıl ( )	6 ay ( )
Başlangıç tarihi	:	

- Türkiye içi: Yıllık 7.500.000 TL., altı aylık 4.000.000 TL. Öğrencilere ve sendikalılara % 10 indirimli
Aboneler için Türkiye İş Bankası Küçükparmakkapı Şb. Hesap No. 1042 / 578076. Beyhan Demir
- Türkiye dışı Yıllık 75 DM. altı aylık 35 DM.
Döviz hesabı: Handan Koç. Ayşe Düzkan
T. İş Bankası Taksim Şubesi. İstanbul
Hesap No: 1052 / 301000 326575

Abdullah Sok. No:9 Beyoğlu - İst.
Fax: (0212) 292 07 39
e-posta:pazartesidergi@superonline.com

Abone ücretini yatırdığınıza dair belgeyi ve abone formunuzu (öğrenciyseniz öğrenci belgenizle birlikte) bize gönderin. Biz de size her ay Pazartesi'nizi postalayalım.

Dergimize Almanya'da bulunan Heinrich Böll Vakfı destek vermektedir.

Yatakta döndü eli adamın. Tante Rosa uyandı. Böyle ansızın yatmalardan sonra uyanmak. Haddini bilmez birini bulmak yatağında. "Siz kimbilir kimsiniz?" Suluboya tablodaki çiçekler daha soldular. Adam uyanmadı. Horladı. Tante Rosa kızdı. Adamın giysilerini pencereden dışarı attı. Suluboya kır çiçeklerini de arkasından.

Sevgi Soysal
Tante Rosa, 1968